

Generaal T. W. J. BUIJS.

Op den 23sten Mei 1904 overleed te Dordrecht op 61-jarigen leeftijd de Generaal BUYS, wiens zeer gunstig verleden en veel bewogen leven wij in dit opstel zullen trachten te schetsen, zijne nagedachtenis ter eere.

BUYS, die den 17^{den} September 1842 te Brouwershaven geboren werd, trad den 17^{den} Augustus 1859 bij het Instructie-Bataljon te Kampen in militairen dienst.

Na ruim vier jaren werd de sergeant-titulair Buys tot 2de Luitenant benoemd en ingedeeld bij het 8ste Regiment Infanterie.

Militair in merg en been, man van de daad, met sterken aandrang om het eentonig garnizoensleven te verwisselen met het emotierijke soldatenleven te velde, gelukte het aan BUYS, die inmiddels op 20 Mei 1867 tot 1ste Luitenant was bevorderd, nog op het einde van dat zelfde jaar ten oorlog te gaan.

Een ernstig conflict tusschen Engeland en Abyssinië verschafte hem daartoe de gelegenheid.

Koning THEODORUS van het evengenoemde Afrikaansche Rijk hield in zijne hoofdstad Magdala namelijk eenige Engelschen gevangen, die hij niet verkoos los te laten, weshalve eene krijgsmacht uit Britsch-Indie naar de Afrikaansche kust zou worden overgebracht, om THEODORUS tot rede te brengen.

Toen nu bij Kabinetsschrijven van 3 November 1867 Zijne Majesteit, onze Koning aan BUYS vergunning gaf den veldtocht mede te maken en in de nieuwe positie van BUYS administratief was voorzien ¹⁾, toog de 25-jarige luitenant op den 14^{en} December d. a. v. naar Afrika.

Gelijk bekend, werd het doel der Engelschen in weinig maanden tijds bereikt en hadden zij, wel is waar, niet veel behoeven te vechten,

¹⁾ Te dien aanzien werd bepaald, dat hem als tegemoetkoming in de kosten zou worden toegekend een bijslag van tractement voor de eerste maand van zijn verblijf buiten 's lands van f400.— en voor elke der volgende maanden van dat verblijf van f100.—, terwijl later, toen aan onze Regeering bleek, dat zij wat krap gerekend had, nog eene som van 100 pond sterling ter zijner beschikking gesteld werd.

doch waren de moeielijkheden, welke het doorloopen terrein opleverde, ontzettend zwaar geweest.

De Lieutt. Col. CAMIRON, BUYS' colonnecommandant, gaf hem te Soulla op 1 Juni 1868 de navolgende schriftelijke verklaring:

Lt. BUYS of the Dutch Army joined the Regt. under my command at Senafé and continued with us without interruption during the whole of the Abyssinian expedition. He was present with the Regt. at the battle of Arosé and capture of Magdala and shared in all the hardships of the campaign".

En wat die „hardships" al zoo beteekenden, leert ons de Legerorder d.d. 20 April 1868 uit het kamp Dalanta Plain van den Opperbevelhebber, den Luitenant-Generaal NAPIER: „You have", zoo lezen wij o.m., „traversed often under a tropical sun ¹⁾ or amidst storms of rain and sleet, four hundred miles of mountainous and rugged country. You have crossed ranges of mountains (many steep and precipitous) more than ten thousand feet in altitude, where your supplies could not keep pace with you. You have stormed the almost inaccessible fortress of Magdala, defended bij THEODORE and a desperate remnant of his chiefs and followers".

Juli 1868 kwam BUYS in het vaderland terug en diende tot Juni 1873 bij zijn eigen leger, o.a. gedurende ruim 3 jaar bij het, toen te Naarden gelegerde, Algemeen Depot van Discipline.

Inmiddels had hij niet stil gezeten en stelde hij o.a. in September 1871 eene ernstige poging in het werk, om een veldtocht der Franschen in Algiers mede te maken, welke poging, om oorzaken buiten hem gelegen, echter schipbreuk leed.

Twee jaren daarna, medio 1873, zou het geluk hem dienen, om wederom het soldatenleven te velde, ditmaal onder Neerland's vaandel, te gaan leiden, want de Nederlandsche Regeering had aan den Sultan van Atjeh den oorlog verklaard en BUYS behoorde onder de 70 officieren van het leger hier te lande, die voor den tijd van twee jaar de Indische krijgsmacht gingen versterken.

Den 7^{den} Augustus 1873 te Batavia ontscheept, is BUYS weldra op Atjeh, maakt de nog in dat zelfde jaar aangevangen 2de expeditie geheel mede en blijft tot October 1874 op het oorlogsterrein, toen ziekte hem noodzaakte, op Java herstel te zoeken.

BUYS had zich intusschen al dadelijk te Atjeh doen kennen als een goed veldsoldaat en de, niet spoedig uit de stijve militaire plooi gerakende, Kolonel PEL, die in het geven van lof maar zeer sober was, de bevelhebber in die dagen van de op Atjeh, na het vertrek van Generaal VAN SWIETEN, achtergebleven krijgsmacht, schreef dan ook aan BUYS, dat het hem, bevelhebber, leed deed, door omstandigheden

¹⁾ Eene temperatuur 's morgens om 9 uur vaak ver over de 100° F. (Mil. Spect., Jg. 1870, blz. 297.)

hem — Buys — te moeten laten vertrekken, zonder hem persoonlijk een afscheidsgroet te kunnen brengen en voorts dat hij hem zijnen dank betuigde voor zijne bij het leger te velde bewezen, zeer geapprecieerde goede diensten.

BUYS diende vervolgens een klein jaar bij het 4^e Veldbataljon op Java, vroeg inmiddels verlenging van zijn detacheringstermijn en toog in October 1875 andermaal naar Atjeh.

Welke uitnemende militaire diensten hij in zijn tweede Atjehperiode bewees, werd door ons reeds medegedeeld in het opstel, ten titel dragende: „Front naar den Vijand”, voorkomende in Nummer 12, Jaargang 1895, van De(n) Militaire(n) Spectator.

In dat opstel staat in substantie vermeld, hoe doortastend de 1ste Luitenant BUYS, aan het hoofd zijner Javaansche compagnie, ten halven lijve door een moeras wadend, Boekit Daroe hielp vermeesteren; in welk eene benarde positie op 4 Maart 1876 de van Kajoe Leh naar Long Battah marcheerende patrouille BUYS zich door den vijand heen-sloeg; en voorts, dat Majoor MEKERN omtrent BUYS, die naar Generaal PEL's appreciatie wel voor 2 kapiteins kon gelden, rapporteerde, dat BUYS, altijd vooraan, de eerste in de vijandelijke versterking kwam.

De twee-jarige detacheringstermijn was intusschen reeds overschreden en BUYS moest dus naar Nederland terug, waar hij 20 Mei 1876 den voet aan wal zette.

Andermaal ingedeeld bij het 8ste Regiment Infanterie en weldra overgeplaatst bij het Regiment Grenadiers en Jagers, hield de geen rust kennende BUYS het 17 maanden in Nederland uit, waarna hij wederom, nu voor den tijd van vijf jaren, bij het Indische leger gedetacheerd werd.

Den 23sten November 1877 te Batavia aangekomen en aanvankelijk geplaatst bij het, te Weltevreden garnizoen houdende, 10^e Bataljon, moest hij in December 1878 naar het, toen om zijn felle koortsen afschrikwekkende, Tjilatjap, vanwaar in Mei 1879 de Chef van het Wapen der genie hem verlostte door eene detachering te Willem I bij het korps Mineurs en Sappeurs, bij welk korps BUYS later als adjudant bleef tot den 9^{en} September 1880, toen hij kapitein werd.

In zijnen nieuwen rang overgeplaatst naar Sumatra's Westkust, ziet onze krijgsmacht op Atjeh BUYS in de jaren 1881, 1882 en 1883 wederom in haar midden — een ruim twee-jarig tijdvak, dat, althans voor BUYS, al bevond hij zich ook te velde, eene vrij stille periode was.

Had hij bij het ten einde loopen van den tweeden detacheringstermijn wederom geen lust, Atjeh en Indië den rug te keeren en verzocht hij dientengevolge zijne detachering voor den tijd van 2 jaar te verlengen, aan dit verzoek kon niet worden voldaan.

Den 31sten Juli 1883, na eene afwezigheid van 5 jaar en 8 maanden, was BUYS dan ook weder in Nederland terug.

Ingedeeld bij het 2^e Regiment Infanterie, blijft hij ditmaal ruim 11

maanden in Patria, kiest op den 25sten Juni 1884 wederom het ruime sop en staat den 7^{den} Augustus d.a.v. ten derden male op den Batavia-schen wal.

Van dit nieuwe vijf-jarige tijdvak, hetwelk hem gegund werd bij het Indische leger te dienen, brengt Buys circa 3 jaar door op het oorlogsterrein en kwijt zich ook nu weder meer dan goed van zijn plicht.

Het was ons gegeven in de jaren 1887 en 1888 te gelijk met hem op Atjeh te dienen en wij herinneren het ons nog klaar, hoe Buys bij het Amboineezen-bataljon — gelijk toen het 3^e bataljon wel werd aangeduid, het korps, dat in die dagen nog al eens de spits had af te bijten — op den 4^{en} April 1887 op den Pedirdijk onder een hevig vijandelijk vuur zijne compagnie op dat $\pm$ 4 meter smalle acces naar voren bracht, bij welke gelegenheid hij, behalve 2 schampschoten aan de dij en een kogel tegen de sabel, ook een kogel door de hand kreeg; voorts hoe actief hij in lateren tijd den post Lampermej commandeerde, o. a. toen hij op 22 Augustus 1888 zeer oordeelkundig eene poging des vijands, om de nabij zijne benting gelegen spoorwegbrug te vernielen, wist te verijdelen; verder hoe hij ons persoonlijk in den nacht van 1 op 2 October 1887 ter hulpe kwam, toen wij aan het hoofd van het 12^e Bataljon Infanterie een 500 man sterken vijand nabij Kota Rentang en Kota Radja Bedil moesten helpen bestrijden en Buys, bezijden zijne benting met eenigen der zijnen in hinderlaag liggende, eene aanrukkende reservebende Atjehers met een 3-tal salvo's uiteenjoeg.

Het staat ons nog klaar voor oogen, dat, bij het naar buiten gaan, de Overste BILJARDT ons bij de Panteh-Perakpoort toevoegde: „ik kom U nog even de hand drukken, vóór straks de poppen aan 't dansen gaan, en U verder eene goede tijding brengen, Buys heeft van nacht er voor gezorgd, dat de vijand, die Ge straks zult zien, een 3 à 400 man minder sterk is”.

Nu Buys' hulp kwam ons zeer te stude, aangezien de beide colonnes, die dien dag er op uitgingen, een 50-tal vijanden in het zand moesten doen bijten, terwijl wij, zonder Buys' interventie, het natuurlijk nog warmer zouden hebben gehad.

Den 21sten Juni 1889 kwam Buys van zijne derde detachering in Nederland terug.

Ingedeeld te Bergen op Zoom bij het 3^e Regiment Infanterie en spoedig van daar verplaatst naar het Regiment Grenadiers en Jagers, wordt op den 29sten December 1892 Buys eindelijk Majoor.

Hij heeft derhalve op den dag af juist 29 jaar in de subalterne rangen van het leger doorgebracht, een o. i. wel wat langen tijd voor een bekwaam officier, die de Militaire Willemsorde en de Eeresabel draagt en in wiens stamboekextract, behalve eene verwonding voor den vijand, twaalf expeditiejaren prijken.

Geplaatst bij het 6^e Regiment Infanterie te Breda, gaat anderhalf jaar later, in Augustus 1894, Majoor Buys wederom naar het Regiment

Grenadiers en Jagers en blijft hij, ook na zijne bevordering op 21 Maart 1896 tot Luitenant-Kolonel, bij dat korps tot den 23sten Juni 1900, toen hij tot Kolonel bevorderd werd.

In dezen nieuwen rang commandeerde Buys gedurende 4 maanden te Amsterdam het 7^e Regiment Infanterie en daarna het Regiment Grenadiers en Jagers tot den 23sten October 1902, toen ziekte hem dwong, te verzoeken op nonactiviteit te worden gesteld.

Den 16^{en} April 1903 tot Generaal-Majoor bevorderd, volgt eene halve maand later, 1 Mei 1903, zijn eervol ontslag uit den militairen dienst, onder toekenning van pensioen.

Hebben wij hiervoren trachten te doen uitkomen, door welke militaire verdiensten Buys te velde zich had weten te onderscheiden, tot onzen grooten spijt kunnen wij hier ter plaatse slechts onvolledig memoreeren, wat hij al zoo in de journalistiek en in militaire periodieken ten beste gaf.

De in zijn doen en laten hoogst eenvoudige Buys hield er geen handschriften of afschriften van het door hem geschrevene op na

Zijn wedervaren in Abyssinië, in de jaren 1869 en 1870 in De(n) Militaire(n) Spectator beschreven; zijn pittige brieven $\pm$ 20 jaar geleden in het Algemeen Handelsblad; zijn Open Brief in zake een korteren oefeningstijd ten jare 1890 aan Overste SEYFFARDT; zijn recente Opstellen in de Jaargangen 1903 en 1904 van De(n) Militaire(n) Spectator over Tucht, Gezag, Zelfstandigheid en Initiatief, ook over het Sleepend Gevecht en over de Beoordeelingslijsten der Officieren — dit weinige van het veel meer door hem geschrevene —, herinneren wij ons wel.

Voorts mag in dit opstel niet onvermeld blijven, dat medio 1896 Overste Buys de manoeuvres van het VIII^{ste} Duitsche legerkorps bijwoonde en dat in October 1898 op hem de keus viel, zitting te nemen als lid der Commissie, die de uitvoerbaarheid zou onderzoeken eener samensmelting van de officierskaders hier te lande en in Indië.

Het spreekt vanzelf, dat eene militaire loopbaan, als die van Buys, niet onbeloond bleef en de hem toegekende eereteekenen vele waren.

De Medaille voor Abyssinië — wij vermelden ze chronologisch —, het Eereteeken voor Belangrijke Krijgsbedrijven, de Atjehmedaille, de Militaire Willemsorde, het ridderkruis der St. Stanislausorde, de Pruisische Kroonorde, het Commandeurskruis der Kroonorde van Italië en de Orde van den Nederlandschen Leeuw prijkten op zijne borst.

En thans zijn wij in onze beschrijving genaderd aan de laatste acte van Buys' welbesteed leven.

Nadat hij korten tijd na zijne pensionneering benoemd was tot Militie-Commissaris in het 4^e Militiedistrict van Zuid-Holland en zich daartoe met der woon te Dordrecht vestigde, begon alras de maag-

kwaal, die door eene ernstige operatie 1 $\frac{1}{2}$ jaar te voren tijdelijk tot staan gebracht was, hem opnieuw onrustbarend te kwellen en blies Buys in den namiddag van 23 Mei 1904 den laatsten adem uit.

Het Nederlandsche Leger en eigenlijk evenzeer het Nederlandsch-Indisch Leger, waaraan Buys dertien zijner beste levensjaren gaf, verloren in hem een goed kameraad, een bekwaam en dapper officier.

Breda, 1904.

J. A. VINK,
oud-Kol. O.-I. Leger.

Nederland en België.

DOOR

F. E. M. DIEKHOF.

Eerste-Luitenant der Veldartillerie.

(Vervolg en slot van blz. 460.)

III. De samenwerking in oorlogstijd.

Onder den indruk van de gebeurtenissen, welke in 1866 en 1870 plaats grepen, en waarbij zich aan de oostzijde van Nederland en België een machtig Rijk vormde, ontstond hier te lande eene vrees voor annexatie door onzen oostelijken nabuur. Het was onder dien indruk, dat hier te lande meer en meer een gevoel van machteloosheid veld won, een gevoel, dat langzamerhand het streven deed ontstaan, om het zwaartepunt van onze verdediging van de grenzen naar den IJssel, van den IJssel naar de Nieuwe Hollandsche Waterlinie, en van daar zelfs naar Amsterdam te verleggen. Met ernst is door sommigen het denkbeeld verdedigd, om de strijdkrachten van Nederland, als zijnde van geen nut, geheel af te schaffen.

Niet genoeg is het te waardeeren, dat tegen deze verslapping der Nederlandsche volkskracht eene heilzame reactie is ontstaan, die, gesteund door de reorganisatie van onze strijdkrachten, tot goede en juiste begrippen omtrent de groote kracht van ons weerstandsvermogen zal voeren.

De Duitschers hebben in den nieuweren tijd nooit vijandig tegenover ons gestaan, ook de geschiedenis van de laatste helft der vorige eeuw toont ons duidelijk, dat Nederland en België naast het machtige Duitschland zeer goed bestaan en daarmede zelfs in zeer vriendschappelijke verhoudingen leven kunnen. Bovendien zal het Duitsche Rijk, waar het al genoeg te doen heeft met zijne niet Duitsch sprekende Polen, niet licht trachten Nederlandsch en Fransch sprekende onderdanen bij zijn Rijk in te lijven, te meer niet, wanneer de zekerheid bestaat, dat Nederlanders en Belgen, bij het afslaan van een aanval, elkander de behulpzame hand zullen bieden.

Wanneer wij dan ook hier den aanval uit verschillende richtingen op Nederland en België behandelen, dan doen wij dit om op alle gevallen voorbereid te zijn, zonder daarom aan het eene of het andere naburige Rijk eenige kwaadwillige bedoeling ten onzen opzichte toe te schrijven.

De aanval, uit het Oosten tegen Nederland en België gericht, bedreigt beide landen over hunne geheele uitgestrektheid.

Niet alleen, dat de geheele oostgrens van deze Staten, met uitzonde-

ring van een klein deel der Belgische grens, dat door het Groothertogdom Luxemburg gedekt wordt, aan een aanval blootstaat, ook de geheele Noordzeekust wordt door de, zich steeds uitbreidende, Duitse vloot bedreigd.

Het is dan ook duidelijk, dat deze aanval voor beide landen het gevaarlijkst is, omdat zij hier onmiddellijk in hun hart bedreigd worden en de vijand met zijn leger nabij het eene punt der verbindingslijn, Venloo, staat, terwijl hij met zijne vloot het andere eindpunt, Vlissingen, kan bereiken. De regeling van de samenwerking, die ook hier dringend noodig is, ten einde de kansen op succes zoo groot mogelijk te doen zijn, wordt door de onmiddellijke nabijheid van den vijand niet gemakkelijk gemaakt. Geeft men evenwel die samenwerking op, gaat het Nederlandsche leger in zijn geheel het terrein vóór de Nieuwe Hollandse Waterlinie verdedigen, blijft het Belgische leger zich bewegen tusschen de Maaslinie en Antwerpen, hierbij steunende op de Stelling van Antwerpen; dan is het duidelijk, dat het den oostelijken vijand niet moeielijk zal vallen, eene scheiding tusschen de strijdkrachten der beide landen te weeg te brengen en, geholpen door het terrein, de Nederlandsche en Belgische legers achtereenvolgens te verslaan, of in de eene of andere versterkte stelling op te sluiten.

Ook de medewerking der krachtige, vijandelijke vloot zou zich bij eene doorgezette splitsing in hevige mate doen gevoelen.

Is dus ten behoeve van die samenwerking, welke niet achter liniën en stellingen, maar in het open veld moet gezocht worden, en waartoe de sterkte der Nederlandsche en Belgische strijdkrachten gelegenheid geeft, eene vereeniging der beide veldlegers aan te bevelen en zou die vereeniging het beste en het spoedigste te volbrengen zijn op de verbindingslijn van beide landen, dat is in Noord-Brabant en Limburg, men mag hierbij niet vergeten, dat van uit die streek noch de opmarsch van den aanvaller naar Amsterdam, noch die van af de oostgrens van België naar Brussel volledig kan worden belet.

Zou men kunnen aannemen, dat eene overwinning der Belgisch-Nederlandsche strijdkrachten in Noord-Brabant of Limburg vanzelf de hoofdsteden der beide landen dekt, zoo mag men toch niet zonder meer den weg naar het hart des lands aan den aanvaller vrijlaten. Te meer niet, waar men voor de verdere verdediging van het land gebruik wenscht te maken van liniën en stellingen, die voor eene goede verdediging tijd van voorbereiding noodig hebben.

Van af het oogenblik, dat Nederland en België hunne krachten inspannen om de bestaande verbinding tusschen de legers van beide landen te behouden, is met zekerheid te verwachten, dat de aanvaller zijne strijdkrachten tegen deze verbinding zal richten. Daar hij evenwel eene overmacht aan troepen bezit en in staat is van uit zijn gebied het hart van beide landen te bedreigen, zal hij, naast den aanval op de verbindingslijn, tevens een stoot doen in de richting van beider centra van weerstand, hopende zoodoende aan de hechtheid der verbinding van

hunne legers afbreuk te doen. Te eerder zal hij ook in eene splitsing zijner strijdkrachten vervallen, omdat hij, eenmaal meester zijnde van de verbinding Venloo—Vlissingen, wel den weg open vindt voor een inval in België, maar hij door de groote rivieren ernstig belemmerd wordt in zijn aanval op Nederland.

Kunnen wij dan ook, naast de bedreiging van het Maasfront Gennep—Maastricht, een aanval op Nederland verwachten van uit de lijn Wesel—Münster, den inval in België van uit het Duitsche gebied ten Z. van Aken achten wij weinig waarschijnlijk. Niet alleen komt de aanvaller, na het moeilijke terrein ten O. van de Maas doorworsteld te hebben, voor de versterkte plaatsen Luik, Hoey en Namen, maar bovendien staat hij bij Venloo dichter bij Antwerpen, dan hij zulks zou doen bij Eupen of Malmedy. Al zal hij dus dat deel van België's oostgrens wel bedreigen, de mogelijkheid van een inval in België zal vermoedelijk voor hem beslist worden door den strijd om de Maas beneden Luik.

Dat in de strooken Oldenzaal—Zevenaar en Gennep—Maastricht aan de hoofdaanvallen des vijands weerstand zal moeten geboden worden, is des te meer waarschijnlijk, omdat in die strooken nagenoeg alle spoorwegverbindingen van Nederland en België met Duitschland uitloopen.

Wij moeten dus, bij eene beschouwing van de verdediging van Nederland en België tegen een aanval van de oostzijde, in de eerste plaats onze blikken richten op het terrein, dat de beide genoemde strooken omvat, al zijn ook de andere deelen der oostgrens bij die verdediging niet van belang ontbloot.

Deze deelen zijn het terrein, gevormd door de Nederlandsche provinciën Groningen, Drente en Friesland, de Betuwe met den Bommelerwaard en het land rondom Nijmegen, alsmede het Belgische gebied, gelegen ten O. van de Maas.

Eene beschouwing over de verschillende deelen dier grens moge hier volgen.

Komt het gedeelte, gevormd door de provinciën Groningen, Drente en Friesland, als hoofd-operatietooneel, niet in aanmerking, daar zelfs eene geheele verovering dezer provinciën den vijand slechts brengt voor de Zuiderzee of in zuidelijke richting voor den IJssel, zoo neemt dit toch niet weg, dat een zoo lang mogelijk standhouden van Nederlandsche troepen in deze provinciën in de eerste plaats den vijand dwingt tot eene grootere machtontwikkeling, in de tweede plaats ons het behoud verzekert van de rijke hulpbronnen dier provinciën en ons bovendien steeds de gelegenheid verschaft, om over de Zuiderzee grootere troepenaafdeelingen tegen den vijand in het vuur te brengen en zodoende onze bewegingsvrijheid te vermeerderen. Het terrein, door deze provinciën omvat, is voor de verdediging uitermate geschikt; bovendien is de aanvaller voor zijn opmarsch nagenoeg aangewezen tot de lijn Oldenburg—Groningen, daar de oude Bourtanger moerassen, wel is waar voor een groot deel in vruchtbare veenkoloniën herschapeu zijn, doch, inzonderheid bij voortdurend regenachtige seizoenen, een

aanvaller te veel hindernissen in den weg leggen, dan dat hij daarlangs zijn opmarsch zal aanvangen.

Indien de vijand van uit het Z. langs Meppel en Steenwijk Friesland tracht binnen te rukken, dan is ook daar de gesteldheid van den bodem geheel in ons voordeel.

Het terrein, omvat door de provinciën Gelderland en Overijssel, biedt den aanvaller een veel gunstiger operatietooneel. Het gedeelte, dat ten N. begrensd wordt door de Overijsselsche Vecht, ten Z. door den Rijn, wordt in alle richtingen doorsneden door een goed wegenet; in deze strook voeren verschillende spoorwegverbindingen van het hart van Duitschland naar het centrum van Nederland. De verzamelplaatsen van Deutsche troepen aan de oostgrens van ons land, Wesel, Münster en Hannover, zijn door spoorwegen met deze strook verbonden, terwijl de vijand bij den opmarsch naar en over de grens geen hindernissen vindt en het terrein in alle opzichten voor hem begaanbaar is. De eenige hindernis, die hij op zijn weg naar het hart van Nederland in deze strook ontmoet, is de IJssel, welke bij Arnhem ongeveer 20 KM., bij Deventer en Zutphen ongeveer 40 KM. van de grens verwijderd is.

Al is het terrein, dat ten O. van den IJssel tot het Nederlandsche grondgebied behoort, niet zoo gunstig voor de verdediging als het zoogenaamde polderland, zoo staat daar tegenover, dat het een offensief optreden vergemakkelijkt en, in verband met de dichte begroeidheid en het goede wegenet, menige verrassing van den vijand toelaat. Wij mogen deze terreinen dan ook niet zonder strijd en slechts tegenover eene aanzienlijke overmacht aan den vijand prijsgeven. Wel is waar biedt de IJssel over de geheele lengte der strook eene hindernis, maar in de eerste plaats is het Nederlandsche grondgebied ten O. van den IJssel te groot en te vruchtbaar, om het direct, in eersten aanloop, aan den vijand over te laten, en in de tweede plaats is de frontale verdediging van eene zoo lange linie, als de IJssel vormt, tegenover een ongeschokten vijand eene hoogst moeilijke zaak. De krijgsgeschiedenis levert het bewijs, dat de verdediging eener zoo lange rivierlinie, door stelling te nemen achter de rivier, in den regel geen goede uitkomsten oplevert. Gaat men tot eene splitsing van krachten over, dan komt dit den aanvaller op een bepaald punt ten goede, houdt men de krachten bijeen, dan bestaat er kans, dat de aanvaller de rivier overgegaan is, voordat men hem met de hoofdmacht kan aanvallen. De beste verdediging van den IJssel is dan ook daarin te vinden, dat men vóór die rivier stelling neemt en den vijand opzoekt.

Te meer zouden wij hiertoe geneigd zijn, omdat bij het samengaan van België en Nederland niet het geheele gewicht van den aanval op deze strook zal drukken, zelfs, bij eene doeltreffende en spoedige mobilisatie onzerzijds, in de eerste fasen van den oorlog de meerderheid aan strijdkrachten aan Nederlandsche zijde kan zijn. Van deze meerderheid moeten wij gebruik maken, om zoo mogelijk een inval te doen in het Deutsche gebied. Een aanval op Wesel of Münster, die dicht bij

onze grens liggen en vermoedelijk concentratiepunten voor de Duitse strijdkrachten zullen zijn, zou den vijand in het begin van den oorlog niet zeer gelegen komen.

Het gedeelte der oostgrens, ten N. begrensd door den Rijn, ten Z. door de Maas, omvat de Betuwe, het Rijk van Nijmegen en de Bommelerwaard en vormt de verbinding tusschen het noordelijk en zuidelijk gedeelte van Nederland. Als zoodanig is het voor ons van gewicht eene bezetting van dit terrein door den vijand te verhinderen en daardoor de verbinding met het Zuiden over de bruggen bij Ravestein en Hedel zoo lang mogelijk te behouden. Wel is waar bezitten wij in het zuidelijk gedeelte der Nieuwe Hollandsche Waterlinie en in de Stelling van Willemstad, benevens in de brug bij den Moerdijk, nog gelegenheid om in Noord-Brabant te deboucheeren, maar bepaald gunstig voor een aanvallend optreden kunnen deze overgangspunten niet genoemd worden. Van groot belang moet het dan ook geacht worden, door het vermeerderen van het aantal overgangspunten in dit gebrek te voorzien. Is het terrein in de Betuwe reeds bijzonder gunstig om met betrekkelijk geringe middelen tegen een aanvaller op te treden, de Bommelerwaard biedt ons, door hare ligging tusschen de Waal en de Maas, de gelegenheid de bruggen bij Hedel en Crevecoeur zoo lang mogelijk in ons bezit te houden. De mobiele vestingartillerie en de riviervaartuigen moeten hier medewerken, om de verbinding tusschen het noordelijke en het zuidelijke Nederland te behouden.

Het gedeelte van Nederland, gelegen ten Z. van onze groote rivieren, kan, voor een aanval van uit het Oosten, als één beschouwd worden met de Belgische provinciën Limburg en Antwerpen. Ten O. begrensd door de Maas, die in nagenoeg N. richting van Luik naar Gennep stroomt, vormt deze landstreek den overgang van de lage Noord-Nederlandsche gewesten naar de hoogere Belgische landen. Dit terrein vertoont dan ook afwisselend lagere moerassige streken en hoogere, goed begaanbare gronden, doorsneden door talrijke kleine rivieren en kanalen, waardoor een aanvaller bij zijn doormarsch, inzonderheid in het oostelijk gedeelte van dit gebied, zich niet in alle opzichten vrij bewegen kan. Al heeft hij van uit zijne operatiebasis een gemakkelijk toegang tot alle punten van de meer dan 100 KM. lange Maaslinie en al is ook de Maas geen moeilijke hindernis om te overschrijden, zoo is hij toch voor zijn verderen opmarsch aan bepaalde strooken gebonden en zal deze dan ook vermoedelijk geschieden, in eene der richtingen Gennep - Boxtel, Roermond - Eindhoven of wel Maastricht - Hasselt. Het belang, aan deze richtingen voor het Belgisch-Nederlandsche leger verbonden, springt nog meer in het oog, wanneer men bedenkt, zooals boven reeds is aangeteekend, dat een vijand, in eene dezer strooken opereerende, de Maaslinie voorbijtrekt en Antwerpen dichter kan naderen, dan hij van uit eenig ander punt der oostgrens zou kunnen doen. De vijand, in deze richtingen voortrukkende, verbreekt dus niet alleen een groot gedeelte der verbinding tusschen Nederland en België, maar

maakt zich ook den weg open voor den inval in België. Niet te verwonderen zou het alzoo zijn, indien hij al zijne beschikbare krachten aanwendde, om in dat gedeelte der Nederlandsch-Belgische gewesten aan onze strijdkrachten de nederlaag toe te brengen en zodoende het Belgische leger op Antwerpen, het Nederlandsche op onze groote rivieren terug te werpen. Wel blijft dan nog de verbinding over Zeeland behouden, maar uit den aard der zaak levert deze voor het overbrengen van groote troepenafdeelingen eigenaardige moeilijkheden op.

Al ons streven dient er dus op gericht te zijn om den vijand, hetzij bij zijn overgang over de Maas, hetzij zoo kort mogelijk daarna met onze vereenigde strijdkrachten terug te slaan. Het geheele Belgische veldleger moet hiertoe medewerken, terwijl de sterkte, die de nieuwe Nederlandsche Militiewet aan het leger geeft, ons in staat stelt den Belgen eene aanzienlijke hulp te brengen, mits men slechts zorg drage aan het geheele Nederlandsche leger eene mobiele organisatie te geven. Wanneer wij dus ook de verdediging van dit gedeelte van ons land in het open veld voeren, zoo ontheft dit ons niet van de noodzakelijkheid, om voor eene versterking van de verbindingen van Noord-Brabant met het noordelijk deel van Nederland zorg te dragen. Zelfs na een ongunstigen afloop der gevechten in het zuidelijk deel van het land, behouden wij in dit geval aldaar vasten voet. Kan eensdeels de marine hiertoe medewerken, anderdeels noemden wij boven reeds de versterking van den Bommelerwaard met de overgangen bij Hedel, het land van Altena, de brug bij den Moerdijk en de Stelling van Willemstad. Wij achten het nut van deze laatste stelling tegen een aanval van de zeezijde zeer gering, daar het niet te verwachten is, dat eene vijandelijke vloot de rivieren zal durven opvaren, zoolang wij meester zijn van de Zuid-Hollandsche en Zeeuwsche eilanden, doch, voor het behouden van vasten voet in Noord-Brabant, draagt deze stelling ontegenzeggelijk zeer veel bij. Bovendien geeft ons de uitbreiding der legerorganisatie met de landweer-vestingartillerie voldoende personeel om de bestaande vestingwerken goed te bezetten en ons het behoud van andere punten door tijdelijke werken te verzekeren.

De verdediging van België's oostgrens zal in hoofdzaak gevoerd moeten worden aan de Maas. Gesteund door de versterkte punten Luik en Namen, kunnen de Belgische reserveformatiën den vijand hier een krachtigen weerstand bieden. Reeds vroeger is er op gewezen, dat het ook voor België noodzakelijk is, aan zijne reserveformatiën (op het oogenblik in hoofdzaak de garde civique) eene meer militaire organisatie te geven.

Treden wij op de hier voorgestelde wijze tegenover een oostelijken vijand op, dan zal de krachtsinspanning, die hij zich moet getroosten om het overwicht op Nederland en België te verkrijgen, reeds zoo aanzienlijk zijn, dat het gevaar voor eene landing aanmerkelijk vermindert. Evenwel mag de mogelijkheid hiervan, met het oog op de talrijke Deutsche vloot, niet uit het oog verloren worden en moet zeker verhinderd worden,

dat de vijand zich meester maakt van Zeeland. Daardoor toch zou niet alleen Antwerpen bedreigd worden, maar zou de vijand ook in staat zijn vasten voet in het W. deel van Noord-Brabant te verkrijgen.

Ook het afweren van een aanval uit het Oosten maakt tal van besprekingen tusschen de Regeeringen van beide landen dringend noodig; inzonderheid voor de regeling van de bevelvoering over gemeenschappelijk optredende strijdkrachten is overleg bepaald noodzakelijk. Waar beide landen een bij uitstek parlementair regeeringsstelsel bezitten en dientengevolge de Regeeringen, ook in oorlogstijd, geene onbepaalde vrijheid van handelen bezitten, mag de regeling van het opperbevel over gemeenschappelijk opereerende troepen niet tot dat tijdstip uitgesteld worden.

Is men het in beide landen eenmaal eens geworden omtrent een gezamenlijk optreden in oorlogstijd, dan moet dus nog in vreedstijd overgegaan worden tot de aanwijzing van een Opperbevelhebber over het verbonden leger. De keuze van een persoon van vorstelijken bloede zou hierbij zeker de meest aanbevelenswaardige zijn.

In de vorige regelen hebben wij uiteengezet, op welke wijze de strijdkrachten van Nederland en België o.i. met kans op succes tegen elken aanval kunnen optreden, en hopen wij bijgedragen te hebben tot de overtuiging, dat beide landen, zonder hulp van derden, in staat zijn elken aanvaller tot eene zoodanige ontwikkeling van krachten te dwingen, dat zelfs de vermeestering van beide landen bij hem niet zal opwegen tegen de verliezen, die hij daarbij zou geleden hebben.

Naast dezen rechtstreekschen aanval op de onafhankelijkheid van beide Staten, bestaat de kans om, door schending onzer onzijdigheid, betrokken te worden in een oorlog tusschen naburige Rijken. Is er, wel is waar, in het eerste deel dezer studie op gewezen, dat in den politieken toestand van Europa gevaren schuilten, die invloed kunnen uitoefenen op de onzijdigheid van Nederland en België, het moge toch ook duidelijk zijn geworden, dat door het samengaan van beide landen het gevaar voor eene schending dier onzijdigheid aanmerkelijk verminderd wordt. Geen Staat, hoe machtig hij ook zij, zal zich willens en wetens de vijandschap van het vereenigd Nederland en België op den hals halen, wanneer hij reeds in oorlog is met eene andere Mogendheid. De waarschijnlijkheid, dat de bewuste schending van het grondgebied van Nederland en België in de oorlogsplannen van de eene of andere groote Mogendheid wordt opgenomen, achten wij, bij een vooruit bepaald, vereenigd optreden van beide landen, niet bijzonder groot. Toch zijn de gevaren, die uit den oorlog van naburige Rijken kunnen voortkomen, te groot, dan dat niet met de uiterste zorg maatregelen zouden moeten worden genomen, om de grenzen te bewaken en de Nederlandsch-Belgische belangen te beschermen.

De strijdkrachten van beide Staten zijn ieder op zichzelf voldoende, om te waken tegen schending van grondgebied door vreemde afdeelingen.

Intusschen dient toch hare concentratie eene zoodanige te zijn, dat zij elkander spoedig kunnen bijstaan. Eene opstelling van het Nederlandsche veldleger in Noord-Brabant en Limburg, van het Belgische veldleger tusschen Maas en Schelde vóór Brussel, schijnt ons in het algemeen het meest verkieslijk toe. De gedragslijn, te volgen ten opzichte van het bevaren der Schelde, dient bij de afkondiging der onzijdigheid, die gemeenschappelijk moet geschieden, te worden vastgesteld. Ook de verdere, niet versterkte Belgische havens mogen niet uit het oog worden verloren.

Nemen wij als eene mogelijkheid aan, den strijd tusschen Rusland, Duitschland en Oostenrijk enerzijds, Frankrijk, Italië en Engeland anderzijds, dan is dit zeker wel het moeilijkste geval, dat men zich uit het oogpunt van het bewaren der onzijdigheid denken kan. De vraag is zelfs, of het ons mogelijk zal zijn, in zulk een geval voortdurend onzijdig te blijven. Toch moet het ons streven zijn, ons zoo lang mogelijk buiten den oorlog te houden, en moeten daarnevens onze handelingen steeds beheerscht worden door volkomen eensgezindheid, opdat, wanneer wij verplicht mochten worden in te grijpen, wij dit doen met de volle kracht van beide landen en dus niet als eene „quantité négligeable” in den maalstroom van den strijd opgaan.

Onze gedragingen in zulk een tijd moeten dan ook niet zijn, die van iemand, welke radeloos naar het een of ander middel uitziet, waardoor hij misschien aan den oorlog kan ontkomen, waar zij moeten het beeld vertoonen van een krachtig en zelfbewust handelen. Bezield met vrede-lievende bedoelingen, doch vertrouwend op onze kracht, moeten wij aan ieder buitenlander de overtuiging opdringen, dat het ingrijpen van Nederland en België in de eene of andere richting een aanzienlijk gewicht in de schaal legt. Dit vooropstellende, is het onmogelijk, dat wij gehavend en vernederd uit den strijd te voorschijn komen, en kunnen wij verzekerd zijn niet meer het treurspel te zullen vertoonen, dat hier te lande op het einde der 18^e en in het begin der 19^e eeuw te aanschouwen was.

Met opzet hebben wij in de vorige bladzijden bij de verdediging van Nederland en België de hulp van eene derde Mogendheid nimmer in aanmerking genomen. Een eventueele strijd moet zoo lang mogelijk door beide Staten alleen, steunende op hun eigen kracht, aanvaard worden, omdat het inroepen van de hulp eener derde Mogendheid ons steeds in een toestand van minderwaardigheid tegenover dien Staat plaatst. Toch ligt in den onderlingen naijver der groote Mogendheden, ten opzichte van het bezit van Nederland en België, voor ons een groot voordeel. Wanneer wij sterk en krachtig den vijand te gemoet kunnen treden, zoodat eene verovering van beide landen voor hem eene moeilijke en zware operatie wordt, die hem noopt tot het in werking stellen van al zijne krachten, terwijl die vijand bovendien weet, dat er naijverige Staten zijn, die op zijne handelingen letten, dan moge dit beschouwd worden als eene kans te meer, dat hij van een aanval op

onze onafhankelijkheid geheel afziet. Mits wij slechts zorgen door eigen kracht in staat te zijn de verdediging tegen den vreemden indringer te voeren, vinden wij in den onderlingen naijver der groote Mogendheden een steun voor ons zelfstandig volksbestaan. Hierop te veel te steunen, door de weerkracht geheel te verwaarloozen, zou echter tot onvermijdelijk gevolg hebben, dat deze landen bij elk dreigend oorlogsgevaar door de eene of andere der daarbij betrokken Mogendheden in het belang harer eigen veiligheid zouden bezet worden. Een dergelijke toestand zou op den duur leiden tot eene schijn-onafhankelijkheid.

Aan het einde van onze studie gekomen, hopen wij daarmede iets te hebben bijgedragen tot de versterking van de nationale kracht en het zelfbewustzijn der beide, in dit opstel besproken volken. Te veel heeft men in beide landen gesproken van de beweerde onmacht en de ongunstige toekomst der kleinere Staten, dan dat hiertegen niet met alle kracht zou moeten worden opgetreden. Moge men ook al niet meer kunnen geraken tot den luister en den roem der oude zeventien Nederlandsche gewesten, zoo kan toch het behoud en de uitbreiding van het tegenwoordige standpunt steeds als een schoon doel gelden. Al kan men de scheiding van 1830 betreuren, de geschiedenis na dien tijd heeft bewezen, dat oude veeten verdwenen zijn en plaats gemaakt hebben voor wederzijdsche waardeering en vriendschap. Eene innige verbinding, met wederzijdsche erkenning van elkanders karakter en gewoonten, staat niets in den weg; zij zal integendeel beide volken in staat stellen krachtig en fier alle toekomstige gevaren te gemoet te treden. Het is dan ook onze innige overtuiging, dat Nederland en België zich meer en meer in die richting naar elkander bewegen en voortdurend meer waarheid ligt opgesloten in de woorden:

„Soyons un peuple, ayant deux rois”.

De nieuwe Ruitersschool te voet der Cavalerie.

Was, bij de aankondiging van dit nieuwe reglement, ons aller hoop gevestigd op eene Ruitersschool, welke althans in de eerste jaren geene verbetering zou behoeven, na het doorlezen daarvan, bleek die hoop ijdel te zijn geweest. Kon de Ruitersschool van 1899 ons niet voldoen, helaas, ook met die van 1903 is dit het geval, en wij vreezen dan ook, dat met de invoering daarvan niet veel meer bereikt zal worden, dan dat de verwarring, welke langzamerhand in de hoofden van alle cavaleristen gesticht werd, nog een weinig vermeerderd zal worden. ¹⁾

De tot heden gevolgde methode bij het verbeteren onzer reglementen kan niet op een groot succes bogen, en het is daarom, dat wij eene bescheiden poging wagen, om op andere wijze en wel door eene open discussie in een tijdschrift een meer afdoend resultaat te verkrijgen. Wanneer een ieder, die zich daartoe geroepen gevoelt, zijn licht over het te verbeteren reglement ontsteekt, dan blijft, na van alle deze besprekingen kennis te hebben genomen, den personen, die met de wijziging der voorschriften belast zijn, de minder moeilijke taak over, het beste uit het goede te ordenen. Daarbij zouden wij in overweging willen geven om in zulk eene reglementen-commissie, behalve een goed stylist, te doen zitting nemen, minstens één officier der *Veldeskadrons*, bij voorkeur iemand, die onmiddellijk met het te veranderen voorschrift te maken heeft, dus b.v. een Luitenant, waar het de Ruiters- of Pelotonsschool geldt, een Ritmeester, waar er sprake is van de Eskadronsschool, enz. Werd aan dezen wensch gevolg gegeven, dan twijfelen wij er niet aan, of onzer reglementen zou een langer leven beschoren zijn, een niet te ontkennen, groot voordeel, dat zeker door hen, die dagelijks met de voorschriften in aanraking komen, in de hoogste mate gewaardeerd zou worden.

Overtuigd, dat ook aan het hierna volgende nog wel het een en ander te verbeteren en toe te voegen zal zijn, willen wij in verband met ons zoo juist neergeschreven denkbeeld en in de hoop navolging te vinden, de, misschien op deze wijze ontstaande, rij van besprekingen openen met de onderstaande beschouwingen.

¹⁾ Wij grijpen deze gelegenheid aan om te wijzen op de groote bezwaren, die in financieel opzicht, alleen reeds, voor het kader aan eene herhaaldelijke wijziging onzer reglementen verbonden zijn, daar deze laatste hun niet verstrekt, doch door hen aangekocht moeten worden.

Het eerste, wat ons opvalt, is, dat men wel de ruiters volgens § 12 voor het rusten uit elkaar kan doen gaan, doch geen commando heeft om hen weder in het gelid te plaatsen.

Aldus eene bepaling toe te voegen, luidende b.v.:

Wil men de ruiters weder in het gelid opstellen, dan zal het commando: „Verzamelen” uitgesproken of geblazen worden, waarna een ieder zich op de zelfde plaats opstelt, welke hij op het commando: „Rust” innam, en wel met het front naar den onderwijzer.

§§ 19, 21 en 27. Het is ons nimmer duidelijk geweest, waarom in de Ruitersschool te voet, waar uitsluitend van één gelid sprake is, steeds gecommandeerd moet worden: „Peloton”-Voorwaarts, „Peloton”-Halt, enz., terwijl men in de Pelotonsschool te voet voor den frontmarsch en de wending op één gelid het commando: „Gelid” voorschrijft.

§ 29. Aangezien men nog dikwijls ziet, dat vele, en zelfs oudere, instructeurs moeite hebben om het „Marsch” en „Waarts” bij den afzonderlijk schuinschen marsch op het juiste oogenblik te commandeeren, terwijl hiervan toch in hoofdzaak de goede uitvoering der beweging afhangt, zoo zagen wij gaarne het volgende aan § 29 toegevoegd:

„Om dit met zekerheid op het goede oogenblik te doen, zal de onderwijzer, met de ruiters in de pas marcheerende, „Marsch” of „Waarts” commandeeren juist, op het oogenblik, dat hij *zijn* voet, aan de zijde waarheen gemarcheerd moet worden, nederzet.

Dit onfeilbaar middel is ook van toepassing bij de commando's voor „rechts en links om in den marsch” in de Pelotonsschool te voet.

Hier stellen wij onwillekeurig de vraag, waarom de laatstgenoemde bewegingen, die toch tot de hoogst elementaire behooren, niet reeds in de Ruitersschool te voet worden onderwezen? Waarom kan men daar niet gebruik maken van „de colonne met éenen uit de flank”?

In § 19 staat voorgeschreven: „De onderwijzer bemoeit zich bij dit onderricht niet met de richting”. Hieruit en b. v. uit § 11, waar steeds een der hielen op de frontlijn moet blijven, valt dus op te maken, dat men in de meeste gevallen de richting niet wil wegcijferen. Bovendien, waarom de richting, welke nagenoeg bij alle exercitiën eene hoofdrol speelt, den man niet reeds van den beginne af ingeprent?

Daarom achten wij het van zeer veel belang, dat na § 32 bepaald wordt, dat wanneer de ruiters allen afzonderlijk het in de vorige §§ behandelde grondig kennen, de onderwijzer in het bijzonder zijne aandacht aan de richting zal wijden, waartoe dan te dezer plaatse zullen moeten worden voorgeschreven de beginselen voor de richting, zoowel stilstaande als in beweging, welke thans in de Pelotonsschool te voet ¹⁾

¹⁾ Waar voortaan van de Ruiters- en Pelotonsschool wordt gesproken, worden deze scholen *te voet* bedoeld.

zijn aangegeven. Voor de beoefening hiervan zal men dan een korporaal in het midden van het gelid moeten plaatsen.

§ 33. Daar de tweede alinea van § 33 der Ruitersschool van 1899 reeds sedert eenige jaren onuitvoerbaar was, verwekt het verwondering, dat ook volgens het voorschrift van 1903 de sabel nog steeds moet hangen in een haak, welke niet meer bestaat.

§ 34. Waarom wordt toch altijd nog vastgehouden aan het: „de pink achter de greep” bij het dragen van de sabel? Voor vele menschen is dit bepaald zeer moeilijk en voor allen onnoodig vermoeiend, terwijl bij pink en vierden vinger achter de greep, de stand tegen de buiging van den schouder beter verzekerd zou zijn (zie ook Voorschr. schermoefn. m. d. sabel, 1903, blz. 11). Voor het trekken, opsteken en presenteren levert dit geen bezwaar op, evenmin als bij het rijden met getrokken sabel.

§ 43. Wyl het nemen der $4 \times$ tusschenruimte op verschillende wijze geschiedt, van welke ons de volgende, als de *eenige* goede, voorkomt, zouden wij die gaarne zien voorgeschreven.

De onderwijzer commandeert:

1. Op 4 passen $\frac{\text{rechts}}{\text{links}} = \text{Opent u.}$

2. Marsch.

Op het commando: „Opent u” maken alle ruiters, behalve die op den $\frac{\text{linker}}{\text{rechter}}$ vleugel $\frac{\text{rechts}}{\text{links}}$ om.

Op het commando: „Marsch” marcheert de ruiter aan het hoofd recht vooruit, waarna allen opvolgend aanmarcheeren, wanneer hun voorman 4 passen gedaan heeft. Zoodra de laatste ruiter $3 \times$ van den $\frac{\text{linker}}{\text{rechter}}$ vleugelman is gekomen, commandeert de onderwijzer:

Halt,

waarop allen halt houden en zich in front herstellen.

Mocht de richting verloren zijn gegaan, dan kan deze met behulp van de gewone commando's hersteld worden.

Er is geen bezwaar om ook uit het midden te laten openen, mits het volgens deze beginselen plaats heeft.

Voorts komt het ons gewenscht voor in deze § tevens aan te geven, hoe de vuist door de kwast gestoken moet worden. Deze laatste toch, is niet al te lang, zoodat zij dikwijls hinderlijk is bij de bewegingen, als de vuist er niet goed is ingestoken, hetgeen veelvuldig voorkomt.

Gelijk de practijk heeft uitgewezen, is het 't doelmatigste, de kwast zoodanig aan de pols te doen, dat, wanneer men de rechterhand voor zich uitsteekt en de sabel laat afhangen, deze met het scherp naar het lichaam is gekeerd, terwijl daarbij de bovenste der 2 passanten van de kwast *onder* tegen de pols moet zijn geschoven.

§ 51. Hier is vergeten de hand van de kwast te laten ontdoen. Tevens

zij hier opgemerkt, dat het zaak is, dit te laten verrichten vóór het commando: „Draagt = sabel”, want wanneer de kwast niet toevallig gunstig komt te zitten, is het onmogelijk de sabel behoorlijk te dragen.

Aangezien men de ruiters na deze oefeningen toch weder op één gelid zonder tusschenruimten zal moeten opstellen, dient het reglement hierin te voorzien.

Dit zou, als volgt, kunnen geschieden.

Om te laten sluiten, commandeert de onderwijzer:

1. $\begin{matrix} \text{Links} \\ \text{Rechts} \end{matrix} = \text{Sluit U.}$
2. Marsch.

Op: „Sluit U” maken alle ruiters, behalve die op den $\begin{matrix} \text{linker} \\ \text{rechter} \end{matrix}$ vleugel, $\begin{matrix} \text{links} \\ \text{rechts} \end{matrix}$ om.

Op: „Marsch” marcheeren allen te gelijk aan en houden opvolgend halt, wanneer zij op den afstand, welken zij in het gelid moeten innemen, van hun voorman gekomen zijn. Een ieder stelt zich, na halt gemaakt te hebben, door $\begin{matrix} \text{rechts} \\ \text{links} \end{matrix}$ om in front, zich daarna zoo noodig op zijne reeds opgestelde nevenlieden richtende.

Laat men ook uit het midden openen, dan zal men eveneens naar het midden moeten kunnen sluiten.

De sabel kan natuurlijk evengoed vóór, als na het sluiten worden opgestoken.

§ 53. De nieuwe methode om de karabijn aan den schouder te dragen ware zeer aangenaam, als de duim, in stede van *opwaarts*, om den riem op den wijsvinger mocht rusten. De houding, welke het voorschrift aangeeft, is zeer gedwongen, daar de riem schuin naar *achter* oploopt, terwijl de opstaande duim bij horizontalen voorarm, normaal nog steeds naar *vooren* gericht staat.

Wellicht, dat bij meerdere oefening in het dragen der karabijn op deze wijze, bij keertwendingen in den marsch, het gevaar voor botsing van de gewetromp van den eenen ruiter met het hoofd van zijn nevenman, volkomen zal zijn uitgesloten; nu komt dit nog af en toe voor of wel, men ziet enkele ruiters op het kritieke oogenblik plotseling het hoofd een weinig terugtrekken.

Dat men het dragen van de karabijn in den arm heeft afgeschaft, zullen zeker velen betreuren. Wanneer men 2 uur achtereen met het geweer op post moet staan, zal dit voortdurend op de zelfde plaats drukkende gewicht, den rechter schouder pijnlijk aandoen, zoodat eene verpoozing, door middel van de karabijn in den arm, eene aangename afwisseling zou aanbieden.

§ 56. Met de redactie van deze paragraaf is men ten aanzien van de duidelijkheid minder gelukkig geweest. Velen hebben haar gelezen en

herlezen, doch konden niet tot eene oplossing komen; althans zoo ging het in ons garnizoen, waar men geëindigd is met deze paragraaf uit eigen beweging eenigszins te wijzigen en er het noodige aan toe te voegen, om zoodoende het presentereen in den geest van het nieuwe voorschrift mogelijk te maken.

Men had, om het geweer van den schouder in de linkerhand te brengen, zeer goed de eerste beweging van het oude „in den arm geweer” kunnen behouden, met eene kleine wijziging voor de rechterhand, nu het geweer anders gedragen wordt.

§ 57. Waarvoor is het noodig, de karabijn voor de heup zoodanig om te draaien, dat de grendelknop naar voren komt?

§ 60. Wat is toch eigenlijk de bedoeling van: „Geoefende manschappen mogen niet in het bezit zijn van exercitiepatronen”? Beteekent dit, dat ongeoeffenden deze patronen wél, ook buiten de exercitiën, in bezit mogen hebben? Dit is echter ternauwernood aan te nemen en men neigt dus tot de onderstelling, dat de geoefende manschappen ook tijdens de exercitie, deze patronen niet mogen hebben, m. a. w. de oefeningen in het laden, ontladen, enz. niet zullen medemaken, doch dan is dit in strijd met den volgenden zin, waarin gezegd wordt, dat de vaardigheid in het laden, enz. zoo noodig door oefeningen met exercitiepatronen wordt onderhouden. Waar sprake is van onderhouden der *vaardigheid*, kan men toch moeilijk anders denken dan aan *geoefende* manschappen.

Of is er wellicht nog eene andere lezing?

§ 62. De vroegere § 65 is even onduidelijk gebleven. Duidelijker ware het, wanneer er na „de tasch geopend” volgde: „Op het C°: „Laadt = Geweer”, wordt de karabijn op de gewone wijze van den schouder gelicht, het monddeksel afgenomen en dit geborgen. Met de linkerhand, die het geweer bij de ladegroefte vasthoudt, terwijl de linkervoorarm op het linkerdijbeen steunt, wordt de kolf tegen het rechterdijbeen geplaatst, zoodat de tromp naar voren en opwaarts komt. Vervolgens het hoofd voorover buigen, naar den grendel zien, den palvleugel links omleggen, enz., tot en met „het hoofd oprichten”, zooals in § 61, is voorgeschreven, waarbij in acht genomen moet worden, dat thans de houder met de rechterhand boven over de karabijn zal moeten worden aangevat; met die zelfde hand de tasch sluiten en daarmee de greep omvatten.” Deze houding lijkt ons na de lading beter, dan het weder aan den schouder hangen van de karabijn.

Met eenig ander doel dan om te vuren, zal men gewoonlijk niet laten knielen. (Om meer gedekt te zijn, zal men immers liever laten liggen.) Uit de door ons aangegeven houding nu, is men vlugger in de houding: „Om te vuren vaardig”, dan uit die van het reglement.

§ 63. In de eerste alinea van blz. 29 moet „den knop aangevat” vervangen worden door: „de haanpal naar links omgelegd, den knop aangevat tusschen den duim en voorsten vinger der gesloten rechterhand. Den loop enz.” tot en met: „den loop met een enkele beweging krachtig sluiten”, als in § 61 is voorgeschreven, met dien verstande dat de houders uit de rechtertasschen worden genomen.

De vraag blijft: hoe moet de man het geweer houden bij het gaan liggen en bij het weder opstaan?

§ 64. Aangezien bij de lading de palvleugel eveneens eerst wordt omgelegd, zoo is het overbodig om bij het ontladen voor te schrijven: „behalve dat, alvorens den knop aan te vatten, de palvleugel links wordt omgelegd en daarna de knop wordt aangegrepen”. Er zou hebben moeten staan: „behalve, dat de knop wordt aangegrepen tusschen den gestrekten duim enz. en het monddeksel niet behoeft afgenomen te worden”.

Daar § 29 „Voorschrift Wapenen en schietoefeningen der Cavalerie” zegt, dat de slagveer zooveel mogelijk ontspannen moet zijn, hetgeen zeer voor de hand ligt, zoo komt het ons in het belang van het wapen voor — terwijl hiertegen niet het minste bezwaar bestaat, nu de haanpal ook bij ontspannen veer kan omgelegd worden — om op blz. 30, 3^e alinea tusschen „sluiten” en „den haanpal naar rechts” in te lassen: „de slagveer ontspannen, door met de rechterhand om de greep den trekker over te halen, terwijl de duim dezer hand, krachtig op de pal rustende, het plotseling naar voren schieten van den haan belet”; „waardoor de karabijn in de rust is gesteld”, moet dan vervallen.

§ 65. Hier moet: „doch in plaats van den knop enz. tot en met links omleggen” vervangen worden door:

„tot en met den palvleugel links omleggen”.

Volledigheidshalve diende na „wordt opgericht” te volgen:

„Is de ruiter in knielende houding (zooals door ons voorgesteld werd), dan wordt op het C^o: „Vaardig” de haanpal met de rechterhand naar links omgelegd en daarna weder de greep aangevat, de voorste vinger uitgestrekt langs den beugelkrop”.

Wil men dit denkbeeld niet volgen, dan verwijze men naar de in elk geval te corrigeeren § 62, waaraan bovendien het noodige worde toegevoegd.

„Ligt de ruiter, dan zal hij op het C^o: „Vaardig” de karabijn in de linkerhand nemen, gelijk in § 63 (blz. 29) is voorgeschreven, daarna de haanpal met de rechterhand naar links omleggen en vervolgens de greep omvatten, de voorste vinger langs den beugelkrop, de elleboog op den grond”.

De laatste alinea van § 65 kan dan gevoegelijk vervallen, mits men aan den eersten zin van § 67 toevoege: „en tevens met gebruikmaking van alle vizieren, beginnende met het laagste”.

§ 66. Op blz. 32, punt 4: „voor en om het onderste gedeelte van den trekker plaatsen”, vervangen door:

„der rechterhand voor en om het onderste gedeelte van den trekker plaatsen, terwijl deze hand overigens de greep *goed omklemd* houdt”.

Gewoonlijk ziet men tegen dit laatste zondigen, hetgeen natuurlijk van invloed moet zijn op het schot.

Waar nu het „Voorschrift Wapenen en Schietoefeningen” in § 95 in het bijzonder de aandacht hierop vestigt, doch voor het aanleggen naar de Ruitersschool verwijst, zoo moet deze groote fout ook reeds hier worden voorkomen.

§ 69. Omtrent het „in de houding terugkomen, waarin de man zich voor den aanvang van het vuur bevond”, bestaat verschil van opvatting. Zeer vermoedelijk zal het de bedoeling zijn, dat de man blijft liggen, knielen of staan, naarmate hij in die houding vuurde; men ziet echter ook, dat uit alle houdingen tot de staande wordt teruggekeerd en het kan dus zijn nut hebben deze bepaling duidelijker te omschrijven.

§ 71. Tusschen het 1ste en 2de commando moet nog ingelascht worden het C°.: „Om te vuren vaardig”.

Zouden wij echter het C°.: „Tasch = open” niet geheel in het reglement kunnen laten vervallen? Men commandeert immers het sluiten evenmin, alhoewel dit veel meer noodig ware, daar de man dit licht kan vergeten, terwijl het laden met gesloten tasch onmogelijk en daarbij dus van vergeten geen sprake is.

„Bij het langzame vuur wordt alleen geschoten, wanneer de gelegenheid tot richten gunstig is.” Als dit laatste het geval is, behoeft men zich niet te vleien met de hoop, dat het vuur werkelijk langzaam zal worden afgegeven. Dit vuur met losse patronen, volgens de Ruitersschool 1899 beoefenende, werd het aantal schoten vaak gecontroleerd en gewoonlijk werden er dan 5 of 6 gedaan, ja, enkele malen zelfs zeven. Hoe zal dit zijn op het gevechtveld, waar de man nog meer gejaagd is, en hoe spoedig zullen onze luttele 60 patronen dan verschoten zijn?

Nog meer dan bij de infanterie moeten *wij* er voor zorgen, dat het vuur in de hand blijft. Waar nu het zusterwapen een, in de practijk hoogst doelmatig gebleken, middel vond in het „Navullen”, waardoor ieder man bij het langzaam vuren niet eerder een nieuwen houder in het magazijn brengt, dan na het genoemde commando, zoo is het vreemd, dat wij dit niet hebben overgenomen.

Hoogst gewenscht komt het ons voor op: „dat geen schot meer mag gelost worden” te laten volgen: „en de haanpal onmiddellijk naar rechts wordt omgelegd”.

In het heetst van het gevecht en ook om zoo snel mogelijk tot een sprong voorwaarts te kunnen overgaan, zal het C°.: „Ophouden met vuren” wel eens over het hoofd gezien worden. Wordt de karabijn

echter dadelijk in de rust gesteld, dan kan men tot het nemen van den sprong, zonder de minste kans voor gevaar, dadelijk na den gerekten stoot het: „Voorwaarts” commandeeren.

§ 72. Waar bij het snelvuren bepaaldelijk een gerekte stoot op de tirailleurfluit wordt voorgeschreven, alvorens men het C^o.: „Ophouden met vuren” zal doen, moet men wel veronderstellen, dat bij het langzaam vuren niet zal gefloten worden. Is er iemand, die gelooft, dat men zijne stem boven het geratel der langzaam vurende tirailleurlinie zal kunnen verheffen?

Waar de Ruitersschool zich hier begeeft in de bespreking van een onderdeel van het vuurgevecht, wekt het eenige verwondering, dat zij niet wat verder gaat en het tirailleurvuur laat beoefenen in den vorm, waarin dit in werkelijkheid zal worden afgegeven.

Het aantal manschappen, dat gezamenlijk in deze school mag onderwezen worden, leent zich immers uitstekend tot het oefenen der groep.

Men doe haar reeds hier de vaardigheid verkrijgen, om zoowel uit de breedte als diepte spoedig de tirailleurlinie te vormen. In deze formatie nu beoefene men het straks genoemde vuur, met alles wat daartoe behoort, dus ook het voorwaarts terrein winnen, waarbij men den man toestaat, zijn geweer met de tromp naar voren, in evenwicht in ééne der handen te dragen, opdat hij zich in gebukte houding gemakkelijk zal kunnen voortbewegen, wat niet het geval is bij het dragen van het geweer aan den schouder tijdens het uitvoeren van den sprong.

Vooraf wijze men den ruiter bij dit onderricht op zijne plichten als tirailleur. (Zie bijv. Reglement Infanterie I, 1901, blz. 64.) Is de man van dit alles volkomen op de hoogte, dan is de tijd daar, om het vuurgevecht volgens de Pelotonsschool zoowel te voet als te paard te beoefenen, dus met 2 groepen te zamen, waartoe het noodige in die reglementen zal moeten worden voorgeschreven, waarna eindelijk volgens de Eskadronsschool te werk zal worden gegaan. Alleen wanneer het onderricht op deze wijze plaats heeft, lijkt ons de goede uitvoering op het gevechtsveld verzekerd.

Dat wij onze bijzondere aandacht hieraan wijden, is slechts een gevolg van onze vrees, dat, bij eene slechte voorbereiding, het gevecht te voet — waartoe men met een goed geweer nog eerder kan besluiten dan vroeger — onze ondergang zou worden, waar het ons anders heil zou kunnen brengen.

In ernst moet hier gevraagd worden, of het niet raadzaam ware, bij het maken van nieuwe bepalingen omtrent het vuurgevecht, ons vooral de ondervinding van de collega's der infanterie ten nutte te maken.

§ 73. Vermoedelijk is bij vergissing in de laatste alinea van blz. 36 twee keer het woordje „of” in plaats van „en” gebruikt.

Bovendien zal hieraan moeten toegevoegd worden:

„Tevens zal hierbij in acht worden genomen, dat bij het beoefenen van den looppas, de scheede onder den ring met de linkerhand wordt aangevat, de duim rechts, de overige vingers links en gestrekt langs de scheede, zonder deze op te lichten.”

§§ 75 en 76. Bij het: „Hoog” en „Laag = Sabel” schijnt men op twee gedachten te hinken. In de Ruitersscholen gebeurt dit tegenwoordig uit de houding: „Gereed sabel”, in de Pelotons- en Eskadronsschool daarentegen uit die van: „Draagt sabel”. Te meer is dit verschil eigenaardig, daar de oefening hierin te voet als voorbereiding dient tot het gebruik der wapenen te paard. Aangezien het: „Hoog” en „Laag sabel” in de werkelijkheid in de meeste gevallen aan het handgemeen zal voorafgaan, zoo is er alles vóór te zeggen om ten aanval te rijden met de vuist door de kwast (dus volgens het beginsel in de Ruitersscholen); er is echter een groote „maar” en wel: in kritieke oogenblikken zal er geen gelegenheid meer zijn eerst de sabel nog gereed te nemen en de vuist door de kwast te steken. Er zullen echter ook zeer vele gevallen voorkomen, waarin de tijd daartoe niet ontbreekt, en dan ware het onverantwoordelijk de sabel niet met de kwast aan den pols te bevestigen; hoe licht kan het wapen niet uit de hand worden geslagen, (b.v. bij strenge koude al zeer gemakkelijk) en de ruiter zou weerloos tegenover zijn tegenstander staan.

Kon men dus in dezen geest de Pelotons- en Eskadronsschool wijzigen en werden dan deze houdingen in de Ruitersscholen, zoowel uit het: „Gereed” als: „Draagt sabel” beoefend, dan zou men voor beide gevallen geholpen zijn.

Ook betreuren wij het, dat men de methode van veel vroeger niet behouden heeft. „Hoog” en „Laag=sabel” zijn houdingen, waarin men langer of korter tijd moet verblijven; thans echter hebben zij meer het karakter van steken; de voorbereidende oefening is dus niet in overeenstemming met de werkelijkheid en wij zouden daarom gaarne zien, dat men, evenals in de Pelotonsschool, eerst in de oorspronkelijke houding terugkwam op het C^o.: „Geeft acht”.

En waarom moet bij: „Laag=sabel” het scherp weder op eens naar rechts gericht zijn; dit is zeer onhandig, en wat doet het er eigenlijk toe?

§ 80. Wij hebben nooit kunnen begrijpen, waarom bepaald werd: „De plaats der vuist bij het toebrengen der steken is steeds ter hoogte van de heup van den ruiter”. Steekt men dus naar het aangezicht, zooals in § 158 Ruitersschool te paard (waarin dit zelfde beginsel is neergelegd) wordt aangegeven, dan vormt de sabel met den arm in de vuist een hoek. Iemand, die een krachtigen steek wil toebrengen, zal toch zorgen, dat op het laatste oogenblik de sabel juist in het verlengde van zijn arm komt, want hierdoor zal de steek met meer kracht en ook met meer zekerheid worden toegebracht.

Eene andere vraag, betreffende de steken, is deze, of het in verband

met § 78, blz. 39, niet beter ware, om de 2^e en 3^e beweging in elkaar te laten vloeien, dus op 2 den steek toe te brengen en onmiddellijk daarna in de houding: „Gereed sabel” terug te komen. Wil de onderwijzer den steek zelf beoordeelen, dan kan hij immers zeggenderwijze commandeeren in de houding te blijven liggen en daarna door: „Gereed sabel” den man deze houding weder laten aannemen.

§§ 88, 102 en 103. Wat de „houwen” en de „parades tegen infanterie” betreft, deze opmerking:

Zouden zij in werkelijkheid niet worden toegebracht, gelijk von ROSENBERG zegt in zijne „Zusammengewürfelte Gedanken”, door de vuist hoog op te heffen en met gebogen arm den houw (de parade tegen infanterie) in de gewenschte richting toe te brengen (uit te voeren)? Goed beschouwd, dus eigenlijk de zelfde beweging, welke men hand en arm laat maken, bij het slaan met een stok.

Schreef men nu deze, zoo natuurlijke methode voor alle houwen en de twee genoemde parades voor, dan zou aan de beweging van hand, arm en sabel uit den aard der zaak niet veel verbeterd behoeven te worden; het kwam er dan nog slechts op aan, het polsgewricht zoodanig te oefenen, dat bij de houwen steeds het scherp, bij de twee parades alleen de rug van de sabel dienst doet. Men zou dan eerder betere resultaten verkrijgen. Alsdan konden alle houwen in quart en terts en die, welke daarmede overeenkomen, vervallen, want voor het sterken van den arm behoeven wij ze niet te behouden, aangezien de kringgewijze bewegingen en het schermen op de sabel daartoe voldoende gelegenheid bieden.

Een ander punt ter overweging is nog dit:

Waar wij de parade *omhoog* beoefenen, mag wel verondersteld worden, dat aan den houw *bovenop* eenige waarde wordt toegekend en het is dus eigenaardig, dat wij dien houw zelf niet toepassen.

§ 112. Ook hier zal het goed zijn, vóór het dragen van de sabel, de vuist van de kwast te laten ontdoen, terwijl ten laatste het gelid zonder tusschenruimten zal geformeerd moeten worden.

Ten slotte moeten wij in deze school nog een plaatsje vragen voor het zooveel gebruikte: „Ingerukt = Marsch”, over welks uitvoering men het niet algemeen schijnt eens te zijn.

Mogen wij weldra eene „Ruiterschool te voet” begroeten, welke ons vele jaren van dienst zal kunnen zijn!

Een Luitenant.

N A S C H R I F T.

Nadat dit opstel reeds aan de Redactie was toegezonden, kwamen wij plotseling tot de ontdekking, dat er tegenwoordig eene nieuw model sabelkwast voor de Cavalerie is vastgesteld van zoodanige lengte, dat hetgeen door ons werd opgemerkt, in verband met de korthed der oude kwast, thans buiten beschouwing kan blijven.

Zoo bleek ons ook later, dat in eene herdruk van de nieuwe Ruiterschool te voet § 56 op voldoende wijze is gecorrigeerd.

De Schrijver.

Nogmaals de strengen der Veldartillerie.

Op gevaar af vele lezers van dit Tijdschrift met herhaalde bespreking van een zelfde onderwerp te vervelen, meen ik toch de geachte Redactie nog een bescheiden plaatsje in haar orgaan te moeten verzoeken, om op een paar punten van de door den Heer ORTT in de 5^e aflevering geleverde repliek terug te komen.

Met eene *oppervlakkige* beschrijving van de Indische tuigen, heb ik niet bedoeld, dat de geachte Schrijver zich slechts oppervlakkig in de zaak zou hebben ingedacht. Zeer zeker was ik mij ervan bewust, dat de Heer ORTT ter zake aan het goede adres de noodige inlichtingen zou hebben ingewonnen en hij daarbij eene gunstige getuigenis had bekomen van de practische bruikbaarheid der Indische strengen.

Uit den aard der zaak toch, moet het oordeel der *practijk* in deze gunstig luiden, aangezien men daarbij uitsluitend nagaat, of de strengen in het gebruik geen *waarneembaar* oponthoud, hinder of stoornis veroorzaken, en hieromtrent zijn ook door mij geene klachten geuit. Maar, behalve deze factoren komen er nog andere kijken, die de mensch niet ziet, doch het paard op den duur wel voelt, en die men alleen in het studeervertrek kan ontdekken, n.l. of de tuigen door hare geheele inrichting wel de voordeeligste wijze van krachtsoverbrenging op het voertuig vormen. Of een paard al of niet op zijn voordeeligst trekt, en daarin niet door de andere paarden wordt belemmerd, kan men onmogelijk zien, ook al diende men een menschenleven lang bij de veldartillerie. En al denken velen: „wat men niet ziet, schaadt niet” en dat „alle Theorie grau ist”, zoo laat zich toch de door mij berekende verticale druk op het haam der achterpaarden, alsmede het verlies aan nuttige trekkracht, niet wegedeneeren. Deze beide vertegenwoordigen op den langen weg een niet onbeduidend verlies aan arbeid.

Met horizontale (nuttige) trekkracht bedoelde ik eigenlijk de trekkracht, die evenwijdig aan den bodem werkt. En nu ziet de Heer ORTT niet in, waarom deze alleen als nuttig is te beschouwen, doch mij dunkt, dat dit geen opiniequaestie is, maar eenvoudig het bezigen van een in de werktuigkunde geijkten term. Men wil toch het voertuig langs den grond bewegen, ergo is alleen die kracht als nuttig effect te beschouwen, die in deze richting werkt. Ik wil hiermede niet zeggen, dat de trekhoek nihil zou moeten zijn en de strengen dus evenwijdig aan den grond zouden moeten loopen. Neen, theoretisch zoowel als practisch

dienen de strengen een hoek met den grond te maken, gelijk aan den wrijvingshoek van het voertuig met den bodem. Daar deze hoek in normale omstandigheden zeer klein is (1 à 2 graden), begaat men geen groote onnauwkeurigheid door hem bij de ontbinding der totale trekkracht te verwaarloozen. Ik geef toe, dat het trekken onder een grooten hoek het voertuig steeds eenigszins zal doen lichten, doch dit geeft eene uiterst luttele besparing in *trekkracht*, in verhouding van de dan door het achterspan te leveren *draagkracht*.

M. i. zijn de trekhoeken der achterpaarden dan ook niet op de tegenwoordige grootte gekozen, omdat men daarin besparing van trekkracht zou meenen te zien, doch wel uitsluitend als gevolg van de hoogte der paarden boven de trekhaken, welke factor uit den aard der zaak niet kan worden veranderd, ook al trokken de paarden nog zoo onvoordeelig. Waar men dus noodwendig moet berusten in een min voordeeligen trekhoek, meende ik er tegen te moeten waarschuwen, dien hoek te vergrooten door eene wijziging der strengen.

De Heer ORT is zeker ook in principe voor krachtsbesparing, doch hij meent blijkbaar, dat men het nu met enkele Kilogrammen meer of minder niet zoo nauw behoeft te nemen en heeft daarbij waarschijnlijk te veel het oog gevestigd op eene gezonde, stalvroomlijke bespanning, zooals men die in het vredesgarnizoen aantreft. Heeft de geachte Schrijver er zich echter wel rekenschap van gegeven, wat van die bespanning in oorlogstijd wordt gevorderd en hoe de paarden er uit zien, wanneer zij eenige weken te velde zijn geweest? Hoe dikwijls de stukken alsdan door intredende verliezen door vier, ja, somwijlen door twee paarden moeten worden getrokken? Hoe vaak daarbij de grens wordt bereikt, waarop een paard nog blijft medesukkelen, dan wel nederstort, en hoe weinig er noodig is die grens te overschrijden?

Wanneer men zich eenmaal op het standpunt stelt, om door eene wijziging van het harnachement de krachten der paarden te sparen, dan moet men dat beginsel ook consequent doorzetten en niet aan de eene zijde loslaten, wat aan de andere is gewonnen, ook al zijn de verschillen nog zoo gering. Alleen wanneer er zich *practische bezwaren* tegen verzetten, een tuigdeel in de meest voordeelige richting te plaatsen, moet men in eene minder voordeelige berusten. Want, dit dient op den voorgrond te worden gesteld, dat de tuigen absoluut geen hinder, last of oponthoud mogen veroorzaken. Ik heb dan ook de voordeelen, die de Indische strengen in *dat* opzicht boven de Nederlandsche bezitten, niet aangetast.

Met mijne beschouwingen over het oprijden van dijken heb ik niet bedoeld, dat men dat met de Nederlandsche strengen onder *alle* omstandigheden steeds met benutting van alle spannen zou kunnen doen, doch alleen dat de grens, waarbij het achterspan den last alleen moet overnemen, bij de Indische wijze van aanspannen eerder wordt bereikt. Door beide bespanningswijzen op de zelfde schaal te teekenen, ziet men dat dadelijk. Juist, *omdat* bij de Indische tuigen de strengen der voor-

en middenpaarden door die van het achterspan worden gelicht, zullen de strengen der eerste aan het einde der helling eerder op de achterpaarden drukken.

Met den wensch, aan het slot der repliek van den Heer ORTT, stem ik volkomen in en, door op de nadeelen te wijzen, die den Indischen tuigen m. i. in sommige opzichten aankleven, hoop ik er toe te hebben medegewerkt, dat men in Nederland eventueel alleen de voordeelen dier tuigen overneme.

Ginneken, 1904.

W. J. GIEL.

Een voorstel.

Nu de tractementsverbetering voor de officieren der Landmacht een voldongen feit is, in de eerste plaats een woord van dank aan Z.E. den Minister van Oorlog, onder wiens bestuur aan die reeds zoolang gevoelde behoefte is voldaan, en een woord van hulde aan die Leden onzer Volksvertegenwoordiging, welke door hun krachtigen steun 's Ministers voorstellen hebben helpen verwezenlijken.

Eene beschouwing der tegenwoordige tractementsregeling doet ons opmerken, dat de bezoldiging voor de ongehuwde officieren thans toereikende is, doch dat de gehuwden, met normale gezinnen, uit financieel oogpunt, nog steeds niet zijn te benijden.

Toch zou het om velerlei redenen bezwaarlijk gaan aan de gehuwde officieren eene bezoldiging toe te kennen boven die hunner ongehuwde collega's; zoodanige premie op het huwelijk zou zeker niet populair zijn. Schrijver dezer regelen meent echter, dat er wel een middel zou te vinden zijn om de gehuwde officieren eenigszins van een steeds drukkenden last te ontheffen en wel door het opnemen der navolgende bepaling in de Statuten van ons Weduwen en Weezenfonds ¹⁾:

„Gehuwde officieren — in actieven dienst of gepensionneerd —, die gedurende 25 (of kan het zijn 20) jaren als zoodanig hebben bijgedragen in het W. en W.fonds, zullen van af dat tijdstip van verdere bijdragen worden vrijgesteld”.

Aan deze bepaling zou men kunnen toevoegen de beperkende voorwaarde: „bij wijze van proef”. Blijkt het n.l., dat het fonds hierdoor te belangrijke schade zou lijden om den gewenschten maatregel te kunnen volhouden, dan kon men na eenig tijdsverloop hierop terugkomen. Naar mijne overtuiging zal echter, bij zoo grooten welstand, als waarin dit fonds verkeert, en ook wijl thans — ten gevolge immers der tractementsverhooging — de contributiën weder niet onbelangrijk zijn toe-

¹⁾ Noot van den Schrijver. Het W. en W.fonds is eene zeer verouderde instelling, opgericht in het jaar 1815, toen van degelijke levensverzekeringsmaatschappijen nog geen sprake was. Wenschelijk ware het — maar dit zal wel tot de z.g. *vrome* wenschen blijven behooren — dit fonds op te heffen, onder gehoudenheid voor ieder gehuwd officier om bij eene van regeeringswege aan te wijzen m.s. eene verzekering te sluiten, in verhouding tot de thans bestaande weduwen-pensioenen. De contributiën hiervoor zouden — even als zulks thans geschiedt — als gedwongen korting van het tractement zijn in te houden.

genomen zonder hogere uitkeeringen aan de deelgenooten, voor de intrekking der gedachte gunstige bepaling in de toekomst wel geen grond bestaan.

In tijden van oorlog zou echter van alle deelnemers eene dubbele contributie zijn te heffen, in dier voege echter, dat na het sluiten van den vrede terugbetaling zou geschieden van het eventueel onnoodig gebleken, te veel gecontribueerde bedrag.

Momenteel verkeert de deelgenoot in het W. en W.fonds in het geval, dat zijne bijdragen *voor hem* immer als verloren zijn te beschouwen; of zijne weduwe daarvan zal genieten, blijft de vraag; sterft des deelnemers echtgenoot eerder, dan is *alles* verloren, overlijdt zij korten tijd na hem, dan is *nagenoeg alles* weg, wat vaak door hem in een tijdsverloop van 30 à 40 jaren werd bijeengebracht. Contribuant verneemt wel is waar jaarlijks, dat het fonds wederom zooveel duizenden rijker is geworden, maar hij heeft de meest volkomen zekerheid, dat hijzelf daarvan niet in het minst zal genieten, zijne echtgenoot, wanneer zij hem overleeft, misschien — en weinig bemoedigend is de slotsom, als hij dan eens narekent, wat door hem aan die gedwongen korting over een 30- à 40-tal jaren zoo al is betaald en wat hij op zijn ouden dag, tot op het oogenblik van zijn dood, van zijn karig pensioen nog ten behoeve van dat fonds zal moeten afstaan.

Meer bemoedigend zou zeker het vooruitzicht zijn, eindelijk eens van die korting te worden bevrijd en, na het vierde gedeelte eener eeuw te hebben bijgedragen, door die vrijstelling, de vruchten der gebrachte offers te plukken.

Ziehier, dunkt mij, een middel om den ouderen gehuwden officieren en den gepensioneerden eenigszins te gemoet te komen. Mocht een woord van aanbeveling van de zijde der Redactie van dit Tijdschrift volgen, zeer zeker zoude de kans op de gedachte verbetering beduidend grooter worden.

B., Mei 1904.

EEN GEHUWD OFFICIER.

NASCHRIFT VAN DE REDACTIE.

Hoe erkentelijk ook voor de goede meening, die de geachte Schrijver van den invloed onzer Redactie heeft, moeten wij toch betwijfelen, of de aan het slot van vorenstaande regelen uitgesproken verwachting wel op goeden grondslag rust.

Wij hebben intusschen gaarne aan S.'s voorstel eene plaats ingeruimd, omdat, waar het hier eene Vereeniging geldt, waarvan de toetreding verplichtend is, het ons gewenscht voorkomt, dat aan rechtmatige of vermeende grieven in het openbaar uiting kan worden gegeven.

De S. houde ons intusschen ten goede, dat het nu eenmaal niet anders kan, of hij, die zijn leven verzekert, geniet daarvan zelf geen rechtstreeksche voordeelen, tenzij in den vorm van eene uitkeering op een bepaalden leeftijd, na vooroverlijden van den persoon, ten wiens behoeve de verzekering gesloten is, of in den vorm van eene uitkeering

van winstaandeelen. In beide gevallen zullen echter de bedragen der in den loop der jaren betaalde premiën daarmede rekening moeten houden, zoodat verlichting van contributie bezwaarlijk gepaard kan gaan met het genieten van deze voordeelen.

Dat, na de onlangs tot stand gebrachte, wijziging in de officierstratemen ten zal worden nagegaan, of hetzij de pensioenen verhoogd, hetzij de contributiën verminderd kunnen worden, achten wij waarschijnlijk. Of de stand der kas evenwel zal toelaten aan S.'s wensch geheel te gemoet te komen, schijnt ons aan gerechten twijfel onderhevig. Ware het intusschen mogelijk de contributie te doen eindigen op den leeftijd, waarop men gemiddeld gepensionneerd wordt, dan ware hierdoor zeker gehandeld in het financieel belang van velen, voor wie de bijdragen aan de W. en W. kas juist onder die omstandigheden bijzonder drukkend kunnen zijn.

Verdubbeling der contributie in oorlogstijd zal uit den aard der zaak — nu wij geen 80-jarige oorlogen meer voeren — geen overwegenden invloed op den stand der kas uitoefenen.

Intusschen wil het ook ons voorkomen, dat het niet ondienstig zou zijn, de grondslagen van de W. en W. kas eens te doen onderzoeken door eene commissie van mannen, die van het verzekeringsbedrijf volkomen op de hoogte zijn, al ware het alleen maar ter geruststelling van hen, die meenen, òf te veel te contribueeren, òf geen voldoende hooge pensioenen te zien toegekend. Mocht bij een dergelijk onderzoek wijziging dier grondslagen gewenscht blijken en men daarbij er toe kunnen geraken de pensioenen niet langer aan den rang, die bekleed wordt, te verbinden, maar bij de bepaling daarvan rekening te doen houden met de werkelijk gestorte contributiën, dan gelooven wij, dat aan een door velen gevoeld bezwaar zou worden te gemoet gekomen.

De Oorlog in Zuid-Afrika.

B. DE VELDTOCHT IN DE KAAP-KOLONIE.

(Vervolg van blz. 537.)

De toestand in het Noorden der Kaapkolonie.

Men zal zich herinneren, dat toen BULLER te Kaapstad landde, de Boeren op het punt stonden de Oranjerivier te overschrijden. Geruimen tijd hadden zij gearzeld, zoowel wegens de dubbelzinnige houding der Basoeto's, als ook met het oog op de politieke beteekenis van een inval in de Kaapkolonie.

Van Engelsche zijde had men den inval zeker kunnen vertragen door de bruggen over de Oranjerivier te vernielen, doch met het operatieplan, zooals men zich dat toen nog voorstelde, zou dit allerminst hebben gestrookt. Zodoende, bepaalde men zich tot eene observatie der bruggen, bij gebrek aan troepen om ze te verdedigen.

Op 1 November vermeesterden de Oranje-Vrijstaters onder GROBLER en SCHOEMAN de spoorbrug bij Norvalspont en drongen SWANEPOEL en DU PLOOIJ met $\pm$ 800 man over de Bethuliebruggen de kolonie binnen.

Daar alle aangekomen versterkingen naar Natal waren doorgezonden, schenen de zwakke garnizoenen te Nauwpoort en te Stormberg ¹⁾ thans ernstig bedreigd, vooral ook door de mogelijkheid van een opstand in den rug. Daarom ontvingen zij op 3 November van BULLER den last respectievelijk op de Aar en op Queenstown terug te gaan.

Wellicht ware het beter geweest de commandanten ter plaatse vrij te laten, om eerst terug te gaan bij eene ernstige bedreiging, doch hier-tegenover staat, dat de Opperbevelhebber in eene begrijpelijke zorg verkeerde, het aantal belegerde plaatsen nog te zien toenemen. Reeds te veel invloed oefenden Ladysmith en Kimberley op zijne operatiën.

De Boeren vorderden gedurende deze periode uiterst langzaam en bepaalden zich in hoofdzaak tot het onbruikbaar maken van spoorwegen en telegrafien. Eerst op 13 November bezette een Commando onder OLIVIER ($\pm$ 400 man met één kanon) Aliwal-North, terwijl den volgende dag GROBLER en SCHOEMAN het stadje Colesberg binnentrokken en door de bevolking met geestdrift werden ontvangen.

¹⁾ Stormberg was bezet door $\frac{1}{2}$ II. Royal Berkshire Regt. met 1 compagnie bereden infanterie en $\pm$ 300 man landingstroepen der marine met twee marinekanonnen.

Wanneer wij nu nagaan, dat Nauwpoort nog slechts 35 Mijl verwijderd was en eerst den 19^{en} November door Generaal WAUCHOPE opnieuw van garnizoen werd voorzien, ¹⁾ dat onbekendheid met den toestand allermintst bij de Boeren kan worden ondersteld, waar zoovele Kapenaars in hunne gelederen traden, dan is eenige verbazing over zulk eene wijze van opereeren zeker wel geoorloofd. Zoowel de schrijvers van Boerenzijde, als die der tegenpartij, erkennen dan ook, dat hier eene prachtige kans is verzuimd om den oorlog naar het hart der Kaapkolonie over te brengen.

Op 20 November nam Generaal FRENCH het bevel over de dekkings-troepen in het W. gedeelte der kolonie op zich.

In de Oostelijke districten hadden de eerste Boerencommando's op 15 November Burgersdorp bezet en de bewoners opgecommandeerd, echter met dien verstande, dat zij ook een neutraliteitseed konden afleggen of het district moesten verlaten. Dien zelfden dag werd ook in vele districten van Engelsche zijde de krijgswet geproclameerd, doch te laat. Velen reeds hadden zich geneigd betoond om tot rebellie te worden gedwongen en de annexaties, proclamaties en beloften, en niet minder de overwinningen, deden de rest.

¹⁾ $\frac{1}{2}$ II. Royal Berkshire, $\frac{1}{2}$ II. Black Watch, 70 N. S. Wales-lansiers en 2 voorlaadkanonnen.

Langzaam breidden de Boeren zich uit onder vermindering der naturellen-districten, doch eerst den 26sten werd Stormberg bezet en op 2 December Dordrecht. De Engelschen hadden den inval ook hier niet in het minst verhinderd.

Eerst te Queenstown bevonden zich $\pm$ 1500 man infanterie, politie en vrijwilligers met eenige voorlaad- en marinekanonnen. Op 18 November kwam Generaal GATACRE met II. Royal Irish Rifles, het eenig overgeblevene bataljon van zijne divisie, dit garnizoen versterken. Langzamerhand werden de troepen nu naar het Noorden vooruitgeschoven, zoodat op 27 November Putterskraal hoofdkwartier werd.

Achtereenvolgens kwamen in het begin van de volgende maand nog ter versterking: II. Northumberland Fusiliers, I. Royal Scots Fusiliers, 2 batterijen veldartillerie en de 12^e cie. Genietroepen. Bovendien was men begonnen met de oprichting van Brabant's Horse, uit loyale Kapenaars. Na aftrek van $\frac{1}{2}$ II. Royal Berkshire Regt., dat te Queenstown in garnizoen bleef, beschikte GATACRE dus over 3 bataljons infie., 3 cieën. bereden infanterie, bovengenoemde artie. en genie en $\pm$ 1000 man ongeregelde troepen. Het front werd gedekt door voorposten te Bushmans Hoek, terwijl een detachement ongeregelde troepen onder Majoor SPRINGER Penhoek bezette, als dekking der rechterflank tegen Dordrecht. Daar de opstand zich steeds uitbreidde en een gebruik maken van den spoorweg ter verbinding met FRENCH niet mogelijk was, zoolang Stormberg in 's vijands handen bleef, besloot GATACRE offensief op te treden en dit punt te heroveren. Het plan hiertoe was intusschen gerijpt, ten gevolge van een voortdurenden drang van het Gouvernement, dat te recht oordeelde den invallers verdere recruteeringen te moeten beletten. ¹⁾

Waar nu de Boeren zich over zeer vele punten hadden verdeeld, scheen eene overrompeling van eene hunner hoofdstellingen zeer goed mogelijk.

VI. Stormberg.

Stormberg-Junction is een spoorwegknoop, gelegen in een dal, omgeven door hooge heuvels; tusschen deze door vertakt zich de spoorweg in drie richtingen en wel naar Steijnsburg, Molteno en Burghersdorp. De noordelijke heuvels zijn het laagst, doch de Rooikop, die de zuidoostzijde begrenst, heeft eene hoogte van $\pm$ 1850 M.

De Kissieberg vormt de zuid- en zuidwestzijde en zet zich naar het Noorden voort als een rand met drie uitstekende toppen. Verder in die richting vindt men nog een alleenstaand kopje, en dan volgt de nek, waardoor de spoorbaan van Steijnsburg de vallei binnendringt.

De Boeren-laagers, drie in getal, lagen in de vallei en wel: het Smithfieldlaager op de Z.W. hellingen van den Rooikop. Dit Commando,

¹⁾ Ook BULLER oefende pressie uit en had o.a. reeds op 1 December op het bericht, dat de Boeren Steijnsburg bezet hadden, FRENCH en GATACRE een concentrischen aanval op dit punt gelast. (Blauwboeken II, blz. 173.)

± 500 man met 2 kanonnen onder SWANEPOEL, moest den weg naar Molteno afsluiten en had hiertoe den Rooikop met loopgraven versterkt.

OLIVIER bezette met het Rouxville-Commando, ± 400 man en één kanon, den Kissieberg en had o.a. eene kleine wacht op het kopje aan den spoorweg naar Steijnsburg. Versterkingen waren hier nagenoeg niet aangelegd. Een derde Commando Bethuliërs en Kapenaars, onder STEENKAMP EN DU PLOOY, (± 400 man) legerde meer achterwaarts bij het station. GROBLER voerde het bevel over het geheel. Den 9^{en} December ging hij met het laatstgenoemd Commando ¹⁾ tegen den avond op expeditie naar Steijnsburg en legerde dien nacht op 2 à 3 Mijl ten noorden van Robertsfarm aan den weg naar Molteno, doordien eene beschadiging aan een ambulancewagen tot halt houden had gedwongen.

Het aanvalsplan.

GATACRE was voornemens onverwacht van Putterskraal op te breken, zijne infanterie en artillerie in den middag per spoor naar Molteno te brengen (35 KM.), den verderen afstand, zijnde ongeveer 15 KM., als nachtmarsch af te leggen en bij het aanbreken van den dag de positie van Stormberg te overvallen.

Voor dit plan was met het oog op den aanzienlijken afstand groote voorbereiding en strikte geheimhouding noodig. Eenmaal te Molteno, behoefde men slechts den grooten weg langs de spoorbaan te volgen, zonder eenige kans op afdwalen, te meer daar het de eerste helft van den nacht lichte maan was.

De uitvoering werd op 8 December bepaald, doch al dadelijk dwong de gebrekkige voorbereiding — er waren geen wagons — den tocht één dag te verschuiven.

De troepenmacht, waarmede GATACRE wilde oprukken, zou bestaan uit: II. Northumberland Fusiliers, II. Royal Irish Rifles, de geheele bereden infanterie, 2 ^{bij}en. veldartillerie, de geniecompagnie en ½ ^{cie.} Cape Mounted Rifles met de noodige treinen, in totaal 2300 man infanterie, 350 ruiters en 12 stukken. Bovendien zou een bereden detachement uit Penhoek te Molteno aansluiten en daar nadere instructies krijgen. ²⁾

2 ^{cieën.} van I. Royal Scots Fusiliers gingen mede tot Molteno om dit punt te bezetten, eene ^{cie.} bezette Bushmans Hoek.

De marsch zou ten 7 n.m. van Molteno beginnen, bij Goosen's Farm kon dan eene rust van 2 à 3 uur worden gehouden, om vervolgens de laatste 3 KM. tegen het aanbreken van den dag af te leggen.

¹⁾ Volgens GROBLER bleven slechts 600 man te Stormberg, de Times History geeft aan ± 1500. DU PLESSIS rekent, alles te zamen, slechts 800 man, wat zeker te weinig is.

²⁾ Majoor SPRINGER met 150 man Brabant's Horse, 250 Cape Mounted Rifles, vier 6,35 cM. voorladers en een Maxim. De bedoeling was, dit detachement zelfstandig oostwaarts om te zenden, ten einde de terugtochtslijn der Boeren op Burghersdorp af te snijden.

Het trekt onze aandacht, dat niet alle beschikbare troepen verzameld werden, met name I. Royal Scots Fusiliers en ½ II. Royal Berkshire Regt. bleven achter. Men kan toch nooit te sterk zijn en men beschermt gewichtige punten achterwaarts het best door overwinningen voorwaarts. En hier klemt dit te meer, waar GATACRE later verklaarde ¹⁾: „Ik wist wel, toen ik naar Stormberg ging, *dat mijne macht te klein was*, maar toenmaals kreeg ik herhaaldelijk uit Kaapstad de vraag, of ik niet naar Stormberg kon oprukken en of het niet wenschelijk was, dit punt door een nachtelijken aanval te nemen. Wanneer het Hoofdkwartier zulke ondernemingen opdringt, tracht men ze uit te voeren”.

De uitvoering.

In den nacht van 8 op 9 December ging het bevel, bestemd voor het detachement te Penhoek naar het telegraafkantoor, doch hier vergat men het over te seinen, eene fout, die niet bemerkt werd, doordien geen tegenbericht was gevraagd. (Zie V. V. § 25.)

In den morgen van den 9^{en} December begon de infanterie te Putterskraal reeds ten 4 u. v.m. het kamp op te breken, terwijl eerst ten 12 u. 's middags het vervoer per trein begon, hetgeen nog bovendien zóó slecht geregeld was, dat de laatste trein eerst ten 8³⁰ namiddags te Molteno aankwam. De troepen hadden den geheelen dag onder eene brandende zon in open trucks en op de stations doorgebracht.

GATACRE was in den middag te Molteno gekomen. Hij had berichten ontvangen, dat het zuidfront van den Kissieberg zeer versterkt was, evenals de nek tusschen dezen berg en den Rooikop; zelfs maakten deze berichten melding van ijzerdraadversperringen, die het front zouden beschermen (dit was echter onjuist). Het was dan ook vooral hierom, dat GATACRE, na eene bespreking met de gidsen, besloot zijn plan te wijzigen, het front te vermijden en de positie op haar westflank aan te tasten.

Hierdoor werd de tocht zeker bezwaarlijker, immers, men verliet nu den grooten weg en moest eerst langs den weg naar Steijnsburg, dan over landwegen door onbekend terrein gaan om eene stelling te verrassen, waarvan men niets wist en de bezetting slechts giste.

Eene betrouwbare kaart ontbrak daarenboven, slechts een kaartje van het station Stormberg met 1000 yards in omtrek was aanwezig. ²⁾ De gidsen beweerden intusschen den thans te volgen weg goed te kennen. Dubbel ongunstig was echter, dat deze weg langer en vermoeien-

¹⁾ Blauwboeken II, blz. 274. Reeds FREDRIK DE GROOTE leeraarde: „Kleine Geister wollen Alles conservieren” etc. en... toch geeft de geschiedenis eene eindeloze herhaling van deze fout.

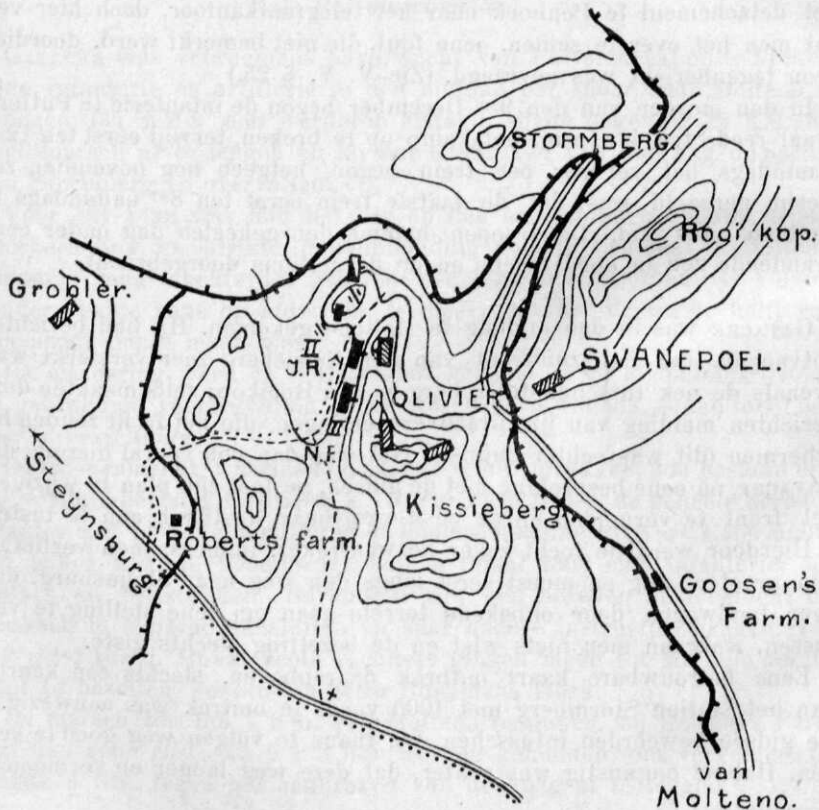
²⁾ Blauwboeken II, blz. 465. De Kapitein TENNANT van den inlichtingsdienst, die het terrein geheel kende, was te Putterskraal achtergelaten! Zoo vormden ook de Berkshire's, die te Stormberg waren geweest, nu het garnizoen van Queenstown.

der was, terwijl men den marsch eerst veel later kon beginnen, dan men aanvankelijk had gerekend.

De volgende bevelen werden voor den marsch gegeven:

1. De infanterie aan het hoofd, daarachter de 74ste bij. de Cape Mounted Police, eene cie. bereden infanterie, de 77ste bij. en de rest der bereden infanterie, ten slotte de treinen onder dekking van de compagnie Genietroepen.
2. De bereden troepen marcheeren te voet, de paarden aan de hand.
3. De grootste stilte moet worden betracht, rooken is verboden, de raden van de voertuigen der artillerie worden met stroo omwonden.
4. Elk man draagt voor drie dagen levensmiddelen.

SCHETS VAN HET GEVECHT BIJ STORMBERG (10 Dec. 1899).

Schaal 1 cM. = 1 KM. - - - - Voetpad. . . . . Gevolgde weg. + Plaats, waar de colonne verkeerd ging.

De veranderde marschrichting werd niet aan de troepen bekend gemaakt. Zelfs de commandant van de troepen, welke te Molteno achterbleven, die de middagbespreking had bijgewoond, wist er niets van.

Het Penhoek-detachement mankeerde uit den aard der zaak nog, toen GATACRE eindelijk ten 9¹⁵ n.m. besloot hierop niet langer te wachten en den marsch te beginnen. Niemand was belast met het opstellen der colonne of lette op verband, zoodat al dadelijk de artillerie, die nog niet gereed was, een half uur achter kwam.

De treinen, die hierop zouden volgen, hadden ook geen verband. Zij gingen, ingevolge de vroegere bevelen, den directen weg naar Stormberg op en zouden zeker zonder slag of stoot in 's vijands handen zijn gevallen, indien niet eenige oorlogscorrespondenten bij het volgen van dezen zelfden weg hadden ontdekt, dat geen colonne voorafging. ¹⁾ Zij gaven den commandant van het geleide hiervan kennis, waarop deze door een ordonnans te Molteno liet vragen, welken weg men moest volgen en natuurlijk ten antwoord kreeg, dat hij op den goeden weg was. Zoodoende, bleven de treinen op en neer marcheeren en waren bij het aanbreken van den dag op 2 KM. van Goosen's farm en op 10 KM. van de eigen troepen.

Keeren wij thans tot de colonne terug. Het voorste bataljon, de Irish Rifles, had de bajonet op, doch marcheerde zonder eenige veiligheidsmaatregelen; zelfs geene verkenningspatrouille was vooruit, om enkele punten te verkennen en vast te houden. Men volgde den weg naar Steijnsburg en ging het punt voorbij, waar men moest afbuigen.

De marsch scheen buitengewoon lang; men passeerde het zijlijntje van den spoorweg en bereikte ten 1 u. v.m. eene hoeve, Robertsfarm genaamd, waar GATACRE halt en rust liet houden. Men bevond zich nu, zonder het te weten, midden tusschen de vijandelijke laagers. De gidsen, ondervraagd en geconfronteerd met de bewoners der hoeve, wilden niet bekennen verkeerd te zijn, doch verklaarden opzettelijk een beteren, iets langeren weg genomen te hebben met het oog op de voertuigen, terwijl men nu nog slechts 1½ Mijl (inderdaad 3 Mijl) moest afleggen.

En de bevelhebber, zonder kaart, niet wetende, waar men zich bevond, was aan hen overgeleverd!

Na één uur rust werd de marsch weer begonnen en strompelde men langs een ellendig pad verder. Opnieuw werd de zijlijn gekruist, zoodat GATACRE nu meende, dat hij de hoofdlijn naar Rosmead kruiste en dus reeds ten noordwesten van Stormberg was.

(De schets, later door hem ingediend aan het War-Office en gereproduceerd in de Revue militaire, is dan ook onjuist.)

Het meerendeel der officieren geloofde nog steeds den directen weg Molteno—Stormberg te volgen. De troep sleepte zich letterlijk voort, onrustig in het instinctmatig gevoel verdwaald te zijn.

Tegen 3 u. v.m. brachten de gidsen de colonne in eene vallei, oostwaarts begrensd door hooge kopjes, waarop men aanmarcheerde en ten 3⁴⁵ v.m. het pad bereikte, dat uit het Zuiden de vallei binnen kwam;

¹⁾ Major A. W. A. POLLOCK. With seven Generals in the Boer War.

dit was het pad, dat men had willen volgen. Inderdaad bevond men zich nu aan den voet van den Kissieberg op het punt, waar GATACRE had willen komen. Doch de bevelhebber wist dit niet.

De gidsen geleidden de colonne verder in noordelijke richting, aldus evenwijdig marcheerende aan OLIVIER's stelling, met de bedoeling haar langs den weg in de vallei van Stormberg te brengen. Het begon licht te worden en, na opnieuw een kwartier gemarcheerd te hebben, naderde men het eenzame kopje aan de spoorbaan naar Steijnsburg.

Daar knalde een schot van de hier geplaatste wacht, de laagers vloegen te wapen en eer de Engelschen nog maatregelen hadden genomen, begon het geweervuur reeds te knetteren. De Boeren waren *verrast*, doch de Engelschen *overvallen*.

Hadden deze onmiddellijk gestormd, wat ontegenzeggelijk in zulke gevallen het beste is, vermoedelijk ware het succes aan hunne zijde geweest, want slechts een twaalfstal geweren versperden den weg. Dit aantal groeide echter snel aan en ook van den Kissieberg werd weldra het vuur geopend.

De colonne stond stil; een deel der *cieën*, wachtte orders, andere hadden zich reeds naar rechts ontwikkeld, denkende . . . den Rooikop, ten oosten van den grooten weg, te beklimmen.

Toen dan ook GATACRE het voorste bataljon gelastte zich in gevechtsformatie te ontwikkelen en het kopje te nemen, werd deze order slechts door drie compagnieën opgevolgd. De rest was uiteengespat of klouterde reeds op de hellingen van den Kissieberg. Deze nu was zeer steil en halverwege voorzien van eene krans (steile, uitstekende muur). Daar de manschappen bovendien uiterst vermoeid waren, stokte hier de beklimming. Een deel dezer manschappen vloeyde terug, anderen bleven in stille berusting liggen onder het vuur van den top. Slechts enkelen trachtten zich verder naar boven te werken.

De drie compagnieën in front hadden intusschen het kopje gedeeltelijk bezet, doch kregen meer en meer vijanden tegenover zich.

De bereden infanterie verlengde daarop de gevechtlinie naar links, terwijl de artillerie order kreeg stelling te nemen op het kopje en op den Kissieberg te vuren. De opmarsch der batterijen geschiedde met verlies van één stuk, dat zoo diep in het mulle zand zakte, dat men het onder het hevige infanterievuur op $\pm$ 700 M. moeilijk kon redden. De andere stukken werden grootendeels met de handen den heuvel opgesleept, openden het vuur en . . . dreven de dapperen, die den Kissieberg nog trachtten te beklimmen, de helling weer af.

Nog geen half uur had het gevecht geduurd, toen de Northumberlands, die enfileerend vuur ontvingen uit het Zuiden, reeds gedeeltelijk op last, anderdeels uit eigen beweging in de vallei terugvloeyden. De officieren poogden hen achterwaarts te verzamelen, doch daar deze beweging onder een kogelregen werd uitgevoerd, laat de uitvoering zich denken.

Niet, dat de materiele uitwerking van dit weinig bestrijkend vuur

zoo groot was, de soldaat in het gevecht berekent geen verliesprocenten, doch het moreel ontving den laatsten schok.

De bevelhebber zag dit teruggaan en daar hij, bij gebrek aan reserves, ook de nutteloosheid van een verderen strijd inzag, besloot hij tot den terugtocht. De bereden infanterie dekte, in vereeniging met de artillerie, deze beweging, die echelonsgewijze terugging op den westrand der vallei. Hier werd nu inderdaad in tamelijk goede orde eene nieuwe vuurlinie gevormd. Doch de Engelschen waren nog niet aan het einde der beproevingen. Allereerst trachtte het Commando SWANEPOEL, dat zich eenigen tijd door een gepantserden trein had laten bezighouden, zuidwaarts uitbrekende, den rechtervleugel der linie te omvatten. Deze beweging werd echter door de bereden infanterie verijdeld. Vervolgens ontvingen de troepen onverwacht vuur in den rug... GROBLER'S afdeeling was op het vuren toegesneld. Wel werd een deel der artillerie 180° omgezet en stuitte alzoo een oogenblik dit nieuwe gevaar, doch de positie werd onhoudbaar, zoodat GATACRE, meenende alles bijeen te hebben, den verderen terugtocht gelastte.

Intusschen waren meer dan 600 man op de hellingen en aan den voet van den Kissieberg in den dooden hoek achtergebleven, hetzij de orders hen niet bereikten, de vermoeidheid te groot was of wel de vrees, zich bloot te geven, den doorslag gaf. ¹⁾ Zij vielen later, zonder één schot te lossen, den Boeren in handen. Onbegrijpelijk schijnt het, dat het ontbreken van zoovelen den bataljons-ct. niet opviel en dan ook geene enkele poging werd gedaan om hen terug te vinden.

Onder dekking van de artillerie en de bereden infanterie ging de colonne, als eene ordelooze troep, op den weg Steijnsburg-Molteno terug, een gevaarlijke flankmarsch, waarbij de Boeren echter in hoofdzaak slechts met artillerievuur op grooten afstand vervolgden.

Ware het anders geweest, waren zij de colonne vooruitgesneld om haar den terugtocht af te snijden, de gevolgen hadden buitengewoon groot kunnen zijn. De troepen toch, waren zoo gedemoraliseerd, dat Majoor POLLOCK schreef: „Ik ben ervan overtuigd, dat zelfs op vijf Mijl van Molteno een driehonderdtal mannen zonder buitengewone dapperheid de geheele colonne hadden kunnen oplossen”.

De artillerie vuurde in de zenuwachtige opwinding zelfs op GATACRE en zijn staf.

Ten 11 u. v.m. kwamen de treurige overblijfselen van het detachement te Molteno terug en vonden daar de troepen uit Penhoek. De verliezen aan dooden en gewonden waren gering. Zij bedroegen aan Engelsche zijde slechts 28 man gedood, 10 officieren en 51 minderen

¹⁾ Later werd ook beweerd, dat het meerendeel *gehuvde* reservisten waren. Mocht dit waar zijn, dan geeft het te denken.

(Appendices Blauwboeken vermelden bij II N. F. 543 reservisten op 960 man, bij II R. I. R. 452 op de 894.)

gewond, doch 634 vermisten! Twee kanonnen waren verloren gegaan, waarvan een op den terugmarsch.

De Boeren verloren, volgens eigen opgave, 8 dooden en 26 gewonden.

Onze voornaamste bemerkingen, voor zoover de Engelschen betreft, zijn:

1. het gemis aan voorafgaande verkenning van den weg en van het aanvalsterrein.

De eerste moet zoowel bij dag als bij nacht door officieren zijn verkend. Hier werd zelfs geen kompas gebezigd. Toch gaf Infantry Drill 1896 op blz. 202 vgg. goede bepalingen voor nachtmarschen; zij werden evenwel niet opgevolgd;

2. het gemis aan beveiliging. Kan deze gedurende de duisternis eenvoudig zijn, bij het licht worden had men eene voorhoede moeten formeeren en zeker de bereden infanterie vooraan moeten plaatsen;

3. het op het laatste oogenblik vóór den afmarsch wijzigen van de marschrichting en het niet bekend maken van deze wijziging. Zoo ooit, dan werd hier het „ordre, contr'ordre, désordre” bewaarheid.

4. de slechte voorbereiding van het spoorwegvervoer. Toen het hierdoor echter eenmaal zoo laat geworden was, had men allicht beter gedaan de Boeren den volgenden dag door demonstraties in front te binden, aldus tevens gegevens te verkrijgen en eerst den volgenden nacht de omtrekking uit te voeren.

Het geheel te zamen was oorzaak, dat nu de nachtelijke aanmarsch allesbehalve de verliezen verminderde, hetgeen toch het resultaat dient te zijn. De Boeren konden over gebrek aan „veine” niet klagen, de marsch der Engelschen was niet opgemerkt, eene aanwijzing, van hoe veel belang het is, voorgelegen kruispunten te observeeren. Het achterwege blijven der vervolging valt moeilijk te verontschuldigen; de grootste resultaten toch behaalt men niet *in*, doch *na* den slag. De overwinning zelve is bovenal een moreel effect, de vruchten ervan plukt men eerst door eene vervolging „à outrance”.

Het is echter een verwijt, dat in dezen oorlog herhaald kan worden, steeds weer, gelijk de geschiedenis van SAIDJAH's buffel.

De gevolgen.

GATACRE wilde aanvankelijk onder den indruk van de geleden nederlaag tot Queenstown teruggaan, doch, weder tot kalmte gekomen, vooral ook door het feit, dat de tegenpartij haar succes niet benutte, besloot hij te Sterkstroom te blijven.

Weldra werd hij hier door I. Derbyshire Regt. en de 79ste veldbatterij versterkt, welke troepen te meer welkom waren, daar hij de Northumberland's ter reorganisatie naar Oost-Londen had moeten terugzenden.

Het is echter begrijpelijk, dat de oproerige elementen zich nu zeer aangemoedigd zagen, zoodat de opstand zich al meer uitbreidde en aan de Commando's nieuwe recruten werden toegevoegd. Zodoende, waren

de kansen voor de Boeren thans uitermate gunstig, doch OLIVIER kreeg al spoedig telegrafisch den last van President STEYN niet verder voort te rukken. Zoo ging het gunstig oogenblik wederom verloren!

De verdere operatiën in dit gedeelte van de Kaapkolonie zijn van weinig belang; de opmarsch der Engelschen, in eene latere periode, naar Bloemfontein dwong ook hier de Commando's weder achter de Oranjerivier terug te gaan.

VII. Colesberg.

De gebeurtenissen in de Kaapkolonie om en bij Colesberg zijn van ondergeschikt belang geweest. Wij zagen reeds, dat FRENCH hier het bevel op zich nam, doch aanvankelijk over weinig troepen beschikte. Gedurende de maand December werd zijne macht druppelsgewijze versterkt, vooral met bereden troepen. Einde December bedroeg zij ongeveer 5000 man, waaronder slechts $2\frac{1}{2}$ bataljon infanterie; aan artillerie waren 2 rijdende batterijen aanwezig.

Begin Januari kwamen nog 2 veldbatterijen en 2 houwitsers ter beschikking, terwijl de aankomst van de 12^e Brigade onder Generaal CLEMENTS, tusschen 17 en 22 Januari, het aantal troepen op ruim 9000 man bracht.

Wij moeten alzoo in aanmerking nemen, dat eerst langzamerhand over deze troepen beschikt kon worden, dat bovendien de cavaleriepaarden door de zeereis zeer geleden hadden, terwijl de bereden infanterie bleek niet te kunnen rijden en dus nog geoefend moest worden. ¹⁾

Bovendien had FRENCH orders van BULLER ontvangen om zich niet ernstig te engageeren ²⁾, welke orders later door LORD ROBERTS werden herhaald. (Zie o.a. het rapport van FRENCH d.d. 2 Febr. 1900.)

Als tegenstander had FRENCH aanvankelijk bij Rensburg Commandant SCHOEMAN met een Commando van $\pm$ 800 man, 2 kanonnen, 2 pompons en een mitrailleur. Hierbij sloten zich $\pm$ 500 rebellen aan, terwijl in December eenige Commando's ter versterking kwamen. Begin Januari voegden zich sterkere afdeelingen onder DE LA REY en GROBLER hierbij, zoodat de strijdkrachten der Boeren thans ook ruim 5000 man bedroegen. ³⁾

Commandant SCHOEMAN was weinig energiek en bepaalde zich in hoofdzaak tot het beleggen van krijgsraden, waar veel gepraat, doch niets beslist werd, een gewoon verschijnsel van krijgsraden, waarin echter die der Boeren het record sloegen. ⁴⁾

¹⁾ Zie Blauwboeken II, blzn. 301, 304.

²⁾ „To keep the enemy back first of all, and secondly if I possibly could do it, to turn the Boers out of Colesberg and drive them across the Orange river”. Blauwboeken II, blz. 304.

³⁾ Volgens R. RUNCK. Aus dem Freiheitskampfe der Buren, blz. 166.

⁴⁾ FREDERIK DE GROOTE zeide: „Aus einem Kriegsrath ergibt sich niemals etwas anderes, als das die „timide partie” die Mehrzahl der Stimmen vereinigt”. RUNCK verhaalt o.a.: „Einer dieser originellen Krijgsraade hatte zum

Dit alles vooropgesteld, is het duidelijk, dat op dit oorlogstoneel weinig kon geschieden. Op 16 December bezette FRENCH Arundel.

Op 27 December besloten de Boeren op de stelling van Colesberg terug te gaan, terwijl P. DE WET hier algemeen bevelhebber werd.

FRENCH volgde terstond tot voorwaarts van Rensburg. Bijna dagelijks volgden nu schermutselingen, terwijl aan beide zijden het aantal strijders toenam, doch over eene groote breedte was verspreid. De Engelschen toch, trachtten de stelling te omvatten en de verbindingen te verbreken, de Boeren breidden zich hiertegenover voortdurend verder uit. Eene beslissing zocht echter geen van beide partijen! Wij willen slechts van enkele gevechten melding maken.

Zoo beproefde, na herhaalde verkenningen, een half bataljon van I. Suffolk Regt. op 6 Januari een nachtelijken aanval op Grassey Hill. Het bataljon had slechts $\pm$ 2000 M. af te leggen, kwam in gesloten colonne bij het aanbreken van den dag onder het vuur van een vijftigtal Boeren op slechts enkele tientallen meters en ging in paniek, met verlies van den commandant en ruim 120 man, op het kamp terug. Het gros der Boeren (300 à 400 man van het Heilbron-Commando) had zich aan dit gevecht onttrokken, zoodat het vooral te danken was aan het ingrijpen eener afdeeling Johannesburgsche politie, dat hier nog eene overwinning te constateeren viel. (Zie ook: VAN LIER. De Johannesburgsche politie.)

Meer naar het Oosten bij Slingersfontein, dat op 9 Januari door de Engelschen was bezet, beproefden eenige Boerenafdeelingen op 15 Januari een aanval op eene hoogte, door eene compagnie Yorkshire's en eene compagnie New-Zealanders bezet. Terwijl aller aandacht gevestigd was op den aanval uit het Oosten, was eene andere afdeeling erin geslaagd in den dooden hoek aan de westzijde te komen en beklom den steilen heuvel onder dekking van vele verspreid liggende rotsblokken. Het was een kritiek oogenblik, reeds dreigde eene paniek onder de Engelschen uit te breken, toen Kapitein MADOCKS, eenige manschappen verzameld hebbende, door een retour-offensief met de bajonet de Boeren de helling weer af joeg en den toestand redde. In deze dagen was het ook, dat Ct. VAN DAM, aanvoerder der Johannesburgsche politie, eene afgezeten vijandelijke cavalerie-afdeeling in front bezighield en in haar rug de handpaarden vermeersterde. Tableau!

Op 1 Februari werd FRENCH met zijne cavalerie door LORD ROBERTS weggeroepen en nam CLEMENTS het bevel over.

De Boeren begonnen nu offensief op te treden en wel GROBLER met

---

Gegenstand das Thema, ob die Pferde von zwei Bündeln, die Maulesel von einem Bündel Hafer pro Tag in der Kapkolonie leben könnten. Das Schlussergebnis nach dreistündiger, lebhafter Debatte war, dass die Pferde mit zwei Bündeln Hafer pro Tag genug hätten, die Maulesel aber überhaupt keinen Hafer nötig hätten, vielmehr sich von Karoobusch sehr wohl nähren könnten. Die Maulesel wussten das schon lange, General SCHOEMAN scheinbar nicht!''

1200 man en 4 kanonnen op den westelijken vleugel, LEMMER met 2000 man en 6 kanonnen in het centrum, DE LA REY met 2000 man en 4 kanonnen op den oostelijken vleugel.

Op 11 Februari viel een detachement van DE LA REY ($\pm$ 270 man, in hoofdzaak politie) bij het aanbreken van den dag Slingersfontein aan en vermeesterde dit. Ook op den anderen vleugel werden voordeelen behaald, zoodat de geheele Engelsche linie op Rensburg en Arundel terugging, doch zonder krachtig vervolgd te worden. Verschillende Commando's toch, weigerden eenvoudig aan eene vervolging deel te nemen. ¹⁾ Eerst den 17^{en} gingen de Boeren weer vooruit, doch reeds den 20sten werden zij geremd door een telegram van President STEYN, in verband met het oprukken van LORD ROBERTS en de gebeurtenissen aan de Modderrivier.

Den 25sten Februari werd tot teruggaan op Norvals-Pont besloten; daarenboven werd dien dag DE LA REY met 1000 man (waaronder de politie) teruggeroepen om den marsch van LORD ROBERTS op Bloemfontein te vertragen. Dit was het detachement, dat zich later bij Abrahamskraal zoo uitstekend gedroeg.

CLEMENTS volgde den vijand, bereikte het ontruimde Colesberg en stuitte den 8sten Maart weder op de Boeren, die de bruggen over de Oranjerivier hadden vernield en ten noorden van deze rivier opnieuw stelling hadden genomen.

Bij gebrek aan andere overgangen of driften werd meer naar het Westen eene pontonbrug geslagen en op 15 Maart bezetten de troepen den noordelijken oever, die reeds door het gros der Boeren eenige dagen te voren was ontruimd.

De Commando's waren in vollen aftocht naar het Noorden.

Het getij was verlopen!

¹⁾ Zie R. RUNCK. Zoo meende o.a. Commandant PRELLER „dat het beter was, nu een os te gaan slachten, dan op Engelschen te jagen”. Gelukkig werd deze bevelvoerder weldra van zijn commando ontheven.

(Wordt vervolgd.)

Militaire organisatie van ons spoorwegpersoneel.

De veelbewogen stakingstijd ligt al weer ver achter ons en geraakt langzamerhand reeds in het vergeetboek. Er is tegenwoordig zoo veel, dat onze aandacht vraagt, en daardoor verdringt de eene indruk maar al te licht den anderen. Wij leven snel in den nooit volprezen modernen tijd, maar dientengevolge oppervlakkig. Telkens en telkens verrassen nieuwe verschijnselen ons; doen nieuwe nooden zich gevoelen, die weldra allen tijd en alle werkkraft in beslag zullen nemen. Zodoende moet er menigmaal gehandeld worden onder den eersten indruk, die niet altijd een goede leidsman is; zodoende trekt niet iedere zaak op den duur diè aandacht, welke zij verdient en vereischt.

Het schijnt daarom gewenscht thans nog eens op de bedoelde gebeurtenis terug te komen, en een der maatregelen te beschouwen, die getroffen zijn om eene dergelijke beweging in de toekomst zoo goed mogelijk het hoofd te kunnen bieden.

De spoorwegstaking bracht ons eenige aanvullende bepalingen in het Wetboek van Strafrecht; eene „Staatscommissie van Enquête omtrent het spoorwegpersoneel”, waarvan het verslag reeds in druk verschenen en openbaar gemaakt is; en in de derde plaats de toezegging van eene „spoorwegbrigade”, welke afdeling men later herdoopt heeft tot eene „exploitatie-compagnie”.

De onpartijdige geschiedschrijver, niet medegesleept door de indrukken van het oogenblik, zal eenmaal — al het gebeurde objectief en op een grooten afstand beschouwende — hebben uit te maken, in hoeverre een en ander door den politieken toestand van het oogenblik gevorderd werd, of met het oog op de toekomst noodzakelijk geacht moest worden.

Intusschen kan thans reeds gerust worden erkend, dat de spoorwegstaking ontegenzeggelijk hare goede zijde heeft gehad. Veler oogen zijn opengegaan voor toestanden onder het personeel der spoorwegmaatschappijen, die minder gewenscht waren: te zwaren dienst; te lange arbeidstijden; te gering loon; bezwarende, soms willekeurige straf- en boetebepalingen. Wel in de eerste plaats hebben de spoorwegmaatschappijen in dit opzicht eene vermaning ontvangen en ter harte genomen. De spoorweg-enquête kan mede gunstig in deze richting werken. Aan billijke grieven dient te gemoet gekomen te worden, aan wantoestanden een einde gemaakt. En mochten hierbij de aandeelhouders tijdelijk gevoelig in de beurs worden getroffen, dan zou dit nog geen beletsel mogen vormen, om de noodzakelijke verbeteringen in de positie van

het spoorwegpersoneel aan te brengen, want dan ware eindelijk op tastbare, welsprekende, en dus op afdoende, wijze aangetoond, dat het voor een klein land als Nederland een onding is er, behalve verschillende kleine spoorwegmaatschappijen, nog twee groote op na te houden, wat vele extra-kosten, veel omslag en administratie; eene scherpe concurrentie, en vele, doch daarom ledige treinen met zich brengt.

Moet aan rechtmatige eischen worden te gemoet gekomen, anderzijds is het de taak der Regeering, te zorgen, dat zij, bij onverhoopte herhaling van hetgeen wij ten vorigen jare beleefd hebben, het heft in handen houdt. Gelukkig werd destijds de spoorwegstaking in korten tijd bezworen en deden hare gevolgen zich nog maar oppervlakkig gevoelen. Was zij meer algemeen en langer van duur geweest, ons geheele land ware — gelijk onlangs in Hongarije het geval was — in een hoogst onzekeren en ongeordenden, voor de welvaart van het land rechtstreeks schadelijken, toestand gebracht. Maar al te duidelijk is toen gebleken, hoe diep het spoorwegverkeer ingrijpt in het volksleven van den tegenwoordigen tijd. Gezwegen zij nog van het misdadige voornemen om het bijeenkomen van de Staten-Generaal, de wettige vertegenwoordiging van het Nederlandsche volk, te verhinderen. Neen! Eene herhaling van dergelijke toestanden moet tot elken prijs voorkomen worden in een land als Nederland, waar het overgrootste deel der bevolking gesteld is op orde, rust en regelmaat. Ondenkbaar moet het voortaan zijn, dat eene kleine, oproerige minderheid, die niets te verliezen heeft; die haar welbehagen erin scheidt een korten tijd victorie te kraaien en het geheele land ondersteboven te zetten, dat die minderheid het spoorwegpersoneel door werkelijke grieven opzweept, door vermeende grieven verblindt, om daarna hare misdadige voornemens ten uitvoer te brengen door dat geheele personeel te bewegen den dienst neer te leggen.

Is het reeds in vredestijd hoogst noodlottig, wanneer de Regeering feitelijk ten deele van hare macht wordt beroofd, leidt hieronder het Gezag en de eerbied voor dat Gezag in hooge mate, in tijden van oorlog en oorlogsgevaar kan soortgelijke machteloosheid de oorzaak worden van den ondergang van den Staat.

Van hoeveel gewicht het voor de verdediging is, dat het militievervoer en het troepen- of concentratievervoer snel verlopen, behoeft wel geen betoog. Juist voor een klein land komt het er op aan snel te mobiliseeren, en de gemobiliseerde afdeelingen zoo spoedig mogelijk op de gewenschte ruimte bijeen te trekken. Doch ook de diensten, welke de spoorwegen *gedurende* den oorlog aan de landsverdediging moeten bewijzen, zijn van het hoogste gewicht. Zij dienen dan in de eerste plaats om onze legerafdeelingen te verplegen, en deze, alsmede de liniën en stellingen in slagvaardigen toestand te houden; verder als afvoerwegen om hen van al het overtollige te ontlasten.

Zeer zeker is het voor een kleinen Staat een gebiedende eisch al zijn bruikbare weerkrachten reeds in tijd van vrede te organiseeren en te

oefenen, opdat zij in oorlogstijd onmiddellijk, zij het niet in het open veld, dan toch in de bedekte en de polderterreinen, aan de verdediging kunnen deelnemen. Eene goede landstormwet zal hieraan moeten te gemoet komen. Doch zelfs in het ongunstigste geval, dat deze wet eene papieren wet blijft, gelijk die van 1832 is, zal toch ongetwijfeld reeds op den eersten mobilisatiedag ook het op oorlogsvoet brengen van den landstorm moeten worden ter hand genomen, en dit wel over het geheele land. Alleen in de meeste gevallen van handhaving onzer onzijdigheid kan dit laatste achterwege blijven.

Stelt men de maximum-leeftijdsgrens voor den landstorm gelijk aan die voor leger + landweer, of 35 jaar (de tegenwoordige wet stelt dien zelfs op 50 jaar), dan zal de Staat — algemeene dienstplicht vooropgesteld — beschikken over 15 lichtingen van 40.000 man, of, na aftrek van het verloop, $12,4 \times 40.000 = \pm 500.000$ man. Deze krijgsmacht zal ten deele in slagvaardigen toestand moeten worden gebracht, in haar geheel daarin worden gehouden. De geheele voeding dier 500 duizend man komt insgelijks ten laste van het krijgsbestuur. Het behoeft wel geen betoog, welk een reusachtig verkeer, voor een groot gedeelte per spoor, hiervoor noodig is. Het buitengewoon militair vervoer bereikt eene ongekende hoogte. Daarbij komt dan nog het vervoer ten behoeve van de bevolking. Natuurlijk staan, ook ten opzichte van den dienst der spoorwegen, 's Rijks militaire belangen gedurende den oorlog geheel op den voorgrond, maar toch is het goed om de bevolking binnen het door ons behouden gebied gewoon te laten doorleven, zoo veel dit kan. Gevoelt zij zoo min mogelijk den druk der oorlogsomstandigheden, dan wordt haar moreel, dat ten deele van materiele levensomstandigheden afhangt, het hoogst gehouden. Ten deele zal het vredesverkeer op de spoorwegen zelfs gehandhaafd *moeten* worden, ten einde de verpleging der bevolking niet onmogelijk te maken. Welk innig verband er tusschen deze en de spoorwegen bestaat, bleek overtuigend tijdens de staking van April 1903. Te Amsterdam, dat nagenoeg geheel van het spoorwegverkeer afgesneden was, dreigde weldra gebrek aan tal van eerste levensbehoeften; bij langeren duur der staking zou een hongersnood niet uitgebleven zijn. Ook onlangs was men te Buda-Pest daarvoor zeer bevreesd. In een paar uur tijds stegen de prijzen der levensmiddelen met 25 percent. Groote voorraden stonden op het veld of in de stations te verrotten.

Al zal het transito-vervoer, dat in ons spoorwegverkeer zulk eene voorname plaats inneemt, wellicht gedurende den oorlog voor een groot deel stilliggen, al zal het personenverkeer veel minder levendig zijn dan gewoonlijk, toch is het zeer gewenscht, dat een matig personenverkeer mogelijk blijft, en *moet* bepaald op goederenvervoer ten behoeve van de verpleging der bevolking gerekend worden.

Wel minder omvangrijk, maar daarom zeker niet minder belangrijk met het oog op den gang der oorlogshandelingen, is het *troepen* vervoer per spoor gedurende den oorlog. Door een overmachtigen tegenstander

aangevallen, moeten wij door een energiek gebruik te maken van den tijd, d. i. door snelle troepenverplaatsingen, vergoeden, wat ons aan kracht ontbreekt. Zooals NAPOLEON in 1814 met de zelfde troepen nu eens aan de Seine, dan weer, op grooten afstand daarvan verwijderd, aan de Marne, en zelfs nog verder aan de Aisne optrad, zoo moeten bij de actieve verdediging van ons land de zelfde troepen, die nu eens van uit Friesland of Groningen (c. q. het Kamper eiland) op 's vijands verbindingsen vallen, dan weer van uit de Nieuwe Hollandsche Waterlinie uitbreken, een derde maal van uit ons Zuiderfrontier door N.-Brabant met of zonder overgang der groote rivieren naar het Noorden. Deze taak valt natuurlijk in de eerste plaats aan het veldleger ten deel. Een levendig troepenvervoer achter onze liniën, soms te water, menigmaal per spoor, zal hiervan het gevolg zijn. Doch niet alleen voor actieve handelingen, ook bij de passieve verdediging onzer stellingen kan dit vervoer niet uitblijven. Naarmate de vijand zijne reserves verschuift (de eigen bevolking zal ons hiervan beter op de hoogte kunnen houden dan onze cavalerie), moeten wij dit ook doen. Troepen uit het N. zullen naar Holland moeten worden vervoerd, of omgekeerd; van de Nieuwe Hollandsche Waterlinie naar het Zuiderfrontier of naar de kust, enz. Sedert de uitvinding der stoomvaart zou verdediging onzer vastelandskust eenvoudig ondenkbaar zijn, indien wij niet daartegenover het gebruik der spoorwegen konden stellen. Ook zullen bij een aanval van 2 zijden (W. en O.) de troepen, die heden als algemeene reserve in de Nieuwe Hollandsche Waterlinie dienen, wellicht morgen noodig zijn bij het afslaan eener landing op onze W. kust, om weder 1 à 2 dagen later deel te nemen aan de verdediging bij Naarden, op de Houtensche Vlakte of aan het Lekaces. Dergelijke troepenverplaatsingen stellen de hoogste eischen aan onze spoorwegen. Eindelijk zullen deze verkeersmiddelen bij onze uitgestrekte liniën en stellingen menigmaal goede diensten kunnen bewijzen tot het verplaatsen der reserves naar het aangevallen deel der linie.

Ook tijdens den oorlog van 1672/73 op onzen bodem werden in dezen geest voortdurend troepen verplaatst, o.a. tusschen Holland eenerzijds, Friesland en Groningen anderzijds; van de Waterlinie naar de kust of omgekeerd; achter de Waterlinie zelve, en eindelijk ook bij de concentratie voor de beide strategische uitvallen, door WILLEM III door Brabant in het einde van 1672 (Charleroi) en van 1673 (Bonn) verricht.

Het bovenstaande moge voldoende zijn om te toonen, dat er gedurende den geheelen oorlog een zeer levendig verkeer zal plaats vinden op al onze spoorwegen, voor zoover wij daarvan meester zijn. Dit verkeer, dat in alle richtingen plaats vindt, is grootendeels van militairen aard. Geen nader betoog vereischt het, dat eene snelle, verzekerde uitvoering van die transporten eene levensvraag kan worden voor ons land.

Zoodra de vordering der spoorwegen voor 's Rijks dienst in het belang van 's lands verdediging heeft plaats gevonden, krachtens art. 50 der Wet van 9 April 1875 (Stbl. 67), wordt aan de hoofdafdeeling der

Permanente Militaire Spoorwegcommissie de algemeene leiding van den dienst en het gebruik der spoorwegen opgedragen. De bestuurders der betrokken spoorwegdiensten blijven belast met de uitvoering van den dienst, onder leiding en toezicht van de z.g. uitvoeringscommissiën, onderdeelen van de Permanente Militaire Spoorwegcommissie, en als het ware hare gedelegeerden bij de verschillende maatschappijen. ¹⁾

Het is echter niet voldoende, dat de hoofdafdeeling de bestuurders van de betrokken spoorwegdiensten „uitnodigt” de vereischte bevelen aan hun personeel te geven, ²⁾ men moet ook de zekerheid hebben, dat het noodige militaire vervoer ten allen tijde behoorlijk en snel wordt uitgevoerd. Hiertoe dienen de uitvoeringscommissiën, waarvan er één zetelt te Amsterdam bij de H. IJ. S. M., de andere te Utrecht bij de S. S., tevens bestemd voor de N. C. S. en andere kleinere spoorwegmaatschappijen. Daarmede is echter nog niet alles verricht. Men moet bovenal voor het spoorwegvervoer in oorlogstijd beschikken over een *betrouwbaar* personeel.

De gebeurtenissen van 31 Januari en van April 1903 hebben geleerd, dat op ons spoorwegpersoneel niet onvoorwaardelijk valt te rekenen. Wel heeft er sedert dien eene zuivering plaats gevonden, wel is er in de materiele positie van dat personeel ongetwijfeld eenige verbetering gekomen, wel zullen de maatschappijen bij het aannemen van nieuw personeel wat meer op hare hoede zijn, wellicht kan in de toekomst ook de spoorweg-enquête nog tot tastbare uitkomsten leiden, doch het valt te betwijfelen, of hiermede het kwaad op den duur bezworen is. Zeer wel mogelijk is het, dat het vuur blijft voortsmeulen om te onlegener tijd opnieuw uit te barsten.

Een dergelijke geest van het spoorwegpersoneel is in meer dan één opzicht hoogst bedenkelijk. Wanneer dat personeel, klaarblijkelijk vatbaar voor inblazingen, die met de orde in strijd zijn, tijdens een impopulair oorlog kan handelen als willig werktuig van sociaal-democratische en anarchistische volksmenners, die zich achter de schermen houden, dan kan het ons land in een toestand brengen, waarbij verdere tegenstand onmogelijk is. Door het vervoer stop te zetten, wordt de landsverdediging op kritieke oogenblikken in hooge mate bemoeilijkt, terwijl het volk, allerwege door honger gefolterd, tegen het wettig gezag in opstand komt. De hooge belangen, welke op het spel staan, niet inziende, is vooral de laagste volksklasse maar al te zeer geneigd gehoor te geven aan de opwellingen van het oogenblik, uitsluitend met het eigen ik en met eigen materieelen welstand te rekenen. Niet beseffende, dat door de ellende van het oogenblik tot het uiterste vol te houden, in de toekomst

¹⁾ Zie het Reglement omtrent de aanwending van spoorwegen en spoorwegmaterieel, bedoeld in art. 24 en de 2e alinea van art. 50 der Wet van 9 April 1875 (Stbl. 67) enz., vastgesteld bij K. B. van 18 Juni 1901 (Stbl. 153).

²⁾ Art. 38 van de Regeling van het militair vervoer over de spoorwegen.

de vrijheid van geslachten en geslachten kan worden gekocht, wordt men den oorlog moede. Het wettig gezag, dat dien met alle kracht tracht vol te houden, wordt eerst impopulair; ten slotte komt men daartegen in verzet. Wij herinneren slechts aan het gebeurde te Leiden in 1574 met den burgemeester PIETER ADRIAANSZ. VAN DER WERFF. Er is geen enkele reden, waarom dergelijke tafereelen zich in de toekomst niet op grooter schaal zouden kunnen herhalen binnen de geheele Vesting Holland, wanneer door gemis aan verbinding met de buitenwereld overal gebrek en de nijpendste armoede ontstaan. De laagste volksklasse eischt dan het einde van den oorlog tot elken prijs. Behalve den vijand van buiten krijgt men ook dien van binnen te bestrijden. Maakt nu het spoorwegpersoneel met dezen laatste gemeene zaak, dan is voor het wettig gezag het pleit onherroepelijk verloren.

Het is dringend noodig naar middelen om te zien, om dit te voorkomen. Ten einde in geval van staking, en ook in oorlogstijd, wanneer het spoorwegpersoneel onwillig mocht blijken, den geregelden gang van den dienst te verzekeren, lag het bij het indienen der z.g. stakingswetten in het voornemen der Regeering eene „spoorwegbrigade” in het leven te roepen. Bij de onlangs plaats gehad hebbende uitbreiding en reorganisatie van het korps Genietroepen tot een regiment bleek, dat de bestaande spoorwegcompagnie wordt omgezet in eene spoorwegafdeeling, samengesteld uit eene technische compagnie (de reeds bestaande compagnie) en eene „exploitatie-compagnie”. Het K. B., waarbij deze organisatie werd vastgesteld, verschaft omtrent laatstgenoemde compagnie geen ander licht, dan dat zij zal bestaan uit 1 luitenant, 1 fourier en een „onbepaald” aantal miliciens. Eenige nadere gegevens kreeg men tijdens de behandeling der oorlogsbegroting, dienst 1904, toen de Minister van Oorlog in zijne Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer het volgende mededeelde:

„Ten opzichte van de exploitatie-compagnie zij vermeld, dat deze „alleen in administratieven zin eene eenheid vormt, waarbij geen ander „vrijwillig kader behoeft te worden ingedeeld dan alleen een luitenant „en een fourier, die met behulp van een schrijver de administratieve „werkzaamheden zal verrichten.

„De compagnie zal voorts bestaan:

„1°. uit dienstplichtigen, die als spoorwegbeambte in functie zijn en bij „de exploitatie-compagnie wenschen ingedeeld te worden;

„2°. uit spoorwegreservisten, zijnde niet dienstplichtig spoorwegpersoneel, dat zich voor een bepaald aantal jaren verbindt, om zoo noodig onder militair verband dienst op de spoorwegen te verrichten.

„De bedoeling zou voorts zijn, om spoorweg-reservisten alleen aan te nemen, voor zoover en voor zooveel noodig is om de sub 1°. bedoelde dienstplichtigen tot het gewenschte getal aan te vullen.

„Vermits aangenomen mag worden, dat door het maken van goede „bepalingen, het getal dienstplichtigen, als bedoeld sub 1°, geleidelijk „zal toenemen, is de verwachting gewettigd, dat het getal spoorweg-

„reservisten geleidelijk zal kunnen verminderen en ten slotte deze „reservisten voor verreweg het grootste gedeelte kunnen gemist worden”.

De hier geschetste regeling is nog niet tot uitvoering gekomen. Gezien het overwegend belang, verbonden aan een, onder alle omstandigheden verzekerd, spoorwegverkeer, zoowel in vredes- als in oorlogstijd, schijnt het van voldoende gewicht, om die regeling aan eene nadere beschouwing te onderwerpen, te meer, waar zij op den duur wellicht niet aan alle verwachtingen beantwoorden zal.

Zooals hiervóór werd aangehaald, zal de exploitatie-compagnie bestaan: 1°. uit dienstplichtig spoorwegpersoneel, voor zoover dit bij die compagnie *wenscht* ingedeeld te worden; 2°. uit spoorwegpersoneel, dat zich vrijwillig als reservist verbindt, om bij mobilisatie, enz. onder militair verband dienst te doen op de spoorwegen. Het zwaartepunt wordt kennelijk geheel op de eerste rubriek gelegd, want door goede bepalingen te maken voorziet men de mogelijkheid, dat de tweede categorie nagenoeg geheel verdwijnen kan. Blijkbaar acht men de exploitatie-compagnie dus sterk genoeg, indien *al* het dienstplichtig spoorwegpersoneel zich daarbij verbonden heeft. Gesteld nu, dat dit geval zich inderdaad voordoet, dan zal die compagnie, omdat elke lichterding voor de nationale militie $\pm \frac{1}{3}$ telt van de jaarlijks voor den dienstplicht ingeschrevenen, na verloop van tijd $\pm \frac{1}{3}$ van het 20- tot 28-jarig spoorwegpersoneel omvatten. Hoewel van een dergelijk voornemen tot nog toe niet bleek, bestaat de mogelijkheid, dat men in de toekomst uit de miliciens der exploitatie-compagnie, die bij de landweer zijn overgegaan, een landweer-exploitatie-compagnie vormt. Onder de allergeunstigste omstandigheden kan dan na meer dan 15 jaar het $\frac{1}{3}$ gedeelte van het 20- tot 35-jarig spoorwegpersoneel eene militaire organisatie bezitten. Daar de tweede categorie, die der spoorwegreservisten, dan zeker tot nul is teruggebracht, mist op dat oogenblik het overige spoorwegpersoneel nog iedere militaire organisatie. Nu is de vraag gewettigd, of men, *bij onwil van alle anderen*, den goeden gang van den dienst op de spoorwegen onder alle omstandigheden verzekerd acht, indien slechts kan beschikt worden over $\frac{1}{3}$ van de 20- tot 35-jarige machinisten, stokers, conducteurs, wisselwachters, beambten bij de veiligheidsinrichtingen en de blokstations, brug- en baanwachters, werklieden aan de inrichtingen, enz. enz.

Men behoeft geen spoorwegautoriteit te zijn om zich aan de voorspelling te wagen, dat het bovengenoemde personeel wellicht voldoende zal blijken om bij staking in vredetijd den dienst eenigermate gaande te houden, doch dat de krachten van een zóó beperkt aantal beambten ongetwijfeld te kort zullen schieten om in oorlogstijd, zonder eenigen steun van het overige personeel, den zeer drukken dienst tijdens de mobilisatie, doch ook den menigmaal zwaren spoorwegdienst gedurende den eigenlijken oorlog, volkomen te verzekeren. *M. a. w. de thans vastgestelde regeling is voor tijden van oorlog niet afdoende.* Om tot eene afdoende organisatie te komen, moet men over een militair personeel

kunnen beschikken, dat *minstens* even sterk is, als het in vreedestijd bij de maatschappijen beschikbare aantal burger-beambten en werklieden. Een eerste middel om hiertoe te geraken ware jaarlijks bij de spoorwegafdeeling van het Regiment Genietroepen een zóó groot aantal miliciens in te deelen en in het *geheele* spoorwegbedrijf te oefenen, dat men bij mobilisatie dier afdeeling in de 15 lichtingen militie en landweer een voldoende sterk personeel vond, om bij onwilligheid van het burgerpersoneel ons geheele spoorwegnet van ruim 3300 KM. te bedienen. Dit middel zou zeer kostbaar blijken, dan wel eene even groote verzwakking van de strijdende afdeelingen van ons leger met zich brengen. ¹⁾ Daarbij zou hoogstwaarschijnlijk de veiligheid van het verkeer veel te wenschen overlaten, indien alle spoorwegbeambten plotseling vervangen werden door minder geoefende en met de plaatselijke toestanden, vooral de veiligheidsinrichtingen, niet bekende militairen. Deze oplossing is dus in alle opzichten onbevredigend. Er is slechts één weg, die afdoende uitkomsten schenkt, en daarbij geringe kosten met zich brengt, en dit is aan ons *geheele* spoorwegpersoneel, voor zoover dit betrokken is bij de uitvoering van den dienst binnen de stationsemplementen en op de lijnen, eene militaire organisatie te schenken. ²⁾ Ook in dit opzicht moeten leger en volk één worden, moet, door doelmatige organisatie in vreedestijd, bij oorlogsgevaar enz. partij getrokken kunnen worden van de in het volk schuilende militaire krachten. Dit kan slechts geschieden, indien men het bovengenoemde spoorwegpersoneel eene vrijwillige verbintenis doet aangaan bij de reserve der landmacht voor gelijken duur, als die bij den spoorwegdienst. M. a. w. wij zien in het stelsel der spoorwegreservisten, in de bovenaangehaalde woorden der M. v. A. onder 2° terloops genoemd als een hulpmiddel van tijdelijken aard, de eenige afdoende oplossing van het vraagstuk, mits de verbintenis *verplichtend* wordt gesteld en uitgestrekt over vrijwel het *geheele* spoorwegpersoneel.

Natuurlijk is eene dergelijke regeling zeer eenvoudig te verwezenlijken bij staatsexploitatie, omdat dan het geheele personeel staatsambtenaar is en de Staat dus dwingende macht bezit. Doch ook onder de bestaande omstandigheden ware zij zeer wel in toepassing te brengen met behulp der spoorwegmaatschappijen. Daartoe wordt slechts vereischt, dat deze in de verbintenissen voor al haar hierbovengenoemd personeel de voorwaarde opnemen, dat men zich vóór het aangaan van het contract met de maatschappij eerst voor gelijken tijd verbindt als vrijwilliger bij de reserve van de landmacht, en wel bij de spoorwegafdeeling. Hoogst-

¹⁾ Ons geheele spoorwegpersoneel telt thans tusschen de 25 en 30 duizend man. Uit den aard der zaak is hieronder veel administratief personeel, dat in oorlogstijd niet bepaald onmisbaar is om den goeden gang van den dienst te verzekeren.

²⁾ Buiten deze organisatie *kan* dus vallen al het personeel der centrale bureau's, voor zoover dit met zuiver administratief werk is belast of betrokken is bij het financieel beheer der maatschappijen.

waarschijnlijk zouden de maatschappijen te vinden zijn voor eene dergelijke regeling. Zij zal allicht eenige revolutionnaire elementen terughouden van eene dienstname bij de spoorwegen en dus het gehalte van het personeel geleidelijk een weinig verheffen. Verder zal door den bovenbedoelden maatregel het besef van orde en tucht bij het spoorwegpersoneel worden versterkt, waarvan wederom de maatschappijen de goede vruchten zullen plukken. Eindelijk zullen de directiën in geval van staking niet, gelijk in het voorjaar van 1903, met de handen in het haar behoeven te zitten, doch uit de militaire organisatie van haar personeel eene groote kracht putten. Eene dergelijke bepaling in een dienstcontract op te nemen is niets nieuws. Het Ministerie van Marine b.v. draagt voor eene benoeming bij de kustverlichting (vredeskustwacht) slechts personeel voor, dat zich ter zelfder tijd verbindt bij de marine-reserve, om in tijden van oorlog enz. dienst te doen bij een dan op te richten korps militaire kustwachters. ¹⁾

Ieder, die in dienst treedt bij het bovenbedoelde spoorwegpersoneel, wordt derhalve vrijwilliger bij de reserve der landmacht, in casu bij de spoorwegafdeeling van het Regiment Genietroepen, en ontvangt zijne *militaire* vorming bij die afdeeling. Eene *korte* eerste-oefeningstijd is daarvoor voldoende (b.v. 2 maanden). Immers, waar ieder ander soldaat in de kazerne niet alleen de beginselen der militaire tucht moeten worden ingeprent, doch hem tevens zijn militair handwerk geheel en al moet worden geleerd, daar ontvangt de vrijwilliger bij de reserve der spoorwegafdeeling zijne volledige technische vorming bij de spoorwegmaatschappij. Het komt er derhalve slechts op aan, hem een blik te doen slaan in het eigenaardige militaire leven en hem te doordringen van het nut en de noodzakelijkheid der militaire discipline, waarbij hij tevens met den aard dier discipline, voornamelijk met de onvoorwaardelijke gehoorzaamheid aan de bevelen zijner meerderen, vertrouwd gemaakt moet worden.

Oogenschijnlijk is — zelfs waar de geheele technische vorming ter zijde kan worden gesteld — een eerste-oefeningstijd van enkele maanden nog rijkelijk kort. Doch men moet hierbij wel bedenken, dat ook in de burgermaatschappij iedere organisatie, welke een talrijk personeel in haar dienst heeft, eene tucht behoeft en dus bezit, die in haar wezen menige trek van overeenkomst vertoont met de militaire discipline. Orde, plichtbesef, eene stipte uitvoering der gegeven bevelen, eerbied voor het gezag, onvoorwaardelijke gehoorzaamheid aan de meerderen, een behoorlijke levenswandel zijn ook hier overal vereischten voor het welslagen van het doel, dat de organisatie beoogt. En nu is er zeker in de geheele burgermaatschappij geen tweede bedrijf denkbaar, waar de tucht in haar wezen, grondslagen en beginselen zóó die van het militaire leven nabijkomt, als juist de spoorwegdienst. Ook hier on-

¹⁾ Zie de begrooting voor Marine, dienst 1896. Memorie van Toelichting.

voorwaardelijke gehoorzaamheid van de minderen; de stiptste uitvoering van de gegeven bevelen; de grootst mogelijke nauwkeurigheid bij de uitoefening van den dienst; ook hier voortdurende activiteit en nauwlettendheid van het personeel; orde en regelmaat in den gang van zaken. Niet minder verderfelijk dan voor den soldaat en noodlottig in zijne gevolgen is het drankmisbruik voor het spoorwegpersoneel; derhalve hier eene bestrijding minstens even krachtig als daar.

Het bovenstaande mag voldoende worden geacht om te toonen, waarom voor de reservisten der spoorwegafdeeling slechts een korte eerste-oefeningstijd in het leger geëischt wordt; het verklaart tevens, waarom die eerste-oefening geheel onnoodig is voor hen, die uit het leger overgaan in den dienst van een der spoorwegmaatschappijen. Herhalingsoefeningen zijn voor het geheele personeel der spoorweg-reserve vrijwel overbodig; immers men oefent zich dagelijks in het oorlogsbedrijf en heeft dus in dit opzicht zeer veel voor boven bijna alle andere rubrieken van militairen. Alleen ware te overwegen in hoeverre het wenschelijk zou zijn, ook in vreedetijd enkele malen per jaar op de spoorwegen den militairen dienst in te stellen, b. v. op de dagen van opkomst der militie voor herhalingsoefeningen, vertrek met groot verlof, dagen van troepenvervoer bij het begin en het einde der groote najaarsoefeningen, enz.

Naarmate de man opklimt in het spoorwegvak, aldaar eene omvangrijker, verantwoordelijker taak krijgt, naarmate hij meer gewend wordt aan het uitoefenen van gezag, naarmate er meer personeel onder hem gesteld wordt, over wier plichtsbetrachting hij waken moet, naar die zelfde mate kan hij ook in rang opklimmen bij de reserve der spoorwegafdeeling. Het doorloopen van langdurige militaire cursussen is daarvoor geen vereischte; in de dagelijksche uitoefening van zijn bedrijf vindt de spoorwegman een practischen cursus van hoogere waarde. Wanneer de betrokken spoorwegmaatschappij den man dag in, dag uit een post van groot vertrouwen schenkt — en deze zijn er bij de maatschappijen zeer vele, zelfs onder het mindere personeel —, dan is er *geen enkele* reden, waarom het militair gezag hem niet een rang bij de spoorweg-reserve kan verleen. Waar b. v. de stokers reservistsoldaat zijn, make men de machinisten minstens korporaal; de ouderen en de meest bekwamen minstens sergeant. Stationschefs, die natuurlijk geleidelijk in het spoorwegpersoneel zijn opgeklommen, gaan aldus ook in de reserve naar boven. Waar zij op kleinere stations adjudant-onderofficier kunnen zijn, bevordert men hen op de grootere stations tot luitenant bij de reserve, en op de meest gewichtige zelfs tot reservekapitein. Evenzoo behoort het inspecteerend personeel op de lijnen (sectieingenieurs, adjunct-ingenieurs, enz.) rangen in de reserve te bezitten.

Als uniform zou zooveel mogelijk de uniform der spoorwegmaatschappij moeten worden voorgeschreven, waarop tijdens den militairen dienst de gewone, voor het leger vastgestelde, onderscheidingsteekenen worden aangebracht. Voor het bij de maatschappijen niet in uniform gekleede personeel ware een zoo eenvoudig mogelijk militair gewaad

vast te stellen, hetzij in overeenstemming met de spoorweg-uniform, hetzij de reserve-uniform der genie. Een militair buis of militaire kiel, alsmede een pet, mag voor het niet gegraduateerde deel voldoende worden geacht; als wapen kan men volstaan met een revolver.

De bovengeschetste regeling zou bevorderlijk zijn aan eene stipte uitvoering van den dienst; zij zou er ook zeer toe kunnen bijdragen om het gevoel van tucht, van eerbied voor het gezag in ons spoorwegpersoneel te versterken, en dus werken als een voorbehoedmiddel tegen staking. Ontstaat daarvoor in vreedstijd niettemin gevaar, dan wordt krachtens Koninklijk Besluit de geheele reserve der spoorwegafdeeling „onder de wapenen” geroepen, d.w.z. een ieder blijft op zijn post, doch het militaire dienstverband treedt in en de militaire ondergeschiktheid wordt in het leven geroepen. Staking van het personeel op groote schaal ware daardoor vanzelf buitengesloten; mochten niettemin hier en daar enkelen trachten zich te verzetten of zich aan den dienst onttrekken, zij konden volgens de krijgswetten, d.i. met alle gestrengheid, worden gestraft wegens indisciplinair optreden, dan wel het moedwillig verlaten van het „korps”.

Bij mobilisatie van het leger zou natuurlijk gelijktijdig met de militie, zoo niet reeds eerder, de reserve van de spoorwegafdeeling „onder de wapenen” worden geroepen, om tijdens den geheelen duur van den oorlog, c. q. het oorlogsgevaar, onder militair verband te blijven. Vanzelf zou hierdoor iedere gedachte aan staking tijdens den oorlog bij het personeel worden gebannen.

Bij het z.g. militievervoer, d. i. bij de opkomst der grootverlofgangers onder de wapenen „met spoed”, zouden de etappecommandanten en de kleine, op de stations aanwezige militaire detachementen bij het handhaven der orde een grooten steun vinden in de militaire organisatie van het spoorwegpersoneel. Na volledige uitvoering der legerwetten zullen, het vervoer per spoor der landweermannen nog geheel buiten rekening latende, ± 100 duizend grootverlofgangers in 1 à 2 dagen van hunne haardsteden zich naar de garnizoenen moeten begeven. Ongeveer 70 % hunner maakt daarbij gebruik van de spoorwegen, dus ± 70 duizend man. Hoe hier, in die veelbewogen tijden, de toestand zal zijn, laat zich gereedelijk denken, wanneer men daarbij de ingekankeerde kwaal van ons volk in rekening brengt om zijn leed te verdrinken en iedere buitengewone gelegenheid te wijden (?) door het gebruik van eene overmatige hoeveelheid sterken drank.

Zooals hierboven reeds uit eene enkele zinsnede kon worden afgeleid, zou de vrijwillige verbintenis van het spoorwegpersoneel bij de reserve der landmacht gelijk gesteld moeten worden met eene gewone vrijwillige verbintenis bij het leger, in dién zin, dat zij vrijstelling verschaft van militie- en landweerplicht.

Het spoorwegpersoneel — voor zoover het in dit artikel wordt be-

schouwd — behoort niet thuis in het *strijdend* gedeelte van het leger, omdat het tijdens den geheelen duur van den oorlog in het *niet-strijdend* gedeelte aan de landsverdediging de *uitnemendste* diensten kan bewijzen, en wel door het verzekeren van den geregelden gang van 's Rijks militairen spoorwegdienst. Het is hiervoor vrijwel ONMISBAAR.

Juist op een uiterst kritiek oogenblik, het begin der mobilisatie, waarbij alles aankomt op een goed en snel vervoer, wanneer stremming van het verkeer, spoorwegongelukken en beschadiging van de lijnen de allerschromelijkste gevolgen zullen hebben; op een tijdstip, waarop er een zeer druk spoorwegverkeer zal plaats vinden, voor een deel extravervoer, ontnemt men aan de maatschappijen een deel van hare 20- tot 35-jarige beambten, om haar te laten doorwerken met onvoltallig personeel, aangevuld uit der zake minder kundigen. In Frankrijk heeft men daarvan tijdens den oorlog 1870—'71, de groote bezwaren ondervonden, toen in het tijdperk der nationale verdediging (*levée en masse*) het spoorwegpersoneel in grooten getale bij het leger en bij de nationale garde werd opgeroepen. De overblijvenden bleken niet bij machte den geregelden gang van den dienst te verzekeren.¹⁾

Bij ons wordt thans aan het hierboven bedoelde bezwaar eenigermate te gemoet gekomen door art. 24 van de Instructie der Permanente Militaire Spoorwegcommissie. Dit artikel machtigt den Voorzitter der commissie om het spoorwegpersoneel, dat *onmisbaar* is, bij mobilisatie van het leger *voorloopig* vrijstelling van opkomst onder de wapenen te geven. Deze bepaling is echter lang niet ruim genoeg. Al het spoorwegpersoneel moet *gedurende den geheelen oorlog* op zijn post blijven. Daarom behoort het ook in vreedstijd niet bij het strijdend gedeelte van het leger ingelijfd te worden, want het is zonder enig nut in vreedstijd iemand tot soldaat te vormen, dien men in oorlogstijd niet als zoodanig gebruikt. De organisatie van eene spoorwegafdeeling bij de reserve komt aan alle boven ontwikkelde wenschen en bezwaren te gemoet. Alleen, indien in ons land een strikt algemeene dienstplicht bestond, waren tegen eene dergelijke regeling uit een billijkheidsoogpunt eenige, hoewel geringe, bezwaren aan te voeren. Van dat ideale standpunt zijn wij echter nog ver verwijderd met ons contingent van 17.500 man, waar het aantal jaarlijks voor de militie ingeschrevenen $\pm$ 50.000 bedraagt.

Doch zelfs in een land als Zwitserland, waar van alle bruikbare weerkrachten partij getrokken wordt, waar zelfs over de half bruikbaren wordt beschikt tot vorming van een onbewapenden landstorm voor den dienst achter het leger, dáár erkent men nog, dat het spoorwegpersoneel niet thuis behoort in het strijdend gedeelte van het leger, doch in zijn geheel moet ingedeeld zijn bij het niet strijdend gedeelte. Volgens art. 2 der Zwitsersche Militaire Organisatie zijn, voor den duur van hun

¹⁾ Studiën zur Kriegsgeschichte und Taktik. Herausgegeben vom Groszen Generalstab. I. Heeresbewegungen und Märsche, blz. 90.

ambt of aanstelling, van den weerplicht ontheven, o.a. de beambten bij de spoorwegmaatschappijen, aan wie het onderhoud en de bewaking van den weg is opgedragen, de beambten bij de exploitatie van den spoorweg en het stationspersoneel; ten slotte de beambten bij de geconcessioneerde stoombootondernemingen, die met den vaardienst zijn belast. Uit het personeel der Administratie en Exploitatie wordt eene bijzondere afdeling van den Generalen Staf gevormd. Bovendien moeten de spoorwegmaatschappijen ter versterking van het spoorwegbataljon detachementen arbeiders leveren, te nemen uit het personeel der reparatiewerkplaatsen en uit dat, hetwelk bestemd is voor het onderhoud en de vernieuwing van den bovenbouw.

In tijden van oorlog of gevaar is de Opperbevelhebber van het leger, of vóór diens benoeming de Bondsraad, bevoegd om de oorlogsexploitatie der spoorwegen en stoombooten te bevelen. De maatschappijen worden dan in haar recht van beschikking over haar eigendom geschorst; de Opper-Exploitatiefchef, die onder den Opperbevelhebber staat, neemt het personeel en materieel over, en beschikt daarover; het personeel mag van af dit oogenblik zijn dienst niet meer verlaten en staat, evenals de troepen, onder de militaire wetten. De oorlogsexploitatie der spoorwegen en stoombooten wordt geleid door den Opper-Exploitatiefchef; deze treft ook de noodige maatregelen voor het burgerverkeer, dat naar behoefte beperkt of geheel opgeheven kan worden. ¹⁾

Eene overeenkomstige regeling, aangepast aan onze toestanden en militaire begrippen, schijnt mij alleszins aanbevelenswaard, ja onmisbaar. Wat in Zwitserland is verricht, bewijst, hoe men ook op spoorweggebied de in het volk schuilende oorlogskrachten *ten volle* aan de landsverdediging heeft weten dienstbaar te maken. Die regeling getuigt van eene juiste waardeering der diensten, die de spoorwegen in oorlogstijd aan het krijgsbestuur kunnen bewijzen, terwijl zij anderzijds de waarborgen schenkt, dat men over die diensten onvoorwaardelijk zal kunnen beschikken. Zelfs in de Zuid-Afrikaansche Republiek was tijdens den jongsten oorlog ten opzichte van het spoorwegpersoneel eene overeenkomstige regeling getroffen. Het Uitvoerend Raadsbesluit d.d. 13 Septemder 1899, waarbij de Regeering, kort vóór het uitbreken van den oorlog, van haar beschikkingsrecht over de spoorwegen gebruik maakte, bepaalde ten opzichte van het personeel het volgende:

„Ten einde den spoorweg behoorlijk te kunnen gebruiken, wordt het geheele personeel van meergenoemde maatschappij ²⁾ onder art. 2 van de wet N°. 20 van 1898 gecommandeerd tot het doen van diensten bij den spoorweg in de functiën, thans door hen bekleed, en worden zij gesteld onder de bevelen van den Commandant-Generaal (d.i. de Opperbevelhebber) en de door hem aan te wijzen krijgsofficieren of andere

¹⁾ Zie: Meyboom. Het Zwitsersche stelsel. Type van een volksleger, blzn. 15—16, 107 en 214—215.

²⁾ N.I. de Nederlandsche Zuid-Afrikaansche Spoorwegmaatschappij.

beambten, met dien verstande dat zij, die bij den spoorwegdienst gemist kunnen worden, altijd door den Commandant-Generaal gecommandeerd kunnen worden tot het doen van gewone krijgsverrichtingen."

. Begrijpelijk is het, dat men in Transvaal diegenen van het spoorwegpersoneel tot den krijgsdienst verplichtte, welke bij de maatschappijen niet *strikt* onmisbaar waren. Hier was ieder strijder er één, wat in Nederland niet in die mate het geval is. Tijdens den oorlog werd dan ook streng de hand gehouden aan eene eerlijke toepassing van het zoo juist aangehaalde Raadsbesluit, zoowel door de Republiek als door de N. Z. A. S. M. Meermalen kwam het echter voor, dat veldkornetten, der zake of der bepalingen minder kundig, personeel opcommandeerden, dat onmisbaar was bij den spoorweg. De directie diende dan een verzoek in om bedoeld personeel in haar dienst terug te mogen ontvangen. Aan dergelijke aanvragen werd geregeld voldaan. ¹⁾

Wij hebben hiermede eene, naar onze meening, niet alleen wensche-lijke, doch, wat meer zegt, noodzakelijke militaire organisatie van ons spoorwegpersoneel nagegaan.

Opzettelijk werd bij de uitwerking niet afgedaald tot bijzonderheden. Ongetwijfeld heeft de aandachtige lezer menigmaal bedenkelijk het hoofd geschud en rezen hem verschillende bezwaren tegen de uitvoering voor den geest; ook den schrijver zijn zij bij het overdenken en uitwerken van het vorenstaande niet gespaard, en hij houdt er zich van overtuigd, dat de moeilijkheden nog van allerlei onverwachte zijden voor den dag zouden komen, indien men tot eene volledige toepassing zijner denkbeelden wilde overgaan. Toch mag men zich daardoor niet laten afschrikken. Wanneer de grondgedachte goed en logisch is, dienen bezwaren om hen uit den weg te ruimen, en niet om zich daardoor te laten weerhouden. „When there is a will, there is a way”, zegt de energieke Engelschman; ook handelt hij daarnaar, en in dit opzicht mogen wij hem veilig tot voorbeeld nemen. De vraag, in hoeverre de grondslagen der hierboven voorgestelde regeling juist zijn, laten wij met vertrouwen ter beantwoording aan den lezer over; wat de toepassing van het stelsel betreft, deze kan nimmer op onoverkomelijke bezwaren afstuiten, nu wij eenmaal het reservekader en de Wet op de reserve der landmacht (d.d. 2 Mei 1897) bezitten, waaraan overeenkomstige denkbeelden ten grondslag liggen.

Schier onnoodig is het, er hier nog op te wijzen, hoeveel gemakkelijker eene militaire organisatie van ons spoorwegpersoneel ware te verkrijgen bij staatsexploitatie, wanneer derhalve alle beambten staatsambtenaar zouden zijn. Bovendien zou onder dergelijke omstandigheden het personeel zich vanzelf reeds meer solidair gevoelen met het staatsbelang, en meer eerbied koesteren voor het staatsgezag. Voorloopig zijn wij echter nog zóó ver niet, en dient naar andere middelen omgezien te worden, om de gewenschte uitkomst te bereiken.

¹⁾ Zie „De Ingenieur” van 1900 en het Jaarverslag der N. Z. A. S. M. over 1899.

Ook in Engeland heeft, na afloop van den Zuid-Afrikaanschen oorlog, het vraagstuk der organisatie van een militair spoorwegpersoneel zeer de aandacht getrokken. Men had daar tijdens den oorlog voor de groote moeilijkheid gestaan met het normale personeel der Britsche koloniale spoorwegen, ter gezamenlijke lengte van 3964 KM., ten deele ook de op den vijand veroverde lijnen te moeten exploiteeren. Op de Oranje-Vrijstaatsche Gouvernementsspoorwegen (661 KM.) was het personeel grootendeels op zijn post gebleven; op die in de Zuid-Afrikaansche Republiek (1433 KM.) bijna geheel met de Boerenstrijdmacht teruggegaan. Door tijdelijke hulpmiddelen, o. a. door uit de infanterieregimenten alle soldaten met spoorwegervaring te lichten, heeft men daarin toen zoo goed mogelijk voorzien. Het kan echter geen verwondering baren, dat men na den oorlog op blijvende middelen bedacht was en dat het hier behandelde vraagstuk ook in Engeland tijdens de oorlogs-enquête meermalen besproken werd. Al had men dáár meer de exploitatie van een vijandelijk net op het oog, terwijl het voor ons zaak is de bediening van het eigen net onder alle omstandigheden te verzekeren, toch is de richting, waarin de practische Engelschen de oplossing meenden te moeten zoeken, voor ons wel van belang. Eenstemmig was men van oordeel, dat het noodige militaire spoorwegpersoneel moest worden verkregen, niet door reeds in vreedstijd militaire spoorwegtroepen te vormen, doch door doelmatige organisatie van de in dit opzicht in het volk schuilende krachten, d. i. door aansluiting te zoeken bij de groote Engelsche spoorwegmaatschappijen. Zeer belangrijk is, hetgeen de Generaal-Majoor der genie SALMOND omtrent dit onderwerp mededeelde. Doelende op de organisatie van den militairen spoorwegdienst, zeide hij: „Ik acht het geheel overbodig ons in vredes-„tijd te overladen met eene uitgebreide militaire spoorweg-organisatie. „Ik zou er de voorkeur aan geven op eene of andere wijze de hulp „in te roepen van de spoorwegmaatschappijen van het Vereenigd Ko-„ninkrijk”. Hij gaf dan ook den raad de „Royal Engineer Reserve”, o. a. bestaande uit gewone spoorwegmannen, die bij de legerreserve ingeschreven worden, zeer aanzienlijk uit te breiden, en haar ook uit te strekken tot de hogere beambten, als stationschefs, de beambten van het goederenvervoer, enz., wat tot dien tijd niet het geval was. Langdurige oefening van dit personeel in de kazerne achtte hij overbodig om de zelfde redenen, die hierboven werden aangevoerd. „Ten „slotte ben ik van meening, dat het onnoodig is deze menschen, „die in de spoorwegmaatschappijen reeds aan discipline gewend zijn, „nog in het leger te brengen, om hen daar te leeren marcheeren, éen, „twee; hen links- en rechtsom te laten maken en dergelijke zaken meer. „Dit alles is onnoodig voor hun toekomstig militair werk”.¹⁾

¹⁾ Zie: Minutes of evidence taken before the Royal Commission on the war in South-Africa. Vraag en antwoord, Nos 2108 t/m '28.

De Generaal-Majoor SIR ELLIOT WOOD was het geheel met hem eens ¹⁾; evenzoo de Kolonel SIR E. W. D. WARD, die het noodzakelijk achtte de stationschefs den rang van kapitein of luitenant bij de reserve te geven, naarmate van de grootte van het station. ²⁾

De hierboven beschreven, en ook in Engeland aanbevolen, organisatie van den militairen spoorwegdienst, valt geheel in den geest van de moderne begrippen omtrent de taak en de vorming van het leger als orgaan van den Staat. Het behoort een element te zijn, dat op afdoende, doch daarbij op de minst kostbare wijze de veiligheid naar buiten, de rust naar binnen waarborgt. Door op doeltreffende wijze partij te trekken van alle, reeds in het volk aanwezige, bruikbare krachten moeten de legerlasten tot een minimum worden beperkt. Houdt men dit niet in het oog, verliest men zich in minder productieve, dan wel onnoodige legeruitgaven, dan wordt op den duur de volkskracht eer geschaad en ondermijnd, dan bevorderd.

Waar de boven ontwikkelde militaire spoorwegorganisatie geheel valt binnen eene *gezonde* toepassing van het begrip „Volksleger”, schijnt het aanbevelenswaard haar in eens volledig in toepassing te brengen, en niet schoorvoetend door den nood gedrongen en door uitwendige omstandigheden, dikwijls door buitenlandsch voorbeeld aangezet, nu en dan eene pas in die richting te zetten in een tempo, zóó langzaam, als de omstandigheden dit maar eenigszins gedoogen. Moet Nederland ook in dit opzicht afwachten en afwachten, om eindelijk, als met den persoonlijken dienstplicht en zoovele andere gewichtige militaire zaken, geheel in de achterhoede te komen, waarvan nog tientallen van jaren de schadelijke nawerking wordt gevoeld? Niet alleen is door dit voortdurend talmen op allerlei gebied onze materiele kracht steeds geringer, dan zij zou kunnen zijn, doch, wat nog erger is, ons aanzien naar buiten is in militair opzicht zoo uiterst gering, veel geringer, dan wij in werkelijkheid verdienen. Iederen dag kan men in de buitenlandsche militaire literatuur hiervan de pijnlijke ervaring opdoen. Waar in een anderen kleinen Staat, Zwitserland, in het militaire leven een frissche geest waait — wij laten hier de waarde van het *stelsel* geheel buiten beschouwing —, waar men dáár met allerlei nieuwigheden, ook weer op het hier besproken gebied, steeds in de

¹⁾ T. a. p. Nos. 2187 en 2274/77.

²⁾ T. a. p. Nos. 5836/42. In de „Appendices” op de genoemde „Minutes of evidence” komen op de blzn. 254 vgg. van de hand van den Kolonel WARD voor: „Notes on supplies, South-African Campaign”. Daarin betoogt hij o. m. de noodzakelijkheid om de officieren van den verplegingsdienst reeds in tijd van vrede ten volle vertrouwd te maken met den gang van het goederenvervoer, en hen de gelegenheid te geven zich voor hun gewichtig ambt voor te bereiden, o. a. door het leeren van het spoorwegbedrijf op eenige van de groote handelseindpunten. In dit opzicht ware ook ten onzent nog wel het een en ander te verrichten.

voorhoede is, waar Zwitserland in buitenlandsche militaire kringen, zelfs in het machtige Duitsche Rijk, steeds in hooge mate de aandacht trekt, wordt Nederland óf met een minachtend schouder op-halen bejegend óf geheel doodgezwegen. En niet geheel ten onrechte.

Gelukkig zijn er teekenen, die op geleidelijken vooruitgang wijzen. Moge weldra als één daarvan kunnen worden aangehaald eene volledige en doeltreffende militaire organisatie van ons spoorwegpersoneel bij de reserve van de landmacht.

's-Gravenhage, 1904.

W. E. VAN DAM VAN ISSELT.

N A S C H R I F T.

Sedert het bovenstaande geschreven werd, verschenen het K. B. van 29 Juni 1904, N°. 46, en de daarbij behorende Min. Besch. d.d. 9 Juli 1904, VIIe Afd. N°. 142 (R. M. 1904, blz. 720 vgg.), regelende den overgang van ingelijfdcn bij de militie te land en van dienstplichtigen bij de landweer als vrijwilligers bij het Regiment Genietroepen met bestemming voor de exploitatie-compagnies der spoorwegafdeeling van dat korps. Hiermede heeft de regeling van de wijze, waarop dienstplichtig spoorwegpersoneel bij de exploitatie-compagnie kan overgaan, haar beslag gekregen. (Zie blz. 667 1°.), De voorwaarden, waarop niet-dienstplichtig spoorwegpersoneel zich bij die compagnie verbinden kan (zie blz. 667, 2°.), zijn tot nu toe niet vastgesteld.

Wij achten het niet ondienstig hieronder de voornaamste bepalingen dier regeling weer te geven, ten einde ze te plaatsen naast de boven ontwikkelde beginselen.

Ingelijfdcn bij de militie te land en dienstplichtigen bij de landweer, die eene onzer spoorwegmaatschappijen dienen in bepaalde betrekkingen, worden volgens zekere voorwaarden toegelaten tot eene vrijwillige verbintenis bij het Regiment Genietroepen met bestemming voor de exploitatie-compagnie der spoorwegafdeeling van dat korps.

De ingelijfdcn bij de militie te land worden eerst tot die verbintenis toegelaten, wanneer zij hun eerste-oefeningstijd, alsmede den dienst in het z.g. blijvend gedeelte, achter den rug hebben. Wie zich verbindt, is verplicht om, indien zulks wegens bijzondere omstandigheden voor de verzekering van het spoorwegverkeer wordt vereischt, daartoe door of van wege den Minister van Oorlog opgeroepen, onverwijld op te komen, ten einde tot nader orde in militair verband dienst te verrichten op de spoorwegen; hij is daarentegen vrijgesteld van de gewone herhalingsoefeningen.

Wanneer de militie en de landweer krachtens art. 185 der Grondwet (oorlog, oorlogsgevaar, enz.) buitengewoon onder de wapenen worden geroepen, is de vrijwilliger gehouden aan die oproeping te voldoen door, indien hij militieplichtig is, op te komen bij het korps, waartoe hij vóór

voorhoede is, waar Zwitserland in buitenlandsche militaire kringen, zelfs in het machtige Duitsche Rijk, steeds in hooge mate de aandacht trekt, wordt Nederland óf met een minachtend schouder op-halen bejegend óf geheel doodgezwegen. En niet geheel ten onrechte.

Gelukkig zijn er teekenen, die op geleidelijken vooruitgang wijzen. Moge weldra als één daarvan kunnen worden aangehaald eene volledige en doeltreffende militaire organisatie van ons spoorwegpersoneel bij de reserve van de landmacht.

's-Gravenhage, 1904.

W. E. VAN DAM VAN ISSELT.

N A S C H R I F T.

Sedert het bovenstaande geschreven werd, verschenen het K. B. van 29 Juni 1904, N°. 46, en de daarbij behorende Min. Besch. d.d. 9 Juli 1904, VIIe Afd. N°. 142 (R. M. 1904, blz. 720 vgg.), regelende den overgang van ingelijfdcn bij de militie te land en van dienstplichtigen bij de landweer als vrijwilligers bij het Regiment Genietroepen met bestemming voor de exploitatie-compagnies der spoorwegafdeeling van dat korps. Hiermede heeft de regeling van de wijze, waarop dienstplichtig spoorwegpersoneel bij de exploitatie-compagnie kan overgaan, haar beslag gekregen. (Zie blz. 667 1°.), De voorwaarden, waarop niet-dienstplichtig spoorwegpersoneel zich bij die compagnie verbinden kan (zie blz. 667, 2°.), zijn tot nu toe niet vastgesteld.

Wij achten het niet ondienstig hieronder de voornaamste bepalingen dier regeling weer te geven, ten einde ze te plaatsen naast de boven ontwikkelde beginselen.

Ingelijfdcn bij de militie te land en dienstplichtigen bij de landweer, die eene onzer spoorwegmaatschappijen dienen in bepaalde betrekkingen, worden volgens zekere voorwaarden toegelaten tot eene vrijwillige verbintenis bij het Regiment Genietroepen met bestemming voor de exploitatie-compagnie der spoorwegafdeeling van dat korps.

De ingelijfdcn bij de militie te land worden eerst tot die verbintenis toegelaten, wanneer zij hun eerste-oefeningstijd, alsmede den dienst in het z.g. blijvend gedeelte, achter den rug hebben. Wie zich verbindt, is verplicht om, indien zulks wegens bijzondere omstandigheden voor de verzekering van het spoorwegverkeer wordt vereischt, daartoe door of van wege den Minister van Oorlog opgeroepen, onverwijld op te komen, ten einde tot nader orde in militair verband dienst te verrichten op de spoorwegen; hij is daarentegen vrijgesteld van de gewone herhalingsoefeningen.

Wanneer de militie en de landweer krachtens art. 185 der Grondwet (oorlog, oorlogsgevaar, enz.) buitengewoon onder de wapenen worden geroepen, is de vrijwilliger gehouden aan die oproeping te voldoen door, indien hij militieplichtig is, op te komen bij het korps, waartoe hij vóór

het aangaan der vrijwillige verbintenis behoorde; of, indien hij landweerplichtig is, door zich aan te melden in het landweerdistrict, waarbinnen zijne werkelijke woonplaats ligt.

Wie den dienst der spoorwegmaatschappij verlaat, wordt door den Minister van Oorlog ontslagen van zijne vrijwillige verbintenis, en valt weer in bij de militie of de landweer.

Wie de vrijwillige verbintenis heeft volbracht (d. w. z. de landweer, c.q. het leger, verlaat), heeft den voorrang boven anderen om bij vacature toegelaten te worden tot de vrijwillige verbintenis, bedoeld op blz. 667, sub 2°.

Het maximum aantal dienstplichtigen van militie en landweer, dat tot eene vrijwillige verbintenis bij de exploitatie-compagnie mag worden toegelaten, bedraagt 800. Alleen lagere beambten, ten hoogste hoofdconducteurs, komen voor die verbintenis in aanmerking. De hen bij het leger toe te kennen rangen wisselen af van sergeant-majoor tot soldaat.

v. D. v. I.

dat naar Wafangoi leidt. Ten gevolge van de overmacht des vijands, trok het Russische detachement, uit afdeelingen van de 1ste Siberische scherpschuttersdivisie bestaande, op eene stelling, 6 werst ten Z. van Wafangoi, terug. Deze stelling bevond zich à cheval van den weg naar deze plaats, die door het bovenvermelde ravijn loopt.

Ten ongeveer 8 uur v.m. begonnen de Japanners met het voorbereiden van den aanval op den Russischen linkervleugel. Bijna te gelijker tijd met het artillerievuur werd een krachtig infanterievuur geopend, dat echter tegen 12 uur, na eenige vergeefsche pogingen om tot den aanval over te gaan, verminderde.

Om 2 uur n.m. werd het vuur door de Japanners weder met kracht voortgezet. Eene batterij op den Russischen linkervleugel had hevig van dit vuur te lijden; op haar werden niet minder dan 1000 projectielen verschoten.

Om 5 uur n.m. viel de Japansche infanterie herhaaldelijk met groote hardnekkigheid dezen vleugel aan, doch al deze aanvallen werden met groote verliezen afgeslagen.

Op den Russischen rechtervleugel ontbrandde tegen den middag eveneens de strijd. Deze was echter minder levendig, zoodat aan Russische zijde bijna geen verliezen werden geleden. Het gevecht eindigde met het vallen van de duisternis; de Russen bleven in de door hen bezette stelling.

Het 1ste Oost-Siberische scherpschuttersregiment, dat op den linkervleugel stond, leed dien avond zware verliezen; gedood werden Kolonel XIOUSTOENOF en de regimentsadjutant, 2^e Luitenant DRAGOSLAF-NADTOTSCHINSKIE, terwijl verder 12 officieren en 200 minderen gedood of gewond werden. Het totaal der verliezen aan Russische zijde op den 1sten (14) Juni geleden, bedroeg 20 officieren en 311 minderen gedood of gewond. Onder de gewonden bevonden zich Generaal GERNGROSS en de Kapitein van den Generalen Staf KRINITSKIE.

De Japanners verloren ongeveer 1000 man; door kruisvuur werden gedurende het gevecht 3 eskadrons vernietigd; de Russen maakten 60 gevangenen.

Om 5 uur v.m. van den 2^{en} (15) Juni werd door de Russische cavalerie de aanwezigheid van belangrijke vijandelijke strijdkrachten ten Z. van Tafanschin waargenomen. Ter zelfder tijd openden de batterijen van den Russischen linkervleugel het vuur ter voorbereiding van den aanval op den, door het gevecht van den voorgaanden dag, verzwakten rechtervleugel der Japanners. Generaal SCHATKELBERG had, ondanks de overmacht der Japanners, besloten dezen aanval te ondernemen, daar hem gebleken was, dat deze groote kans van slagen had.

Gedurende den nacht zijn de Japanners echter blijkbaar door hunne Chineesche spionnen ingelicht geworden omtrent de troepenverplaatsingen aan Russische zijde. Dat zulks inderdaad het geval geweest is, werd b.v. afgeleid uit het feit, dat eene volkomen gemaskeerde Russische batterij, die het vuur nog niet geopend had, onmiddellijk bij den aanvang van

den strijd aan het concentrisch vuur der Japansche batterijen bloot stond.

Ten ongeveer 6 uur v.m. ontwikkelden de Japanners in het begroeide terrein, 2 werst ten Z. van Tafanschin en Loenkoo, een regiment infanterie, met artillerie, tegenover de Russische cavalerie, die de hoogten tusschen beide dorpen bezet hield.

Om 6³⁰ v.m. ging de generaal SCHATKELBERG met een deel zijner troepen over Wafanwopen en Goein voorwaarts, ten einde den rechtervleugel der Japanners te omtrekken.

Tegen 10 uur v.m. hadden de Japanners tegenover den Russischen rechtersvleugel reeds eene brigade infanterie met cavalerie en artillerie in gevecht gebracht en rukten zij, na de Russische cavalerie teruggedreven te hebben, over Loenkoo voorwaarts, ten einde den Russischen rechtersvleugel te omtrekken. Om 10³⁰ v.m. liet Generaal SCHATKELBERG de reserve te Sisan oprukken, maar deze bleek te zwak te zijn om het vooruitrukken der Japanners te beletten, tot dat de aanval op 's vijands rechtersvleugel geslaagd zou zijn.

Hierom besloot Generaal SCHATKELBERG zijne stelling te ontruimen, ondanks het gunstig verloop van den strijd op den Russischen linkersvleugel. Ten ongeveer 3 u. n.m. begon de terugtocht der Russen langs 3 wegen in N. richting.

Aan Japansche zijde namen aan den strijd deel: 3 divisiën, eene reservebrigade en eene zelfstandige cavaleriebrigade; aan Russische zijde ongeveer 2 divisiën.

De strijd op den Russischen linkersvleugel was zeer hevig geweest en ging voor de Russen, die aanvallend optraden, met groote verliezen gepaard. Deze verliezen namen bij den terugtocht over het open bergterrein nog aanmerkelijk toe, te meer daar de Japanners op sommige plaatsen reeds op de terugtochtlijn der Russen stelling genomen hadden.

De Russische artillerie hield tot op het laatst stand; zoo werd de 4^e batterij van de eerste brigade op het einde van den strijd door den vuurwerker (wachtmeester) POKSCHIN gecommandeerd.

De Russen namen dien avond 20 mijl ten N. van Wafangoi stelling.

De verliezen ¹⁾ (1 en 2 Juni), door den Generaal SCHATKELBERG opgegeven, bedragen:

¹⁾ Als aanvulling dezer verliezen, werden later nog vermeld:

	Officieren.			Minderen.		
	Gedood.	Gewond.	Vermist.	Gedood.	Gewond.	Vermist.
1ste Oost-Sib. scherpsch. divisie.	11	14	10	288	848	700
1ste " " art. brig.	1	3	—	13	87	—
35ste artilleriebrigade	—	—	—	3	32	—
9e Oost-Sib. scherpsch. art. brig.	—	—	—	—	30	—
9e Tobolsk. inf. regt.	1	—	—	9	56	1
139ste Morschansk inf. regt.	—	—	—	11	138	7
140ste Zaraisk. " "	—	—	—	2	49	3
Totaal.	13	17	10	326	1240	711

Het vervoer der gewonden geschiedde met treinen, reeds gedurende den

	Officiëren.			Minderen.		
	Gedood.	Gewond.	Vermist.	Gedood.	Gewond.	Vermist.
1 ^{ste} Oost-Siber. scherpsch. divisie.	15	49	12	385	992	568
33 ^{ste} , 35 ^{ste} en 36 ^{ste} Oost-Siberische scherpsch. regiment. . .	1	19	—	120	604	96
1 ^{ste} Oost-Siberische scherpsch. artilleriebrigade	—	10	—	—	103	—
9 ^e artilleriebrigade	—	1	—	—	25	—
9 ^e Tobolskische inf. regt. . . .	1	1	—	3	40	3
139 ^{ste} Morschansk inf. regt. . .	—	6	—	14	131	8
Totaal	17	86	12	522	1895	675

Van de 16 vuurmonden van de 3^e en 4^e batterij van de 1ste Oost-Siberische artilleriebrigade moesten 13 vuurmonden, volkomen onbruikbaar gemaakt, achtergelaten worden.

Den 3^{en} (16) Juni bleven de Japanners te Wafangoi.

Den 5^{en} (18) Juni was in het Russische hoofdkwartier bekend, dat het Japansche leger zich ontwikkeld had in het front Wafangoi-Foedsjoi.

Dien dag hielden de troepen van Generaal SCHATKELBERG rustdag te Sioentsjen.

Intusschen begonnen de Japanners ook van de zijde van Sjoëjen voorwaarts te rukken. Deze plaats den 26sten Mei (8 Juni) bezet hebbende, bleef de 10^e Japansche divisie daar tot den 30sten (12 Juni) en legde versterkingen aan.

Den 3^{en} (16 Juni) werd de opmarsch van de Japanners vanuit Sjoëjen naar Xaitschen, St. Daschitschao en Gaitschoi waargenomen. Op den eersten weg rukte een kleine voortroep voort tot Wantsjapoedzie; op den tweeden weg werd de bergpas tusschen Pantsjabei en Pantschan bezet en op den derden weg gingen de voorste afdeelingen tot Xijoenan en Tamjarlogoi, terwijl de voorhoede den Tschipanlinpas bezette. De hoofdmacht, ter sterkte van 5 regimenten infanterie, met cavalerie en bergartillerie, was dien dag tusschen Niantsgoi en Kxansa geëcheloneerd.

Volgens bericht van Schout bij Nacht WITGEFT, den 1sten (14) Juni in het hoofdkwartier ontvangen, is de arbeid aan alle pantserschepen en kruisers met succes voltooid. Het Japansche eskader bleef voortdurend 30 werst ten N. van Port-Arthur.

Den 30sten Mei (12 Juni) verlieten de kruisers *Rossija*, *Gromoboi* en *Rjoerik* onder bevel van Vice-Admiraal BESOBRAFOS Vladiwostok. Den

loop van den strijd; onder de als „gewond” vermelden, zullen dus wel personen voorkomen, die in de eerste opgave als „vermist” werden aangegeven. Het cijfer 711 moet dus waarschijnlijk als het totaal der „vermisten” worden beschouwd.

2^{en} (15) Juni werd in het N. deel van de straat van Shimonoseki het transportschip *Idzoemi-maroe* van 3000 ton vermeersterd. Door de *Gromoboi* werden 105 man overgenomen en het schip daarna tot zinken gebracht. Vervolgens werden de transportschepen *Sado-maroe* en *Xitatschi-maroe*, elk van $\pm$ 6000 ton, ontdekt. De *Xitatschi-maroe* trachtte te ontkomen en stoorde zich niet aan de signalen om bij te draaien, waarop, na eenige schoten ter waarschuwing, de *Gromoboi* het vuur op haar opende. Sloepen werden uitgezet, terwijl het schip langzaam zonk. De *Sado-maroe* stopte na eenige waarschuwingsschoten en zette sloepen uit, welke naar de eilanden Tsoe-Skima en Iki-Skima roeiden. De kruiser *Rjoerik* nam 4 buitenlanders en 25 officieren over; het grootste deel der bemanning weigerde het schip te verlaten. Dit werd daarop door torpedo's in den grond geboord.

Den volgenden dag werd het Engelsche schip *Allantown* met eene lading van 6.500 ton kolen naar Vladiwostok opgebracht.

Den 7^{en} (20) Juni keerden de kruisers te Vladiwostok terug.

Op den 5^{en} (18) Juni bevond zich het Japansche Zuiderleger in de lijn Foetschoy—Wafangoi, het Sjoerienleger tot in de lijn Tschipanlinpas—Wantsjapoedzie en het eerste leger in de lijn Kebalin—Wafantoen—Aijanjamin—Xoëaisjensjan.

De Russische troepenmacht werd gedekt door:

Generaal SAMSONOF in de richting van Kinchau;

Generaal MISCHTSCHENKO " " " " Sjoerien;

Generaal RENNENKAMPF " " " " Finxoeantsjen.

Uit de verkenningen van Russische zijde bleek, dat de voorposten van het Japansche Zuiderleger zich op den 6^{en} (19) en 7^{en} (20) Juni 11 werst ten Z. van Senjoetschen bevonden en het terrein van af de Westkust tot aan het moeilijk begaanbare bergterrein ten O. van den spoorweg afsloten.

De passen in het bergterrein ten O. van den spoorweg werden door de Japanners zorgvuldig bewaakt. De Russische voorposten stonden 6 werst ten Z. van Senjoetschen.

Op den hoofdweg naar Liao-yang hadden de Japanners in den avond van den 6^{en} (19) Juni Wafantoen met een bataljon infanterie en een eskadron bezet. Een detachement van de zelfde sterkte stond bij Tschanlintsie op den weg naar Saimatsie.

Sipintschai (op den weg van Tsjantschan naar Koeandjansan) en de bergpas ten O. van Saimatsie waren door de Japanners bezet.

Bij Schitoëtschen had den 7^{en} (20) Juni eene schermutseling, met voor de Russen gunstigen afloop, plaats.

Op den 8sten (21) Juni om 8 uur v.m. begon het Japansche Zuiderleger den opmarsch in N. richting.

De Russische cavaleriewachten trokken langzaam terug op Senjoetschen en verder op Gaitschoi. Uit patrouilleberichten bleek, dat de Japanners dien avond Senjoetschen bezetten met een detachement, ter

sterkte van minstens 1 divisie infanterie, 1 brigade cavalerie en 32 vuurmonden.

Het korps van Generaal SHTAKELBERG bevond zich dien dag te Gaitschoi, ongeveer 2 divisiën stonden te Xaitschen, terwijl zich oostwaarts eene sterke voorhoede bevond tot ondersteuning van Generaal MISCHSCHENKO.

De vooruitgeschoven Russische afdeelingen namen dien dag eveneens waar, dat de voorwaartsche beweging der Japanners van de zijde van Sjoegen tot staan was gekomen; op den zuidelijken weg naar Gaitschoi bij den Tschipanlinpas bevond zich ongeveer ééne divisie (de 10e) infanterie met eenige eskadrons. De troepen te Kxansa werden vanuit Sjoegen door eene sterke troepenmacht, uit de drie wapens bestaande, versterkt.

Op den noordelijken weg naar Gaitschoi bleven de Japanners den pas tusschen de dorpen Pantsjabei en Pantschan bezet houden.

Ten Z. van Wantsjapoedzie stonden de Japanners bij Mantsjapoedzie, Taktsjapoedzie en Xaxabei.

Den 9^{en} (22) Juni, ten ongeveer 10 uur v.m., ging een Russisch verkenningsdetachement een vuurgevecht aan met de voorposten des vijands, die 6 werst ten O. van Aijanjamin stonden.

Om 10³⁰ v.m. dreef de Russische cavalerievoorhoede den tegenstander uit zijne voorste loopgraven. Ten ongeveer 2 uur n.m. reden 4 Russische bergkanonnen tegenover den rechtervleugel van den vijand op en begonnen met succes de terugtrekkende tirailleurliniën en gesloten afdeelingen te beschieten. De Japanners antwoordden met een buitengewoon hevig geweervuur, dat echter nagenoeg zonder uitwerking bleef. Van de intusschen opgerukte infanterie werden 4 compagnieën op den rechtervleugel van de Japanners gedirigeerd, terwijl ééne compagnie bestemd werd tot beveiliging van den eigen rechtervleugel, waar 2 Japansche compagnieën verschenen waren. Door een krachtig aanvallend optreden wisten de Russen den tegenstander te dwingen op zijne hoofdstelling terug te trekken.

Toen de Russen ten 4 uur n.m. de vijandelijke hoofdstelling genaderd waren en de kozakkenbatterij in stelling gekomen was, stond zij aan het concentrisch vuur van 18 vijandelijke bergkanonnen bloot en verloor binnen enkele minuten 8 dooden en 20 gewonden, waaronder 5 richters. Hierdoor waren de bedieningen genoodzaakt zich te dekken in een rechts van de batterij gelegen steenen gebouw.

Na de sterkte van den vijand (3 regimenten infanterie) uitgevorscht te hebben, besloot de Russische bevelhebber de voorwaartsche beweging te eindigen en kreeg de kozakkenbatterij bevel niet van positie te veranderen, ten einde geen noodelooze verliezen te lijden.

Daar de Russische artillerie het vuur gestaakt had, gingen de Japanners om 6 uur n.m. met een bataljon tot den aanval op den Russischen linkervleugel over, doch werden met groote verliezen en in volkomen verwarring teruggeslagen.

Het gevecht eindigde om 9 uur n.m. De verliezen aan Russische zijde bedroegen: licht gewond de Lt.-Kolonel van den Generalen-Staf ROMEIKO-GOERKO, Lt.-Kolonel JAKOFLEF, jesaoel NJEROTOF, onder-jesaoel NIKOLAEF, 1ste Luitenant NIKOLAEF en 2° Luitenant SCHIDLOFSKIE, terwijl onder-jesaoel HOFMAN een schampschot kreeg; verder werden 26 minderen gedood en 53 gewond, waarvan slechts 7 zwaar. De verliezen van den vijand waren belangrijk.

Het Russische detachement trok terug in de richting van Saimatsie; de stad Xoeaisjensjan bleek dien dag door de Japanners verlaten te zijn.

Den 8sten (21) en 9^{en} (22) Juni werden de Russische voorposten op de wegen naar Sjoegen en Senjoetschen voortdurend verontrust.

De Japansche voorposten stonden in den avond van den 9^{en} (22) Juni, 6 werst ten N. van Senjoetschen in de lijn Sjanbaitsie—Dansien — Linsjatoen—Jantsanjatoen — Wansjaoschan (lengte 8 werst).

Tegenover de kust tusschen Towasja en de rivier Kanta-xe verschenen den 10^{en} (23) Juni Japansche schepen om, zoo noodig, de operatiën te land te steunen.

Dien zelfden dag legden de kozakken bij Ljoedaxe, 7 werst ten N. van Senjoetschen eene hinderlaag, waarin een Japansch detachement viel. De vijand verloor 15 man; aan Russische zijde werd xaroensjie POLOZOF gewond.

Den 9^{en} (22) Juni bezetten de Japanners Sjandjao (2 werst ten Z. van Sjaxotan), maar werden dien zelfden avond weder door de Russen verdreven. Bij Madjawaizie (3 w. ten Z.O. van Sjandjao) trokken de Japanners 3 bataljons met 6 vuurmonden en 4 eskadrons samen en vielen den 10^{en} (23), bij het aanbreken van den dag, plotseling een te Sjandjao bivakkeerende Russische sotnie aan. Deze sotnie werd tot den terugtocht gedwongen, waarop de Japanners zich meester maakten van den z. g. Zwartten berg ten N. van Sjandjao en den bergpas ten O. van deze plaats. Spoedig echter rukten 4 sotnies met 4 bergkanonnen van Sjaxotan door den bergpas in de richting van Sjandjao op. Het Russische artillerievuur dwong de Japanners hunne stelling te ontruimen. Om 11 uur v.m., na de aankomst van versterkingen, gingen de Russen tot den aanval over; de Japanners trokken in volslagen verwarring terug en om 12³⁰ n.m. was Sjandjao opnieuw door de Russen bezet. Onder het artillerievuur der Russen trokken de Japanners op Eirdagoi (ten Z.O. van Madjawaizie) terug. De verliezen aan Russische zijde bedroegen: 3 officieren gewond, 7 minderen gedood en 14 gewond, 1 vermist.

Dien zelfden dag rukte het leger van Generaal OKOE in de richting van Gaitschoi op. De voorhoedecavalerie marcheerde in 3 colonnes, elk ter sterkte van 4 à 5 eskadrons; hierachter volgden dichte tirailleurliniën van infanterie, daarop marschcolonnes. Den geheelen dag werden schoten gewisseld. Een Japansch eskadron viel in eene hinderlaag door eene afdeeling van de grenswacht, onder kornet VON MAIER, gelegd en leed belangrijke verliezen. 's Avonds liep de lijn der Japansche voorposten door het dal van de Xo, 14 werst ten N. van Senjoetschen.

Het dorp Modsjatoen, op den rechtervleugel gelegen, was door infanterie met mitrailleurs bezet.

Bij den staf van het Russische leger kwamen berichten in, dat afdeelingen van het leger van Generaal Okoe van het station Wantse-lin naar het bergterrein waren afgebogen en in de richting van den Tschinlinpas oprukten.

In den loop van den 11^{en} (24) Juni hadden de ochotniks op den weg van Finxoeantsjen naar Xaitschen bij Sargangoi (25 werst ten N. W. van Finxoeantsjen) eene ontmoeting met eene Japansche verkenningspa-trouille. Dien avond bezette een voortroep, ter sterkte van 2 compa-gnieën, het dorp Kangapoeza (8^e werst ten N.W. van Sargangoi). Op den weg naar Liao-yang bezette eene kleine Japansche afdeeling Toenjopoeza (8 werst ten N.W. van Seljoedsjan). Den 12^{en} (25) Juni rukten de Japanners langs den hoofdweg in de richting van Liao-yang op. Op den weg zelf werd 1 bataljon waargenomen, terwijl 1 regiment infanterie met 2 eskadrons door het oostelijk gelegen dal van de Tsao-xe op-rukte en 1 bataljon met 2 eskadrons door het westelijk van den weg gelegen bergterrein. Twee Russische scherpschutterscompagnieën, later tot 4 versterkt, trokken langzaam in N. richting terug. Om 2³⁰ n.m. werd Toeinpa door de Japanners bezet, terwijl de Russen op Pxanxegoi (35 werst ten N. van Seljoedsjan) terugtrokken. De verliezen aan Russi-sche zijde bedreogen: gewond Luitenant OGLOBLEF en 5 scherpschutters.

Dien zelfden dag werden 2 Russische compagnieën bij Tafangoi door een Japansch detachement teruggedreven; zij trokken aanvankelijk op Oeäljoendie en daarna op Nefdjapoedzie terug. De ziekendragers, welke den gewonden Kapitein JANTSCHOEKOFSKIE vervoerden, werden door de Japanners beschoten en verwond; zij en dokter RIESCHKOF vielen in handen van den vijand. Verder werden 2 scherpschutters ge-dood en Luitenant SERPOEXOLOLINOF en 13 minderen gewond.

Bij Port-Arthur verdreven in den nacht van den 10^{en} (23) Juni 8 Russische torpedojagers de Japansche torpedobooten, waarbij 2 officie-ren en 2 minderen gewond werden. Om 8 uur v.m. verliet het Russi-sche eskader (*Nowik, Diana, Askold, Sewastopol, Poltawa, Tsarewitsch, Pobjèda, Pjeresnjet, Retwisan, Bayan, en Pallada*) de haven en was om 2 uur n.m. in zee. Na 8 mijl afgelegd te hebben, werd in Z. rich-ting koers genomen. Op 20 mijl afstand van de kust werd het Japani-sche eskader (4 slagschepen 1ste kl., 1 slagschip 2e kl., 4 gepantserde kruisers, 7 kruisers 2e kl., 5 kruisers 3^e kl., 1 adviesjacht, 1 stoomboot en 30 torpedobooten) ontdekt. In verband met de overmacht keerde het Russische eskader om 7 uur n.m. naar de reede terug, waar het, zon-der door de Japanners te zijn lastig gevallen, om 10 uur n.m. voor anker ging liggen. Den geheelen nacht deden de Japanners, ondanks het heldere maanlicht, torpedo-aanvallen, welke alle werden afgeslagen, en waarbij zij minstens 2 booten verloren. 's Morgens keerden alle schepen met hoog water in de haven terug.

Bij Vladiwostok was alles rustig. De torpedobooten *Nos. 203, 205 en 206* keerden van hun kruistocht terug, na verscheidene zeilschoeners, meestal met rijst geladen, vernield te hebben.

In den avond van den 12^{en} (25) Juni stonden de Russische voorposten in de lijn: omstreken Senjoetschen—Sjaxotan—Wantsjapoedzie—Kefdjapoedzie—Pxanxegoi—Saimatsie.

In den morgen van den 13^{en} (26) Juni rukten de Japanners op tegen de Russische troepen, die voorwaarts van den Fenschoelin-, Modoelin- en Dalinpas stonden. Om 4 uur n.m. was de Koøedalinpas in handen van de Japanners en trokken de Russen op Titxe terug. Ongeveer te gelijker tijd werd de Modoelinpas door hen vermeersterd; hierbij trokken zij dezen pas om, door den bergweg over Madjapoetsa te volgen. Op den weg Sjoegen—Xaitschen werd Staxotsie's avonds door de Japanners bezet; het Russische detachement, ter sterkte van 5 bataljons en 16 vuurmonden, nam in den Dalinpas stelling.

Tegenover elken der genoemde passen verzamelden zich overmachtige Japansche troepen; bij die, welke tegen den Dalinpas oprukten, bevonden zich afdeelingen van de Gardedivisie. Te Wantsjapoedzie werden 27 bataljons samengetrokken.

Dien zelfden dag begonnen de Japanners om 4 uur v.m. de voorwaartsche beweging tegen de troepen van Generaal MISCHTSCHENKO. Eene detachement, ter sterkte van eene brigade infanterie, met artillerie, bezette Sandjao en opende het vuur op den Zwartenberg (ten Z. van Sjaxotan), welke door 3 Russische compagnieën bezet was. Deze compagnieën hielden stand, totdat versterkingen oprukten. Om 6 uur v.m. kwamen eene kozakken- en eene bergbatterij in stelling en openden het vuur op eene Japansche batterij en eene infanteriecolonne, welke tegen den Russischen linkervleugel oprukten. Tegen 12 uur middag gingen de Russen voorwaarts en trokken de Japanners op Sjandjao terug. De verliezen aan Russische zijde bedroegen: gedood 6, gewond 33 minderen, terwijl 2 officieren een schampschot kregen. Tschegoeantie werd door een Japansch bataljon en een eskadron bezet.

In den morgen van den 13^{en} (26) Juni werd Saimatsie door de Japanners bezet; hunne verdere voorwaartsche beweging kwam echter tot staan.

Den 14^{en} (27) Juni ten 3 uur v.m. gingen de Japanners, ter sterkte van minstens eene divisie met 3 batterijen, tot den aanval op den Dalinpas over. De voorhoede werd door infanterie-salvo's ontvangen. Om 5 uur v.m. opende de Japansche artillerie het vuur en had aanvankelijk veel van het Russische vuur te lijden; door haar numerieke meerderheid verkreeg zij echter langzamerhand het overwicht. Om 7⁴⁵ v.m. begonnen de Russen, hun rechternvleugel bedreigd ziende, langzaam in de richting van Simoetschen terug te trekken. De Japanners staakten de voorwaartsche beweging. De verliezen aan Russische zijde bedroegen ongeveer 200 man. De Japanners begrooten hunne verliezen op 170 man, wat natuurlijk slechts het aantal dooden betreft.

Intusschen was ten 6 uur v.m. de strijd (de derde) eveneens bij Sjaxotan ontbrand. Het vuur van 2 Russische batterijen bracht herhaaldelijk de aanvallen der Japansche infanterie tot staan en dwong eene Japansche batterij het vuur te staken. Door den Russischen rechtervleugel werd een tegenaanval uitgevoerd. De strijd eindigde om 5 uur n.m., zonder dat de Japanners eenig resultaat bereikt hadden. De verliezen aan Russische zijde bedroegen ongeveer 50 dooden en gewonden en 20 paarden. Twee Japansche vuurmonden en één caisson werden door de Russische granaten volkomen vernield. De Japanners trokken, door Russische cavalerie gevolgd, snel op Kxansa terug. In hunne bivaks en verbandplaatsen bleek, dat dysenterie onder hen heerschte.

Dien zelfden dag bezetten 3 sotnies van de grenswacht, na de Japansche cavalerie teruggedreven te hebben, het station Senjoetschen, doch moesten, door het oprukken van Japansche infanterie-afdeelingen dit spoedig weder ontruimen. Aan Russische zijde werden 1 officier en 10 minderen gewond.

In den avond van den 14^{en} (27) Juni bevonden zich belangrijke Russische strijdkrachten in de omstreken van Titxe, Simoetschen en Gaitschoi.

Den 16^{en} (29) Juni kwam de torpedojager „*Luitenant Boerakof*” (33 mijl) te Inkoy aan, hetgeen bewijst, dat de blokkade van Port-Arthur weinig effectief is.

Op dien dag liep op den weg Sjoerien-Xaitschen de lijn der Japansche voorposten van Lanafan naar Tanagoi en viel bij laatstgenoemde plaats eene schermutseling met eene Russische rasjeesd voor, waarbij deze laatste 9 man verloor.

Tot den 19^{en} Juni (2 Juli) hadden overigens geen belangrijke wijzigingen in den toestand op het oorlogsterrein plaats.

Te Sjoerien werden ongeveer 3 Japansche divisieën geconcentreerd, terwijl ook bij Senjoetschen belangrijke troepenafdeelingen werden samengetrokken.

De kozakken verdreven de Japansche wachten uit Sjadan, welke laatste in Z. richting terugweken.

De lijn van de Japansche voorposten liep 14 werst N. van Senjoetschen.

Bij Port-Arthur vielen de Japanners op den 10^{en} (23) Juni de stellingen op den berg Oëaitseilasa (20 werst van Port-Arthur) aan, maar werden teruggeslagen. De vervolgende Russen bezetten Beixogäoe, ten N.O. van Sjaobindao gelegen. Tegen den linkervleugel van de voorste Russische stellingen werd door de Japanners een krachtig artillerievuur op grooten afstand onderhouden.

Den 13^{en} (26) Juni opende de Japansche vloot, in de baai van Sjaobindao gelegen, om 4 uur v.m. het vuur op het terrein ten N. van die bocht en voorwaarts van den berg Oëaitseilasa. Daarna had een aanval plaats op de Russische stellingen, welke door jachtcommando's werden verdedigd. Na drie aanvallen der Japanners met groote verliezen te

hebben afgeslagen, trokken de ochotniks op de hoogte van Loenwantan terug, waarbij Russische torpedojagers den terugtocht dekten.

De tweede Russische stelling werd herhaaldelijk door groote Japansche troepenafdeelingen (minstens eene divisie) aangevallen, echter zonder resultaat.

Om 3³⁰ n.m. vielen de Japanners, die langs den grooten weg naar Port-Arthur oprukten, den berg Xoeinsan (20 werst van Port-Arthur) aan, welke door ochotniks en 2 compagnieën infanterie verdedigd werd. De Russen gingen, door omtrekking bedreigd, terug.

De Russische verliezen op den 13^{en} (26 Juni) bedroegen 7 officieren gewond en ongeveer 200 minderen gedood of gewond. De door de Russen gelegde fougassen sprongen ter juister tijd; minstens 50 Japanners kwamen hierbij om.

Den 17^{en} (30) Juni verscheen het Russische Vladiwostok-eskader, ter sterkte van 3 kruisers en 10 torpedobooten, voor Gensan. Ongeveer 200 schoten werden door 6 torpedobooten op de stad gedaan en eenige schepen in den grond geboord. Den 18^{en} Juni (1 Juli) bevond dit eskader zich ter hoogte van Foesan.

Momenteel is het Mandschoerijische leger opgesteld ten Z. van Liaoyang, onder dekking van 3 voorhoeden:

- a. bij Tantschi (Generaal SHTAKELBERG), met voorgeschoven afdeelingen ten Z. van Gaitschoi en bij Sjaxotan.
- b. bij Simoetschen, met voorgeschoven afdeelingen bij Sajokoeschan.
- c. op den hoofdweg naar Finxoeantsjen en den weg naar Saimatsie (bij den Fenschoelinpas).

R. L. SCHOLTEN.

Korte mededeelingen omtrent militaire zaken in verschillende landen.

AMERIKA (Vereenigde Staten van Noord-).

Als velduniform is eene olijfkleurige kleeding ingevoerd, waarbij als hoofddekseel eene veldmuts van de zelfde kleur gedragen wordt.

N. M. B., N°. 2, geeft een bericht omtrent eene proef, genomen met de Fulton, eene onderzeesche torpedoboot van het type Holland. Daaruit blijkt, dat de boot, zonder bezwaar voor de bemanning, meer dan 12 uur onder water kan verblijven, terwijl een aanval op een afstand van 10 mijlen, in ondergedompelden toestand uitgevoerd, op eene schijf, een oorlogsschip voorstellende, uitstekend gelukte. Men acht hierdoor het bewijs geleverd, dat het varen van een te voren vastgestelden koers zonder eenig bezwaar met groote juistheid kan plaats hebben.

Jahrb. A. u. M., Juli, geeft eene volledige beschrijving van het nieuwe veldgeschut.

BELGIË.

Aan elke der vier divisiën van het veldleger wordt voortaan, in plaats van de twee eskadrons divisie-cavalerie, welke tot dusverre daarbij ingedeeld waren, een eskadron gendarmen toegewezen. Van de geheele gendarmerie, die 28 offⁿ. en 834 gendarmen telt, worden 16 offⁿ. en 448 gendarmen voor dit doel gebezigd; de overigen doen dienst als veldpolitie en als stafwachten. (M. Woch., N°. 77.)

ENGELAND.

Int. Rev., Juli, behelst eene mededeeling omtrent de reorganisatie van den militair-geneeskundigen dienst, welke in dit jaar tot stand zal komen en voornamelijk beoogt de groote bezwaren, die in den Z. A.-oorlog aan het licht getreden zijn, op te heffen.

In het eindrapport der NORFOLK-commissie wordt voorgesteld tot invoering van algemeenen weerplicht over te gaan, in dier voege dat, nevens het geworven beroepsleger, de voor den krijgsdienst geschikte jonge mannen voor de verdediging des lands opgeroepen en gedurende één jaar geoefend zullen worden. Na afloop van hunne eerste-oefening zullen zij gedurende 3 jaren tot de reserve behooren. De bestaande militie- en volunteers-formaties zouden afgeschafte worden. (Oest. M. Z., Juli.)

DUITSCHLAND.

Voor de kennis van „Die Organisation der Militärverwaltung im Kriege” verwijzen wij naar het onlangs in tweeden druk verschenen werk van den Geh. Kriegsrat Dr. L. MEYER: „Grundzüge der Deutschen Militärverwaltung”.

De nieuwe klasse van slagschepen (ongeveer gelijkwaardig met de Brandenburg-klasse), waarvan het eerste, „N”, in den herfst van stapel loopen zal, onderscheidt zich in hoofdzaak hierdoor, dat aan de lichte artillerie eene grootere plaats is ingeruimd, ten einde torpedootaanvallen met meer kans op succes te kunnen tegengaan. Het aantal 8.8 cM. stukken wordt van 12 op 16 gebracht, terwijl 10 (nieuw ingevoerde) 5 cM. machinekanonnen opgesteld worden; daarentegen wordt het aantal 3.7 cM. kanonnen van 12 op 4 teruggebracht. Pantsering, zware en middelbare artillerie blijven de zelfde. (Int. Rev., Juli.)

N. M. B., Nos. 1 en 2 (2^e halfjaar) behelzen eene, aan de Pr. Jahrb. ontleende, zeer belangrijke studie over de vorming der adpirant-officieren, voornamelijk met het oogmerk geschreven, om de bruikbaarheid der jonge officieren voor den practischen dienst te verhoogen. Als eischen worden gesteld: dat alle officiers-adpiranten in den troep hunne recruutenopleiding zullen ontvangen en de, bij de korpsen door te brengen, dienstdtijd tot op één jaar wordt uitgebreid.

Voorts bevat het laatstgenoemde N^o. een aan de „Marine-Rundschau” ontleend bericht over onderzeesche torpedooten en eene opgave van den tijd, in de onderscheidene bondsstaten door de officieren in de verschillende rangen doorgebracht.

Bij de cavalerie is, ter vervanging van het vouwbootmaterieel, nieuw brugmaterieel ingevoerd. Elk regiment beschikt over 2 vierspannige voertuigen, elk beladen met 2 st. halfbooten, 3 schraagbalken, 4 vier Meter lange stukken brugdek, benevens toebehooren. Voorts bevat elk voertuig een gedeelte der springmiddelen en één ration levensmiddelen per man. Met dit materieel kunnen vonders van 1 M., loopbruggen van 2 M. of colonnebruggen van 3 M. vervaardigd worden. De spanningen zijn 4 M. Met behulp van 2 geheele booten kan een vlot van 16 M². oppervlakte samengesteld worden. (Allg. Schw. M. Z., N°. 28.)

Voor het onderhoud der opgelegde tuigen van de bereden artillerie wordt met goeden uitslag gebezigd z.g. „Marsöl”, waarvan de prijs 1.10 Mk. per L. bedraagt, en dat ook voor opgelegd schoeisel aanbevolen wordt. (M. Woch., N°. 89.)

FRANKRIJK.

Int. Rev., Juli, geeft een overzicht van den aanbouw voor de Fransche marine en van de indeeling der verschillende eskaders. Daaruit blijkt, dat het eskader in het verre Oosten telt 3 gepantserde kruisers en 3 beschermde kruisers, benevens een aantal gepantserde kanonneerbooten. De Fransche marine zal in 1905 beschikken over 41 onderzeesche torpedooten, en wel 33 „sous-marins” en 8 „submersibles”.

Het in Frankrijk gevolgde stelsel om, bij de herfstoefeningen, voor de bespanning der treinvoertuigen, welke daarbij in grooten getale optreden, gebruik te maken van paarden, die door de onder de wapenen komende reservisten worden medegebracht, schijnt zeer goed te voldoen; dit jaar zal eene schadeloosstelling van 7 frcs. per dag en per paard mogen toegekend worden. De eigenaars worden in den regel bij hunne paarden ingedeeld. (Int. Rev., Juli.)

Het oorlogsbudget voor 1905 bedraagt 679.329.916 frcs., verdeeld, als volgt: 623.326.072 frcs. voor de troepen in het moederland; 28.636.694 frcs. voor de koloniale troepen; 27.367.150 frcs. voor buitengewone uitgaven. Dit bedrag is 3 millioen frcs. hooger dan in 1904, vooral ten gevolge van hoogere uitgaven voor remonteering, uitrusting en proviandeering.

Een militair-technisch comité is benoemd ter beproeving van verschillende, door het Wapen der genie en andere troepen te bezigen, technische hulpmiddelen in den vesting- en veldoorlog, zoomede voor het vaststellen van de daartoe noodige reglementen. Het spoorwegwezen is hieronder niet begrepen. (N. M. B., N°. 26.)

De France militaire N°. 6120 geeft een overzicht van het programma voor den afstandsrit Lyon—Vichy; de geheele afstand 192 KM. moet in drie dagen afgelegd worden en wel dagelijks resp. 56, 75 en 61 KM.

Den 4^{en} dag worden de paarden gekeurd en moeten zij, die in voldoende conditie zijn, de renbaan, met 8 à 10 hindernissen, H. 0.80 M. en B. 2.50 M., in galop in een vastgestelden tijd doorloopen.

De officiersoppassers, die sinds 1894 burgerkleeding mochten dragen, zullen voortaan weder in uniform gekleed moeten zijn. (M. Woch., N°. 78.)

De gemeenteraad van Montluçon heeft 1.600.000 frcs. toegestaan voor den bouw van eene kazerne voor I. R. N°. 121.

N. M. B., N°. 1, geeft wederom eenige mededeelingen omtrent de a. s. reorganisatie der veldartillerie, welke vooral in artilleristische kringen vele aanhangers vindt, omdat men verwacht, dat daarmee eene terugkeer tot de batterijen van zes stukken zal gepaard gaan.

Een medewerker van de France militaire teekent verzet aan tegen het streven, om ter wille van de geringere zichtbaarheid alle opvallende kleuren bij de uniformen af te schaffen. Volgens zijn oordeel is op 300 M. niet te onderkeanen of de rijbroek van een dravenden of galoppeerenden ruiter rood, blauw of grijs is; op 500 M. kan men de linieinfanteristen, ondanks hunne roode pantalons, niet van de jagers te voet onderscheiden. Vermeden moet worden het gebruik van schitterende hoofddeksels, kurassen, eetketels, enz.; glimmende knopen worden echter weinig gevaarlijk geacht. (Oest. M. Z., Juli.)

Bij presidentieel decreet van 18 Juni l.l. is bepaald, dat in tijd van vrede bij de infanterie, de cavalerie, de artillerie en den trein kunnen worden bevorderd tot 2e Luitenant (en wel ten hoogste 1/10 van het in één jaar te benoemen aantal in dien graad) adjudanten-onderofficier van het actieve leger, die, tien jaren werkelijken dienst hebbende,

daartoe in aanmerking worden gebracht. Deze adjudanten-onderofficier ontvangen geenerlei bijzondere wetenschappelijke opleiding; zij moeten intusschen voldoen aan te stellen eischen, ten aanzien van hunne „valeur morale” en hunne „aptitudes professionnelles”. (Bull.off., 4 Juni.)

Op last van den Minister van Oorlog is eene proef genomen met het overbrengen van een bericht per motor-rijwiel van Brest naar Belfort (1127 KM.). De dépêche kwam na iets meer dan 24 uur te Belfort aan. (M. Woch., N°. 82.)

Aan zieke of van eene ziekte herstelde paarden kan tot herstel van krachten melk gegeven worden. De kosten hiervan moeten uit besparing op andere voedingsmiddelen gekweten worden. (Bulletin militaire, N°. 28.)

ITALIË.

14 van de 25 veldartillerieregimenten zullen dit jaar, behalve de oefeningen op de schietplaatsen, ook schietoefeningen „im Gelände” houden, op grond van den gunstigen afloop van eene dergelijke oefening, welke bij het 13^e regiment in de nabijheid van Rome gehouden is. (Int. Rev., Juli.)

Het Roode Kruis stelt in geval van oorlog beschikbaar: 48 veldhospitelen, 54 berg-ambulancen, 14 geneeskundige spoorwegtreinen, 44 hulpverbandplaatsen, 2 rivier-ambulancen, met 8 verplegingsstations, 8 materieel- en 4 personeeldepots. Het personeel omvat: a. 1601 officieren en wel 5 commissarissen als gedelegeerden, 925 artsen, 146 apothekers, 32 inspecteurs over het beheer, 212 commissarissen en 184 comptabelen. Van dit personeel zijn 1265 bij de mobiele formaties en de overigen bij de permanente inrichtingen ingedeeld; b. 2019 man hulppersoneel (ziekenoppassers, koks, enz.), waarvan 1893 bij de mobiele inrichtingen.

Dit personeel wordt van tijd tot tijd bij de grootere oefeningen opgeroepen. Zoo werden ten vorigen jare bij de manoeuvres in Opper-Italië 2 veldhospitelen, elk met 50 bedden, en bij het 1ste Korps eene berg-ambulance opgericht, terwijl 6 artsen en 3 commissarissen ter eigen instructie de manoeuvres van de 19^e divisie in Benevento bijwoonden.

Ten einde de positie der subalterne officieren te verbeteren zijn twee maatregelen genomen:

1°. verbetering der tractementen door toelagen wegens dienstjaren.

Dientengevolge ontvangt

de onderluitenant	2000 L.	de kapitein	3400 L.
„ luitenant	2400 „	„ „ na 5 j. d. als zoodanig	3700 „
„ „ na 5 j. d. als zoodanig	2700 „	„ „ „ 10 „ „	4000 „
„ „ „ 10 „ „	3100 „		

2°. a. pensionneering van hen, die niet voor bevordering in aanmerking komen, zoodra zij den daartoe vereischt wordenden (25-jarigen) diensttijd volbracht hebben;

b. voorloopig ontslag aan hen, die, een korteren dan vorenbedoelden diensttijd hebbende, niet meer de volle geschiktheid voor den velddienst bezitten. Zij ontvangen $\frac{3}{5}$ van hun tractement (dit

bedrag is hooger dan hun pensioen); de jaren, als voorloopig ontslagen doorgebracht, tellen mede bij de pensioensberekening.

Het kort geleden (4 Dec. 1902) ingestelde examen voor Luitenant-Kolonels is bij decreet van 21 April 1904 weder afgeschaft. (Rev. mil., Arm. étr., Juli.)

Bij ministerieele beschikking van 27 April 1904 zijn 14-daagsche cursussen ingesteld voor met groot verlof zijnde reserve-officieren. De toelating geschiedt op verzoek van den betrokken officier; de bijwoning der oefeningen is verplichtend; intusschen wordt geen tractement of schadeloosstelling genoten.

JAPAN.

Rev. mil., Arm. étr., Juli, vermeldt de in Japan uitgegeven voorschriften voor de behandeling der krijgsgevangenen.

NOORWEGEN.

De verdedigingswerken aan de landzijde van Christiania zijn voltooid, eveneens die van Christianssund en eenige verbeteringen aan de verdedigingsinrichtingen (torpedo's) van Bergen. De kustartillerie is in vestingartillerie herdoopt.

Volgens de Directieven voor de jaarlijksche wapenoefeningen der infanterie mag aan het z.g. formeele exerceeren slechts zooveel tijd besteed worden, als bepaald noodzakelijk is. Opdat intusschen orde en discipline bij de overige oefeningen niet verloren zullen gaan, moet na elke oefening in den velddienst gedurende eenigen tijd stram geëxerceerd worden en in elk geval een parademarsch uitgevoerd worden.

Voor de veldartillerie is een nieuw ontwerp-reglement vastgesteld. De batterij wordt, als volgt, ingedeeld:

gevechtsbatterij:	6 stukken en 6 caissons;
1 ^e afd. gevechtstrein:	6 caissons, 10 reservepaarden;
2 ^e " " :	4 bagagewagens, 1 gereedschapswagen en 10 reservepaarden.

In batterij staat op 10 × achter elk stuk de daarbij behoorende caisson. (M. Woch., No. 82.)

OOSTENRIJK-HONGARIJE.

De ontwerp-begrooting voor 1905 vermeldt, volgens Rev. M. S., Juni, de volgende bedragen:

<i>Leger.</i>		<i>Vloot.</i>	
Gewone uitgaven	289.355.923 Kr.	Gewone uitgaven	43.114.440 Kr.
Buitengewone "	19.640.252 "	Buitengewone "	8.156.970 "
Totaal...	308.996.175 Kr.	Totaal...	51.271.410 Kr.

Beide totalen zijn 1 mill. Kr. hooger dan voor den dienst 1904 was voorzien.

Voor het leger wordt een buitengewoon crediet gevraagd van 50 mill. op een bedrag van 165 mill. (waarvan reeds 15 mill. op den dienst 1904

is toegestaan), ten behoeve van de omwapening van de veldartillerie, alsmede 28 mill. op een bedrag van 67 mill. (waarvan reeds 10 mill. op den dienst 1904 is toegestaan), ten behoeve van de aanschaffing van wapenen (o. a. zelflaadpistolen ter vervanging van de revolver M. 70), munitieën (o. a. rookzwak buskruit voor de zware artillerie) en oorlogsmaterieel (o. a. verlichtingstoestellen, nieuwere transportmiddelen — met stoom en met automobiele motoren — en materieel voor de veldbakkerijen).

Voor de vloot wordt een buitengewoon crediet gevraagd van $62\frac{2}{3}$ mill. op een bedrag van 121 mill. (waarvan $12\frac{1}{2}$ mill. reeds op den dienst 1904 is toegestaan), o. a. ten behoeve van de aanschaffing van eene nieuwe torpedovloot (34 mill.), voor onderzeesche torpedobooten (10 mill.), voor de verbetering van de oorlogshaven Pola ($6\frac{3}{4}$ mill.), voor munitieën ($11\frac{3}{4}$ mill.) en voor eene reserve aan kolen en vivres (4 mill.).

Bij de leger-schietschool te Bruck a/d. Leitha is aan de beide infanterie-„Instruktionskompagnien” thans toegevoegd een „Kavallerie-Instruktionszug”. (Allg. Schw. M. Z., N°. 26.)

Springproeven met stalen veldgeschut van de Skodawerke hebben aangetoond, dat brisante granaten, met circa 0.15 KG. ecrasiet gevuld, de vuurmonden wel doen uitzetten, doch niet doen springen. (Oest. M. Z., Juli.)

PORTUGAL.

Bij de firma SCHNEIDER-CANET zijn besteld 36 batterijen snelvuurveldgeschut van 75 mM., à 4 stukken, met bijbehorende voertuigen, alsmede 1000 schoten per stuk en wel 800 GKT. en 200 B.G.

RUSLAND.

Rev. mil., Arm. étr., Juli, vermeldt de in Rusland uitgegeven voorschriften voor de behandeling der krijgsgevangenen.

SPANJE.

Volgens Rev. d'A., Juni, houdt de Spaansche veldartillerie sinds 1899, en sinds 1902 ook de vestingartillerie, z. g. „écoles à feu en pleins champs”.

ZWEDEN.

Nadat in 1903 de kustversterkingen van Stockholm voltooid zijn geworden, wordt nu op het landfront met den bouw van twee werken begonnen, waarvan de kosten, 24.000 Zw. kronen, gedragen worden door de „Vereeniging voor de duurzame bevestiging van Stockholm”.

ZWITSERLAND.

Jahrb. A. u. M., Juli, behelst eene uitvoerige mededeeling over de beproeving van den 12 cM. veldhouwitser-KRUPP. Daaruit blijkt, dat deze de, aan den Duitschen zwaren veldhouwitser van 15 cM. in den veldoorlog opgedragen, taak met vertrouwen kan overnemen.

De schadeloosstellingen, in 1905 aan de kantons uit te keeren voor de uitrusting der recruten, wisselen af van 141 frs. 45 voor een fuselier tot 185 frs. 30 voor een bereden man der mitrailleur-compagnieën.

BOEKAANKONDIGING.

Plan van nieuwen Kazernebouw met oefeningsterreinen te 's-Gravenhage, aangeboden door de Maatschappij tot exploitatie van onroerende goederen „WESTDUINEN”.

Dit, met kwistige hand verspreide, plan van nieuwen kazernebouw in de Residentie legt eene gunstige getuigenis af van de onbekrompen, zij het uit den aard der zaak ook niet belangelooze wijze, waarop de Maatschappij „WESTDUINEN” propaganda weet te maken voor het door haar opgeworpen denkbeeld om, in het belang der exploitatie van de in haar bezit zijnde terreinen, alle zuiver militaire gebouwen, welke thans over waardevolle gronden in de binnenstad verspreid liggen, op ééne ruimte te vereenigen, en in de onmiddellijke nabijheid daarvan de noodige oefeningsterreinen beschikbaar te stellen.

Keurig uitgevoerd en van vele detailteekeningen voorzien, ligt dit plan voor ons en, wanneer men alleen let op hetgeen men voorstelt aan de troepen, te 's-Gravenhage in garnizoen, te geven, in ruil voor hunne uit een vroeger tijdperk dateerende kazernen — waar noodzakelijk veel ontbeerd wordt, dat men volgens meer moderne begrippen zou wenschen te bezitten —, wanneer men, zeggen wij, alleen daarop let en geen nevenzaken in den kring zijner beschouwingen trekt, dan is dit plan inderdaad geschikt om iemand te doen watertanden en „sehnsuchtsvoll” te doen uitroepen: „Als wij dat eens hadden!”

Intusschen, hoe stevig op en in den grond die talloze — voor ons niet verwend militair oog op kasteelen gelijkende — gebouwen op de verschillende situatietekeningen ook staan, wij vreezen om meer dan eene reden, dat het niet veel meer dan luchtkasteelen zullen blijken te zijn. En de voornaamste reden daarvoor ligt voor ons in de zeer aanzienlijke kosten.

Het te koop aangeboden terrein, groot 115 H.A., tot den prijs van *f*1.70 per cA., kost dus reeds *f*1.955.000, d.i. circa 2 millioen gulden; hoeveel millioenen daarbij gevoegd zullen moeten worden, alvorens alle voorgestelde gebouwen daarop opgetrokken en ingericht zullen zijn, vermeldt de toelichting niet, en, al beschikken wij niet over de gegevens om daar zelfs „maar een slag in te slaan”, zoo meenen wij toch te mogen verzekeren, dat die kosten zeer aanzienlijk zullen zijn.

Nu is het niet tegen te spreken — wij wezen hierboven reeds daarop —, dat terreinen van groote waarde in zeer goed gesitueerde gedeelten van
Mil. Spect. 1904.

de Residentie door de verplaatsing der militaire gebouwen vrij zouden komen, maar de Staat, die op het oogenblik over een voldoende aantal, aan *matige* eischen voldoende kazernen, enz. beschikt, heeft bij die verplaatsing geen genoegzaam belang om het toch reeds overladen budget van Oorlog met zulk een groot bedrag te verhoogen, terwijl de andere Departementen van Algemeen Bestuur wel alle in meerdere of mindere mate behoefte hebben aan terreinen voor uitbreiding of nieuwen aanbouw, doch die wellicht laugs dezen weg te duur gekocht zouden achten.

Daarbij komt, dat 's-Gravenhage met het oog op oefeningsterreinen ¹⁾ zeer misdeeld is en de te dien opzichte bestaande toestand in de toekomst eer slechter dan beter zal worden, zoodat het inderdaad een punt van ernstige overweging zou moeten uitmaken — aannemende, dat men millioenen voor nieuwen kazernebouw der *hier bedoelde* korpsen mocht willen besteden —, of het niet de voorkeur zou verdienen die kazernen elders, dan juist in eene voor de oefeningen zoo weinig gunstige streek, te plaatsen. Wel weten wij, dat 's-Gravenhage om verschillende redenen niet van garnizoen ontbloot kan worden, maar de afstanden in ons land zijn zóó klein en de gemeenschapsmiddelen zijn zóó talrijk, dat men, bij een betrekkelijk zeer klein, op geregelde tijden en met niet te lange tusschenpoozen, af te lossen garnizoen, toch over de gelegenheid zou beschikken, om, zoo vaak zulks noodig mocht wezen, daar een grooter aantal troepen te vereenigen.

Van het standpunt van den Staat beschouwd, vreezen wij dan ook, dat tegen de verwezenlijking van dit plan ernstige bezwaren zullen rijzen, blijft dus alleen de vraag, of de gemeente 's-Gravenhage genoeg voordeel in het bezit der eventueel vrijkomende terreinen zal zien, om aan het Departement van Oorlog kosteloos, of met eene betrekkelijk zeer geringe bijdrage, de nieuwe gebouwen in de Westduinen ten gebruike aan te bieden en, in ruil daarvoor, de vrije beschikking over de thans in gebruik zijnde militaire gebouwen te verkrijgen.

Mocht *dit* het geval zijn, dan zou men van militaire zijde moeten heenstappen over verschillende grootere en kleinere bezwaren, die tegen het thans voorgestelde zouden aangevoerd kunnen worden, en zou het plan van de Maatschappij „WESTDUINEN” uit het rijk der droomen in de werkelijkheid overgebracht kunnen worden.

¹⁾ Wij bedoelen hierbij terreinen, van eenigszins afwisselend karakter, voor de oefeningen der grootere verbanden en niet de door de Maatschappij ontworpen terreinen voor detail-oefeningen. Ten aanzien van deze laatste schijnt de vraag gewettigd, of deze, boven de meest heerschende windrichting gelegen, wel op de gunstigste plaats ontworpen zijn, alsmede of de grondslag — ten deele *afgegraven* duingrond — wel geschikt is om op den duur als oefeningsterrein, met name voor de bereden wapens, gebezigd te worden.

Taktische gegevens voor het veldleger door W. VOSMAER,
Kapitein van den Generalen Staf 3de vermeerderde en her-
ziene druk. *Haarlem*, 1904. VINCENT LOOSJES.

Met genoegen begroeten wij den derden druk van dit handige, met zorg bewerkte boekje, dat zooveel reeds een niet genoeg te waardeeren hulp is geweest, om eenig benoodigd gegeven spoedig te kunnen opzoeken, en daardoor ontheven te zijn van de noodzakelijkheid óf om talloze reglementen en voorschriften oogenblikkelijk ter hand te hebben en door te zoeken, óf het geheugen te moeten overladen met talloze droge, zij het ook nuttige en noodige getallen, enz. Dat dit boekje, om den geijkten vorm te gebruiken, in eene werkelijke behoefte voorziet, bewijst het verschijnen van dezen *derden* druk reeds voldoende en dat de S. daarvan, alle moeite doet, om zijn arbeid nog meer volledig te maken, toonen de aangebrachte verbeteringen en bijvoegingen ten duidelijkste aan. Nieuw vindt men in de „Taktische gegevens”: mededeelingen omtrent kazerneering (beschikbare ruimte voor het onderbrengen van troepen en paarden in de verschillende garnizoenen), den varenden pontontrein, het nieuwe veldgeschut en landingen (zie op blz. 309 onder „Duitschland”), terwijl de, aanvankelijk afzonderlijk uitgegeven, Marsch eener divisie mede daarin opgenomen is.

Zakboekje te velde en bij diensten in het garnizoen.

Reglementen en Voorschriften voor den miliciens-sergeant der Infanterie.

Reglementen en Voorschriften voor den adspirant-miliciens-korporaal der Infanterie, samengesteld door een officier der Infanterie.

Alle verschenen te *Vlissingen* bij C. N. J. de VEY MESTDAGH.

Deze drie boekjes, oogenschijnlijk van de hand van een zelfden, ongenoemden Schrijver, geven een kort begrip van verschillende reglementen en voorschriften, waarvan de kennis voor den officier, den milicien sergeant of den miliciens-korporaal der Infanterie noodig is, en bewegen zich uitsluitend op infanteristisch terrein.

Het eerste bevat: Infanteriereglement I en II, Velddienst, Oorlogsgebruiken, Spoorwegvervoer, Kampeeren, Inkwartiering, Marsch-transportdienst, Optische seinen, Veldmanoeuvres en Pionieren.

Het tweede bevat: Programma examen miliciens-sergeant, Metrieke stelsel, Reglement Inf. I, Velddienst, Pionierarbeid, Kaartlezen, Inwendige dienst, Garnizoensdienst, Marsch-transportdienst, Wapen- en schietoefeningen en Reglement Inf. II.

Het derde bevat: Examenprogramma, Schriftelijke en mondelinge rapporten, Wenken voor de onderwijzers, Reglement op de exercitiën,

Voorschrift op den velddienst, Voorschrift betreffende de wapenen en schietoefeningen, Reglement op den inwendigen dienst, Garnizoensdienst.

Of, waar reeds meerdere werkjes aanwezig zijn, die zich ongeveer op het zelfde gebied bewegen, aan deze boekjes rechtstreeks behoefte bestaat, willen wij in het midden laten; ieder kan op stuk van zaken het best uitmaken, of hij daarin vindt, wat hem wel eens gebleken is, voor hem persoonlijk eene behoefte te zijn. Tegen het excerpereen van reglementen, anders dan om aan te geven, wat alleen voor bepaalde categorieën van personen van belang of noodzakelijk is te weten, of eenige gegevens, welke anders in het geheugen geprent moeten worden, snel te kunnen opzoeken, hebben wij echter wel eenig bezwaar. De reglementen en voorschriften moeten zóó kort zijn geredigeerd, dat daarvan eene nieuwe verkorte uitgave niet noodig is; beter schijnt het ons dan ook, waar men meent, dat in dit opzicht verbeteringen zouden zijn aan te brengen, hierop aan te dringen, dan de reglementen in eene soort telegramstijl samen te vatten, waardoor het beoogde doel o. i. niet bereikt zal worden. Noodwendig vervalt men daarbij in onduidelijkheden, die het naslaan van het betrekkelijk reglement toch noodig maken. Zoo troffen ons bijv., om slechts één voorbeeld te noemen, op blz. 21 van het eerste boekje de volgende regels:

216. *Behoudens uitzonderingen blijven de oefeningen met soldaten tot dit beperkt.*

Niemand zal vermoedelijk willen beweren, dat de zin dezer aanwijzing, zonder het reglement te raadplegen, voor wien dan ook, duidelijk kan zijn.

In elk der boekjes staat aangegeven: „belangrijke wijzigingen worden zoo spoedig mogelijk gedrukt en bij den Uitgever verkrijgbaar gesteld”. Indien dit uitvoerbaar blijkt — het aantal wijzigingen is soms in betrekkelijk korten tijd reeds vrij groot in aantal — is dit stellig een goed middel om deze handleidingen op de hoogte van haren tijd te houden.

Ter aankondiging ontvangen:

Maandblad van Ons belang. Vereeniging van Onderofficieren en militaire geëmployeerden in den rang van onderofficier, behoorende tot de Nederlandsche Landmacht. Proefnummer. 1 Juli 1904. Amersfoort. RIEZEBOS & VAN WYNGEN.

VERBETERING.

In het artikel: Het „stelsel BURKA” in de Juli-aflevering staat op blz. 585, regel 23 v. b.: „vermeldt”, dit moet zijn „vermeed”.